GRAMMATICA RATIONIS
Sive Institutiones Logicæ
Omne A est B
Omne C est A
ergo
Omne C est B
Nullum A est B
Omne C est B
ergo
Nullum C est A
Omne A est B
Omne A est C
ergo
Aliquod C est B
OXONIAE
E Theatro Sheldoniano A° 1673.

G

GRAMMATICA RATIONIS,

SIVE

INSTITUTIONES

LOGICÆ.

Ψυχῆς περίπατος φροντίς.
Hippoc. Epid. I. 6.

OXONII,

E THEATRO SHELDONIANO.

Anno Dom. CIↃ DC LXXIII.

GRAMMATICA
RATIONIS,
SIVE
INSTITUTIONES
LOGICÆ.

BRITISH MUSEUM

Lectori Præfatio.

PRIMO hic in limine profiteri oportebit, non me Verulamianum *Organum*, Gaſſendeam *Canonicam*, aut Carteſianam *Methodum*, novamve qualemcunque Dialecticæ *Inſtitutionem* comminiſci. Artis iſtius leges æternis auſpiciis ſanxivit olim magnus Nomothetes *Ariſtoteles*, tantiſper duraturas, quamdiu rationi fides, veritati robur, aut literis honos conſtiterit.

Vetera hic & nota pridem omnibus propono; neque enim Authorem me, ſed Editorem vendito, aliis plaſticæ artis laudem relicturus; abunde enim mihi ſufficerit ſi obſtetriciam, quam & *Socrates* ſibi vindicaſſe dicitur, non inutiliter exercuerim.

Hic loci id unum agitur, ut quæ in Syſtematis Compendiiſque vulgatis minus expedita videbantur, perſpicua fierent, & diſcentium captui accommodatiora: eademque opera Logica ipſa à præjudiciis quibus paſſim laboret, aliquatenus vindicaretur. Nimirum cum abſtractionum, formalitatum, præciſionum, conceptuum, intentionum qua primarum, qua ſecundarum terriculamentis, ingenua pubes ipſo quaſi ſcientiarum limine abſterreatur; huic malo medicinam aliquam facere ſtuduimus; &, quoniam ſcientia omnis ex præcedente cognitione deducitur, neque aliter ad ignota quam per prius nota acceditur, atq; adeo

Græci

Græci, qui juvenes numerandi arte primum informabant, Analytica intervenente Logicam subinde docuere, è re futurum duxi, siquidem nos à Grammaticæ literarum exordia desumimus, experimentum facere, an non exinde ad Dialecticam gradus præstrui possit. Et sane tentanti comparuit nihil magis expeditum, quam si à notionibus, quas in primis Grammaticæ elementis pueri superaverant, ad Dialecticas omnes pertransiretur. Unde pudeat illos deinceps qui in ludo literario, appellativorum, generum, declinationum, conjugationum, & proinde omnem enarrandi rationis difficultatem exantlaverant, cum viri eam in Academiâ togam induerint, in prædicabilis, prædicamenti, generis aut speciei nomenclaturâ deficere.

Porrò cum jejuna sterilisque res olim habita fuerit Logica, quod substantia, corpus, vivens, animal, homo, Plato, Categoriam substantiæ occuparent, & par esset cæterarum conditio, opportunum videbatur diffusas prædicamentorum opes expromere, & ceu pompa quadam solenne ornamentum, nec non, præcunte Antistitis eruditi opera, manifestum reddere, rerum atque notionum censum, non adeo aut diffusum, aut varium, ut non de eadem lustrum aliquod satis commodè institui possit. Quanti autem fuerit animi conceptus per manipulos & contubernia disponi, & quasi sub vexillis procedere, is facilè æstimabit, qui apud se perpen-

penderit exercitus validissimos, non copiarum numero, aut bellico apparatu, sed ordine & disciplina consistere, & disjectam aciem pariter fusam esse & fugatam.

Demum siquidem in illa Dialectices parte, quæ in concepti ac permiscendis, & argumentatione versatur, id potissimum satagebant scriptores, ut receptos syllogismorum modos & figuras enarrarent, de illorum genesi, & fundamentis non multum soliciti; id egimus ut aliquanto diligentius res tota excuteretur, unde constaret Syllogismi leges, & proinde illationis vim, terminorumque perpetuum nexum, non temere aut pro imperio a Stagirita posita, sed à ratione ipsa, cujus fidissimus ille interpres, omnino fuisse designata.

Quid in reliquo hoc opere aut præstitum à me fuerit, aut delignatum, mora erit referre; de iis omnibus penes alios judicium steterit. Et certè qualiacunque demum fuerint, de iisdem minimè sum solicitus, cum potiora longè hæc in Palæstra mediterur vir optimus juxta & eruditissimus, qui raro hoc in seculo exemplo, bonas literas malit quam seipsum promoveri; cujus lucubrationes, ad *Nominalium* mentem adornatas, propediem favente numine typis nostris prælo donabimus.

Quin & insuper speramus ipsam matrem Academiam, alumnorum suorum usibus eandem aliquando hac ex parte prospecturam

ram, publicisque monitis, verbisque suis non ad Dialecticam tantum, sed ad Artes alias manuducturam. Parum certe commodis publicis conducit pubem Anglicanam rudimenta rei Politicæ à democraticis *Belgis*, Theologiæ institutiones ab anti-hierarchicis *Genevensibus*, reliquaque artium documenta à scholarum illustrium obscurissimis ubique Pædagogis desumsisse. Nec magis in rem nostram cedit, quod tot ferè sint ad eruditionem duces, quot ejusdem candidati; quod infinita fere Compendia longissimos errores faciant; nullus sit Epitomarum, brevissimæ licet fuerint, finis; & Syntagmatum multitudine, tanquam aggestis in cumulum quisquiliis, penitus elidamur.

Veniam dabit alma Mater *Academia* si paulo importunius hæc ingeram, illiusque hac in re curas non sine convitio quodam efflagitem.

Ut autem, dum Palatia & Basilicæ extruuntur, pergulæ in viciniâ erigi solent, tantisper permansuræ dum sperata surrexerit moles, quæ sola æternitati consecranda est: hoc tuguriolum, extemporaneum illud quidem, & male contignatum, justiori operi protinus cessurum, excitandum duxi.

Quin mihi serio gratulabor, si vitium ubique faciens, & ultro ad ruinam properans, diuturniori fabricæ locum fecerit; & Syntagmatum quæ præcesserant turbæ

addi-

additum, novo hoc documento comprobet, quam necesse sit *Institutione* una & solenni in publicum emissa, alias omnes è medio tollere, aut iisdem deinceps modum statuere.

Interea temporis admonendi sunt studiosi Juvenes, ut non facilem iis aurem præbeant, qui Dialecticam ceu rem barbaram & supervacuam convitiis prosequuntur. Criminantur scl. quod togatorum jurgiis unicè inserviat, ingenium obtundat, frangat mentis aciem, styli demum puritatem turbet & corrumpat: cum recta ratio, servilibus istis impedimentis libera, felicius longe perspexerit omnia & expediverit. Certe egregii isti in literis Dictatores eadem opera persuaserint, ut lacertis confisus tyro, nudus cætera & inermis, militari disciplina, armorum usu, totaque arte Tactică insuper habită, in aciem procedat, sibique hoc nomine victoriam & triumphos spondeat, quod omnino pugnare nesciat. Si autem mentis solertia corpus protegat, ipsumque, ope quavis destitutum, ornet instruatque; minimè putandum divinam illam indolem ad sua exercitia commoda, & propria in tutela deficere. Ratio crede mihi armis & exercitatione indiget: suam habet ille Palæstram ubi luctetur, stadium quod decurrat; campum etiam Martium, in quo pugnet & digladietur, bellique studiis vacet. Non fortunæ modo unusquisque, sed mentis etiam

suæ

suæ faber est. Legendo pascitur animus, meditando digerit, disceptando nervos & robora adscisit: intermissis vero studiis, tanquam cibis subtractis, languet & inedia conficitur. Penes unumquemque nostrum est ut sapiamus, &, ut ait *Fabius, sicut aves ad volatum, equi ad cursum, ad sævitiam feræ gignuntur, ita nobis propria est mentis agitatio. Indociles non magis secundum naturam homines eduntur, quam prodigiosa corpora & monstris insignia; & quanquam præstat ingenio alius alium, nemo reperitur qui sit studio nihil consecutus.* Bene itaque de nobismetipsis mereri satagamus; & singulari illo, quo à summo Numine aucti sumus munere, sicutamur, ut cum profectu & usura Largitori offeramus. Pudeat Orchestram, sphæristerium, ludum gladiatorium scholis præstitisse: pluris Lenonem, Mimum, aut Lanistam æstimasse, quam Præceptorem aut Philosophum; Villas, agros, viridaria diligenter excoluisse, cum mens interim deserta jaceat: leporisque venationi intentos scientiarum indaginem præteriisse. Res ista solum Hominis digna est curis, quæ una homines facit. Quæ pia mens est, & casa Deo, suæ originis memor cognatos requirit cœlos; speculando visionem meditatur, & virtutis, sapientiæ, pietatisque studiis, tanquam minoribus Mysteriis, ad divinam [illegible] imbui se cupit, & initiari;

GRA-

GRAMMATICA RATIONIS
SIVE
INSTITUTIO LOGICA.

LOGICA (quæ etiam à parte potiori *Dialectica* vocatur) est Ars congruè sentiendi.

Congruè sentimus, cum res intelligimus sicut sunt, & eo ordine quo sunt. Hoc potissimum fit ope *Definitionis* & *Divisionis*.

Definitio docet *quid* res sit, explicando naturam.

Divisio docet *quotuplex* sit, recensendo partes.

Vulgo definitur *Logica* ut sit, *Ars dirigens mentem in cognitione rerum.*

Derivatur ἀπὸ τοῦ λόγου, quæ vox rationem simul & orationem significat.

Ars dicitur non *manualis*, sed *mentalis*; quæ conficit instrumenta, verba scilicet seu voces, quæ sunt mentis quasi instrumenta, per quæ res apprehendit.

Voces, quæ & *Termini* dicuntur, in triplici statu considerantur: suntque

1. *Simplices*, quæ discerptæ in partes: nihil significant; ut *nomen, casus, declinabile.*

2. *Complexæ*, quæ plura atque diversa denotant; ut *nomen est declinabile, id quod habet casus est declinabile.*

3. Ex complexis conflatæ, quæ rem propositam ratione addita evincunt.

Quod habet casus est declinabile;
At vero *Nomen habet casus,*
Proinde *Nomen est declinabile.*

Dirigens dicitur, quia disponit apta & idonea

verba, per quæ res melius innotescant menti.

Tres autem sunt *actus mentis*: 1. *Simplex Apprehensio.* 2. *Judicium.* 3. *Discursus.*

1. Simplex *Apprehensio* est actus mentis per quem concipimus rem unam per se; *v.g. Arborem.*

2. *Judicium* est actus mentis de pluribus apprehensis sententiam ferens; estque *affirmativum*, sive *compositio*, per quam duas res inter se convenire concipimus; *viz. Arborem esse nomen substantivum*: vel *negativum*, sive *divisio*, per quam duas res ab ipsis invicem separamus, & dissentire concipimus; *v.g. Arborem non esse nomen Adjectivum.*

3. *Discursus* (qui & *Argumentatio* dicitur) est actus mentis per quem ab unâ re cognitâ in aliam cognoscendam deducimur, & unam rem ex aliâ inferimus; v.g. *arbor est substantivum, ergo declinabile.*

Ex his tribus mentis actibus vocumque classibus oriuntur tres Logicæ partes.

1ª agit de vocibus *simplicibus.*

2ª agit de voce complexâ, i. e. *Propositione.*

3ª agit de propositione complexâ, vel ratione ut reddente, i.e. *Syllogismo.*

Vox est sonus ex animantis ore editus, certis quibusdam instrumentis formatus, & est signum *rei* vel *conceptuum.*

Nimirum *voces declarant conceptus*, & etiam adhibentur, sive *supponunt pro rebus*; siquidem res ipsæ inter differendum, in medium afferri non possunt: hoc est, *voces* sunt signa *manifestativa* conceptuum, *suppositiva* rerum.

Sonus

Sonus est quod ex collisione corporum solidorum auditur.

Instrumenta loquelæ sunt, guttur, lingua, palatum, dentes, & duo labra.

Signum est quod aliud sensui, aliud intellectui repræsentat; ut vox *homo* dum profertur, sensui *sonum* ingerit, intellectui *animal rationale*.

Signum est vel *naturale*, quod ex naturâ rem repræsentat; ut *fumus ignem*:

Vel *ex instituto*, quod ex arbitrio rem indicat; ut *hedera vinum*; vox *homo*, rem *naturæ humanæ* compotem.

Vox autem in genere est duplex.

1. *Non significativa*, ut *blitiri*.

2. *Significativa*: estque vel *naturalis*, quæ idem ubique significat, ut *gemitus*; vel *ex instituto*, quæ ad imponentis arbitrium significat, & ubique gentium variatur: estque triplex,

1. *Mentalis*, quæ idem est ac ipse conceptus, vocaturque ab *Aristotele* ὁμοίωμα & πάθημα τῆς, unde λόγος ἐνδιάθετος.

2. *Scripta*, quæ dicitur σύμβολον τῶν ἐν τῇ φωνῇ.

3. *Prolata*, quæ dicitur σύμβολον τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων, & propriè est vox *Logica*. Dicitur etiam λόγος προφορικός.

Est vero

1. *Categorematica*, quæ per se aliquid significat; ut *Arbor*.

2. *Syncategorematica*, quæ nihil significat separatim; ut *omnis*.

Insuper vox est vel *primæ intentionis* seu notionis, quæ primum imponitur rei; ut *Homo*, signum humanæ naturæ. Ejusmodi vox in com-

muni usu posita est, & primo à nobis cognoscitur: vel *secundæ intentionis*, sive notionis, quæ denuo rei imponitur, sub novo conceptu habitæ, & notæ; ut, *substantivum*, signum naturæ per se stantis, quæ quidem homini rebusq; aliis inest: hæc dicitur vox artis, utpote quæ scientiis servit.

Vox Logica, vox artis est; signum rei, non ut est, sed ut concipitur esse; idque non nude, sed sub habitudine secundariò ab intellectu formatâ.

Vox Logica semper *nomen est.*

Verbum nullum Logicum est præter *Sum*; quod etiam non est signum rei, sed copula plurium vocum, idque solum in præsenti tempore; reliqua enim tempora reduci debent ad præsens. Quodvis aliud verbum, excepto *Sum*, dicitur verbum adjectivum, quia in *Sum & adjectivum* resolvitur, ut Ambulo, id est, *sum ambulans.*

Dictiones hujusmodi, *omnis, nullus, aliquis, hic, magnus, parvus, valde*, &c. Logicæ voces non sunt, neque enim sunt signa rerum, id est, κατηγορήματα, sed signa quantitatis, qualitatis, loci, numeri, &c. id est συγκατηγορήματα.

Quicquid aliquo modo *est*, dicitur à Logicis *Ens*; quod realiter est, dicitur *Ens reale*, ut *arbor, cælum*; quod ab intellectu fingitur dicitur *Ens rationis*; ut *chimæra, nomen substantivum, participium, declensio.*

PRIMA

PRIMA PARS LOGICÆ.

VOX *significativa* ad *placitum*, *categorematica*, *simplex*, est *objectum primæ* partis *Logicæ*. *i.e.* circa illam prima Logicæ pars versatur.

Ea autem est duplex. 1. *Universalis*, quæ significat rem Universalem, & dicitur à Logicis *Prædicabile*; cujus generis *appellativa* apud *Grammaticos*, & quæ pluribus conveniunt; *Arbor* nimirum, *quercum*, *ficum* ve denotans. 2. *Singularis*, quæ significat rem singularem, & dicitur à Logicis *Individuum*: ut *Quercus Dodonea*, *ficus ruminalis*. &c.

Individuum est quod *unum* quiddam significat; estque quadruplex.

Vagum, *Determinatum*, *Demonstrativum*, *Hypotheticum*.

1. *Vagum*, quod rem *singularem* significat, sed *indefinite* hanc vel illam: ut *aliquis homo*.

2. *Determinatum*, quod rem *singularem* significat, sed *certam* & determinatam; vel quod est nomen proprium; ut *Bucephalus*.

3. *Demonstrativum*, quod est vox universalis *pronomine* demonstrativo restricta ad certam rem exprimendam; ut *Hic Homo*.

4. *Hypotheticum*, quod est vox universalis quæ rem singularem significat ex factâ *suppositione*; ut *Philippi* Filius, pro *Alexandro*; *Poeta* pro *Homero*.

Septem vero sunt *Conditiones Individuantes*, quæ unumquodque Individuum constituunt *accidentaliter*, & distinguunt; *viz.*

Forma, *figura*, *locus*, *stirps*, *nomen*, *patria*, *tempus*.

Istæ enim septem conditiones omnes non inveniuntur eædem nisi in uno solo Individuo: adeoque dicuntur *principium Individuationis accidentale. Essentiale* vero principium vocatur à *Scotistis*, *Hæcceitas*, à *Thomistis*, *forma*.

Proprietates Individui.

1. Quicquid per se existit, est Individuum:
3. Individuum immediate subjicitur Speciei, mediatè Generi.
4. Individuum ponitur in Prædicamento ad partem infimam.

PRÆDICABILE *sive* UNIVERSALE.

PRædicabile est vox universalis apta prædicari, hoc est dici, de pluribus.

Universalia fiunt mediante intellectus operatione, quando res considerat nudatas principiis omnibus tam essentialibus quam accidentalibus individuationis: ut cum *arborem* mente contemplamur, minimè spectantes an sit *laurus* an *platanus*, *procera* an *humilis*, *fructifera* an *sterilis*, &c. iste vero mentis actus dicitur *abstractio* seu *præcisio*.

Differunt autem *Prædicabile* & *Universale*; quia hoc est *Ens* aptum *inesse* in multis, illud est vox apta dici de multis. Sic eadem Natura, quatenus apta est esse in multis, dicitur Universale, quatenus est apta dici de multis, dicitur Prædicabile: quare Prædicabile est quid *secundarium*, & consequens, sive proprietas, respectu *Universalis*.

Universale sumitur dupliciter.

1. *Materialiter* & absolute, pro re quæ est Uni-

versalis; sc. *naturâ* quæ sparsa est in singularibus.

2. *Formaliter*, & reduplicative, pro *habitudine*, & respectu quatenus est Universalis, sc. *naturâ* abstractâ à singularibus per intellectum, & consideratâ in se ut quid unum.

Universali convenit 1. *Unitas*. 2. *Communitas*. Utraque est vel *Potentialis*, vel *Actualis*.

Unitas actualis & *Communitas potentialis* conveniunt *Universali formali*; quia Universale formale est natura abstracta, & unum quid actu, commune tamen in potestate, nempe iis à quibus abstrahitur.

Unitas Potentialis, & *Communitas actualis* conveniunt *Universali materiali*; quia illud est natura divisa in multis & actu communis: sed per intellectum potest fieri unum, & proinde dicitur unum potentialiter. In *Universali* spectatur *Communitas*, nempe non *positiva*, sed *negativa*, quæ nihil aliud est quam non *repugnantia*. Itaque *non repugnantia* naturæ in singularibus est *Universale Materiale*; postea vero per intellectum *abstrahitur* ab ipsis, & fit Universale formale.

Ad perficiendum Universale, tria concurrunt.

1. *Abstractio*, sive separatio naturæ communis à singularibus in quibus erat divisa.

2. *Comparatio*, quæ est attributio ejusdem naturæ abstractæ ad eadem Individua à quibus abstrahitur.

3. *Impositio nominis*, quæ est excogitatio alicujus vocis secundæ intentionis per quam illa Natura exprimitur.

Numerus Universalium sive Prædicabilium desumitur à *modis Prædicandi*;

Illi autem sunt quinque

In *quid*, Incomplete. In *quid*, Complete.

In *quale* Quid. In *quale* Necessarium.

In *quale* Contingens.

Quinque igitur sunt prædicabilia.

Genus, Species, Differentia, Proprium, Accidens.

Prædicatio *in quid*, respondet naturæ aut essentiæ rei; Prædicatio in *quale*, illi quod essentiæ accidit, eandemque extrinsece denominat; Prædicatio in *quale quid*, ab essentiâ intrinsecè denominat.

GENUS.

GENUS est triplex

Civile, Physicum, Logicum.

1. *Civile* est quod connotat vel principium multitudinis, vel multitudinem ab uno principio ortam.

2. *Physicum*, quod naturam à rebus naturalibus participatam connotat.

3. *Logicum*, quod aptum est *prædicari de pluribus* differentibus *Specie* in quid incompletè.

Incompletè prædicari dicitur, quia partem essentiæ tantum dat Speciei.

Differre Specie dicuntur, quæ sunt vel diversæ Species, vel diversa Individua sub Speciebus diversis contenta.

Vox.

Quæ flexu variatur. *Quæ flexu non variatur.*

Declinabilis. Indeclin.

Quæ casu variatur. *Quæ tempore variatur.*

Nomen. Verbum.

Seorsim significans. *Cum alio significans.*

Substantivum. Adjectiv.

Pluribus conveniens. *Uni conveniens.*

Commune. Proprium.

Equus, Arbor, Homo, Lapis, &c. *Bucephalus, Ficus-ruminalis, Romulus, Saxum Tarpejum, &c.*

In hac hypotyposi *vox* est Genus respectu inferiorum.

Genus Physicum; quod est *Natura* Generica de qua prædicatio instituitur, *conservatur* in *una Specie*; sed *Genus Logicum*, i. e. ambitus sive *Potestas Prædicativa* Generis, requirit plures Species: potestate sc. non actu. Hoc est, quod aiunt, *Totum Genus* est in una Specie, sed *totum Generis* non est. Non enim totum *Genus* est in unâ Specie *exclusive*, quasi non sit in aliâ.

Genus est duplex,

1. *Generalissimum*; supra quod non est superius Genus, quod proinde nunquam est Species.

2. *Subalternum*; quod respectu inferiorum est Genus, & superiorum est Species.

Proprietates Generis.

1. Prædicatur essentialiter de suis inferioribus.

2. Superius & latius est suis Speciebus.

3. Est pars essentialis suorum inferiorum.

4. Prædicatur remotè & mediatè de Individuis specificis, non autem genericis.

5. Est *totum potentiale*; quia continet sub se inferiora tanquam partes suas. Licet enim sit *pars Metaphysica*, sive essentiæ Speciei, quatenus eam constituit; est tamen *totum Logicum* respectu Specierum, quatenus de iis prædicatur. *Genus* si sumatur ut *id quod prædicatur*, sic est *pars*: sin sumatur quoad *modum prædicandi*, sic est *totum*.

6. Non reciprocatur cum Specie; quia est majoris ambitus. *Reciproce* dicuntur, quæ *transpositis terminis* pariter aut *conveniunt*, aut *dissident*; ut, Omne *pluribus conveniens* est *commune*. Omne *commune pluribus convenit*. Nullum *proprium* est *commune*. Nullum *commune* est *proprium*.

Species.

Species est duplex.

1. *Civilis*, quæ apud Oratores sumitur pro venustate.

2. *Logica*, quæ apta est prædicari de pluribus *numero* tantum differentibus *in quid* complete. Dicitur prædicari completè, quia dat totam essentiam inferioribus.

Numero differentia dicuntur *Individua* ejusdem Speciei, quæ non differunt secundum essentiam sed numerationem.

Species Physica conservatur in *uno Individuo*, *Logica* non conservatur in *uno Individuo*. *Species* dat *totam Naturam* suam Individuis, sicut

cut de Genere dictum, non *totam individualem Naturam*; superadditur enim Naturæ specificæ differentia quædam Individualis, v. g. *Platoneitas*, per quam constituitur Individuum in esse Individuo, & ab aliis Individuis ejusdem Speciei distinguitur.

Individua ejusdem Speciei differunt secundum Naturam individualem, non specificam.

Est autem duplex Species.

1. *Infima*, quâ non est inferior Species.
2. *Subalterna*, quæ nunc Genus est, nunc Species.

Utraque considerari potest vel ut *Subjicibilis*, vel *Prædicabilis*.

Subjicibilis, respectu *Superioris*.

Prædicabilis, respectu *Inferiorum*.

Definitio speciei allata est Speciei *infimæ* prædicabilis. Proprietates Speciei.

1. Directè subjicitur Generi in serie.
2. Est pars subjectiva Generis.
3. Est naturâ inferior Genere.
4. Immediatè prædicatur de Individuis.
5. Constat ex Genere & Differentiâ.
6. Prædicatur æqualiter de suis Individuis.
7. Quicquid propriâ definitione definitur est Species; ipsaque *Definitio* ex *Genere* & *Differentia* conflatur.

Differentia.

Differentia est quæ facit rem differre; estque triplex.

1. *Communis*, quæ est accidens aliquod *separabile*, quod discrimen unius ab altero facit.

2. Pro-

2. *Propria*, quæ est vel Accidens *inseparabile* in *quinto*, vel *Proprium* in *quarto* Prædicabili: de quibus infra.

3. *Maxime Propria*, quæ essentialiter aliquid ab aliquo *distinguit*; & hæc sola constituit *tertium* Prædicabile.

Definitur autem tripliciter.

1. Esse *Prædicabile*, quo una *Species* ab alia distinguitur.

2. Esse *Prædicabile*, secundum quod *Species superat Genus*; quia Species in se Differentias continet, quas Genus non habet.

Aliquid dicitur *continere* aliud dupliciter, vel
Actu, sic Species superat Genus; vel
Potestate, sic Genus superat Speciem:
Genus enim continet *plures Differentias sub se* & in suo ambitu quam *Species*; *Species* autem continet *plures Differentias in se* & in suâ essentiâ, quam *Genus*.

3. Vulgò *definitur* esse *Prædicabile* aptum prædicari de pluribus differentibus Specie vel Numero in *quale quid*.

In *quale quid*, quia Differentia est pars *constituens* & *distinguens*. *Genus* prædicatur in solum *Quid*; quia est pars tantum *constituens*. *Quale distinctionem*, *Quid essentiam* connotat.

Quemadmodum Genus, ita etiam *Differentia* consideratur dupliciter, vel
Pro *modo prædicandi*,
Vel pro eo *quod prædicatur*.
Differentia si sumatur pro *modo prædicandi*, ita est *Totum*: si sumatur pro eo *quod prædicatur*, ita est *pars*; pars nempe illius de quo *prædicatur*.

Pro

Pro modo inquam prædicandi ſumptaDifferentia eſt *Totum*: quia Differentia quatenus prædicatur denotat Genus, & quaſi cum eo concreſcit: ſic *caſu variatum* concreſcit in nomen quatenus prædicatur de *Subſtantivo*; *variatio vero caſus*, nempe *Differentia* per ſe ſumpta, non prædicatur.

Differentia eſt duplex.

1. *Diviſiva*, per quam Genus dividitur in ſuas Species.

2. *Conſtitutiva*, quæ eſſentialiter conſtituit Species. Eſtque duplex,

1. *Generica*, quæ conſtituit ſubalternam Speciem; eaque prædicatur de pluribus Specie differentibus.

2. *Specifica*, quæ conſtituit infimam Speciem. Hæc autem prædicatur de pluribus numero differentibus.

Proprietates Differentiæ maximè propriæ ſunt ſex,

1. Differentia eſt pars eſſentialis ſuæ Specici & Individuorum de quibus dicitur.

2. Eſt diviſiva reſpectu ſuperioris, conſtitutiva reſpectu inferioris.

3. Eſt prior Naturâ ſuâ Specie.

4. Collateraliter ponitur in ſerie Generum & Specierum.

5. Immediate de uno, nempe de Specie, prædicatur, mediatè de pluribus, nempe de iis omnibus quæ ſub illa Specie continentur.

6. Prædicatur eſſentialiter.

Proprium.

Proprium est quadruplex.

1. Quod convenit *soli*, etsi *non omni*: ut, *homini esse Grammaticum.*

2. Quod convenit *omni*, etsi *non soli*: ut, *homini habere duos pedes.*

3. Quod convenit *omni, soli*, sed *non semper*: ut, *homini canescere.*

4. Quod convenit *omni, soli*, & *semper*: ut, *quantitati continuæ divisibile esse.*

Proprium quarto modo constituit hoc *quartum Prædicabile.* Definitur autem sic. *Proprium* est quod *prædicatur* de pluribus Specie vel numero differentibus in *quale accidentaliter, necessario, & convertim.* Est autem duplex.

1. *Genericum*, quod fluit ab essentiâ Speciei subalternæ, vel Generis summi: & hoc semper de pluribus Speciebus prædicatur.

2. *Specificum*, quod fluit ab essentia Speciei infimæ: & hoc tantum prædicatur de unâ Specie & pluribus Individuis.

Nam *Proprium* sumitur dupliciter.

Proxime, ut refertur ad unam Speciem. Sic non est prædicabile; nam uni soli, nempe Speciei, convenit.

Remote, ut refertur ad omnia inferiora quæ continentur sub istâ Specie. Sic est prædicabile: nam prædicatur de pluribus inferioribus sub illâ unâ Specie comprehensis.

Proprietates Proprii.

1. *Proprium* est *Accidens* respectu *Speciei*, quia

quia est extra essentiam Speciei; Sed est Accidens *proprium*, non *commune*; *prædicamentale*, quod Substantiæ contradistinguitur, non *prædicabile* quod *Proprio* opponitur.

2. *Accidens* à principiis *Individui* oritur, *Proprium* à principiis ipsius *Speciei*; proinde Species est Subjectum Accidentis Proprii, Individuum Communis.

3. *Species* est *æterna*, ergo Proprium quod fluit ab essentiâ Speciei est æternum: *Individuum fluxile*, sic ejus Accidens.

4. Omne *Proprium convertitur* sive reciprocatur cum sua Specie.

5. *Proprium prædicatur* non modo secundum nomen, sed & rem ipsam, quia principium à quo fluit est invariabile.

6. *Proprium* est *essentiale consecutive*, quia sequitur essentiam; non *constitutive*, quia non constituit.

Accidens.

Accidens sumitur dupliciter,

1. Pro omni eo quod est *extra essentiam* alicujus rei: sic Substantia potest dici Accidens.

2. Pro eo solo quod inest & *inhæret* in aliquo subjecto.

Est hoc duplex, vel

Proprium de quo supra vel

Commune, quod definitur tripliciter.

1. *Accidens* est prædicabile quod potest *abesse* & *adesse* sine subjecti interitu, in quo inhæret.

2. Est *Prædicabile* quod nec est genus, nec

species

Species, nec Differentia, nec Proprium, ſemper autem *inhæret* in Subjecto.

3. *Accidens* eſt *Prædicabile* quod prædicatur de pluribus Specie vel numero differentibus in *quale accidentaliter*, & non *converſim*: ut *album* eſt Accidens Hominis.

Accidens eſt duplex.

Separabile, quod actu poteſt ſeparari; ut *albam* ab Homine.

Inſeparabile, quod actu & reverâ ſeparari non poteſt à Subjecto, ſed mente tantum & intellectu; ut *Candor* à Cygno.

Eſt enim duplex *Separatio*.

1. *Realis*, cum quid actu & à parte rei diſcinditur.

2. *Mentalis*, cum per Intellectum ſolum.

Hæc autem eſt duplex.

1. *Præciſiva*, per quam Intellectus rem unam conſiderat non conſideratâ aliâ.

2. *Negativa*, quando intellectus rem unam ſeparat ab aliâ, atque etiam negat de illâ re.

Accidens *Commune* ſeparari poteſt à Subjecto ſuo *Negativè*, ut *Candor* à Manu, *Proprium* vero tantum *præciſivè*, ut *calor* ad octo ab *igne*.

Proprietates Accidentis.

1. Aliqua Individua differunt Specie, aliqua ſolum numero: proinde Accidens, licet ejus Subjectum ſit Individuum, & non Species; poteſt tamen *prædicari* de pluribus *Specie* vel *numero* differentibus.

2. Accidens & Proprium prædicantur in *quale*, quia dant aliquam *diſtinctionem* ſuis inferioribus, non eſſentialem, ſed *accidentalem*,

3. Omne *Accidens*, ſive Proprium, ſive Commune

mune, est in aliquo *Subjecto*, eique semper inhæret.

4. Omne *Accidens*, si *separetur* à Subjecto cui semel inest, tum interit.

5. Nullum *Accidens* ab uno Subjecto in aliud *migrat*. Hic autem notandum est Accidens posse sumi dupliciter, secundum

1. *Speciem*; sic idem Accidens potest dici migrare, quia idem specie *Calor* ab unâ manu calefacta in aliam migrat.

2. *Individuum*; sic idem Accidens migrare non potest, quia illud ipsum quod præexistit in uno, non potest transire in aliud Subjectum: sicut enim est de *essentia Accidentis specifici*, ut sit in *aliquo Subjecto*, ita est de naturâ *Accidentis numerici*, ut sit in *uno* solo.

6. *Accidens* potest *abesse* à Subjecto sine *interitu Subjecti*, sed *non* sine interitu *sui*.

7. *Accidens* respectu *inferioris* potest esse *Genus* vel *Species*, & spectat ad aliud Prædicabile; sed respectu *Subjecti* semper est Accidens, & constituit hoc quintum *Prædicabile*.

8. *Accidens* dicitur *inseparabile* respectu Naturæ solius *Individualis*; *Proprium* vero est inseparabile respectu naturæ etiam *specificæ*.

9. Omne *Accidens* est *posterius* suo Subjecto.

10. Quicquid est in *Subjecto* est *Accidens*.

Postquam enumeravimus eas quinque voces Universales seorsim & per se consideratas, oportet inspicere eas conjunctim & inter se catenatas, quatenus nempe ordinantur in serie rerum quæ *Prædicamentum* dicitur. Scire itaque oportet

tet quid sit *Prædicamentum.* Ad cujus tamen lucidiorem intelligentiam præmittenda sunt quædam, nempe *Anteprædicamenta*, quemadmodum & quædam supplenda sunt quæ appellantur *Post-prædicamenta*: hæc quidem sequuntur, illa debent præcedere Prædicamentorum considerationem.

ANTEPRÆDICAMENTA.

ANTE-PRÆDICAMENTUM est *proœmiale documentum* conducens ad cognitionem Prædicamentorum.

Tria generaliter, *septem* singulariter sunt Anteprædicamenta;

Definitiones tres. *Divisiones* duæ. *Regulæ* duæ.

ÆQUIVOCA.

Def. 1. ÆQUIVOCA sunt, quorum *nomen* solum est *commune*, ratio autem illius Nominis est alia atque alia: hoc est, *Æquivoca* sunt res diversę in uno nomine convenientes.

Sunt autem duplicia.

1. *Æquivocantia*, quæ sunt voces ipsæ æquivocæ, ut *Fides, populus, malus*; & ejusmodi.

2. *Æquivocata*, quæ sunt res sub istis vocibus æquivocis contentæ. Ut *Fides* est Instrumentum Musicum, & virtus quâ credimus; *populus*, arbor, & plebs.

Æquivocum æquivocans est etiam triplex.

1. *Casu*, quod fortuito imponebatur ad diversas res significandas; ut *Fides* ad denotandum

dum inſtrumentum muſicum, & virtutem.

2. *A Conſilio*, quod imponebatur propter aliquam rerum inter ſe convenientiam; ut *riſus* ad exprimendam hilaritatem hominis, & floriditatem prati; & hoc dicitur *Analogum.*

3. *Ex Anticipatione*, cum vox una, rem unam deſignans, ob varias hominum opiniones res diverſas ſignificat; ita *Veritas* quæ unica & ſimpliciſſima res eſt, apud *Acædemicos*, Platonis; *Peripateticos*, Ariſtotelis; *Stoicos*, Zenonis; *Mahumedanos*, Mahumetis; *Judæos*, Moſis; *Chriſtianos*, Chriſti domini placita denotabit: idem de *Fideli* dicendum, neque enim minus deſtinato *Muſlemannus* fidelis audit quam *Chriſtianus.*

Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio tamen ejus eſt prius & perfectius in uno Analogato quam in altero.

Analoga ſunt triplicia.

1. *Inæqualitatis*, quando ſuperius eſt perfectiori modo in unâ ſpecie quam in alterâ. Ut ratio Animalis ineſt perfectius in Homine, quàm in Bruto; non per ſe, ſed per differentiam. Tale Analogum eſt etiam Univocum.

2. *Attributionis*, quorum etiam Ratio uni prius, alteri poſterius convenit. Ut ratio *Entis* Subſtantiæ & Accidenti. Quorum etiam Ratio uni intrinſice, & propriè, alteri metaphoricè competit; ut *riſus* Homini & Prato.

3. *Proportionis*, cum ſimilis ratio in uno ac in alio eſt; ut, ſicut ſe habet numerus binarius ad quaternarium, ſic ille ad octonarium.

Leges

Leges Æquivocorum.

1. Æquivoca *æquivocantia* sunt in *nullo Prædicamento.*

2. *Æquivocata* possunt esse in *Prædicamento.*

3, *Idem* non potest esse *æquivocans* & *æquivocatum*; *vox* puta & *res.*

4. Omne *Analogum* est æquivocum à *Consilio.*

5. *Analogum* per se positum stat pro suo *significato famosiori.* Valet hæc regula præcipuè in Analogis Attributionis; *Ens* enim si per se ponatur sumitur pro Substantia.

Definitio Æquivocorum est *Anteprædicamentum*, quia eorum cognitio *per accidens* conducit ad *Prædicamenta*, nempe ut *excludantur* à Prædicamentis. *Analogum* verò, quia *ens* est Analogum respectu omnium Prædicamentorum.

Æquivocatio ex *anticipatione* evitatur ex cognitione distinctâ personarum; ex *casu* per cognitionem distinctam vocum, ex *consilio* per cognitionem distinctam rerum.

UNIVOCA.

Def. 2. UNIVOCA sunt quorum *nomen est commune, ratio* etiam illius Nominis est *una* eademque in Inferioribus.

Univoca sunt duplicia.

1. *Univocantia*, quæ sunt ipsa Universalia, quorum tam nomen quam Natura est communis in inferioribus, ut *Arbor.*

2. *Univocata*, quæ sunt res ipsæ sub univocante contentæ: ut *Cedrus*, *Quercus*, & quicquid est *Arborum.*

Univoca

Univoca ſumuntur dupliciter.

1. *Generaliter*, pro omni eo quod *non* eſt *æquivocum*; ſic omnia prædicantur univoce, quæ non æquivoce.

2. *Specialiter*, pro eo quod nec eſt *æquivocum* nec *denominativum*, (de quo mox dicetur;) & ſic nulla Denominativa prædicantur univocè.

Leges Univocorum.

1. *Solum Univocum* eſt in *Prædicamento* directè & collateraliter.

2. *Idem* poteſt eſſe *univocans* & *univocatum* reſpectu diverſorum. Sic *Arbor* eſt *univocans* reſpectu *Cedri* & *Quercus*, *univocatum* reſpectu *Plantæ* quæ reipſa exiſtit.

Definitio Univocorum eſt *Antepræd icamentum* conducens ad cognitionem *Prædicamentorum*, quia quicquid ponitur in Prædicamento eſt Univocum.

DENOMINATIVA.

DENOMINATIVA ſunt *Accidentia concreta*, quæ oriuntur ab *abſtracto*, & ſecundum *vocem*, & *rem* ſeu ſignificationem conveniunt; ſed variè *terminantur* in fine: ut *Albus* ab *Albedine*.

Sunt autem triplicia.

1. *Voce* tantum; quæ non quoad rem ſunt Denominativa: ut *Somnolentus* à *ſomno*.

2. *Re tantum*, quæ non quoad vocem videntur eſſe Denominativa: ut *Studioſus* à *Virtute*.

3. *Re & voce*, quæ utroque modo ſunt Denominativa: ut *Albus* ab *Albedine*.

Denominativa voce tantum, & *re & voce*, appellantur *Conjugata*.

Ut

Ut fiat denominatio, tria requiruntur.

1. *Denominans*; Forma sc. sive *Accidens abstractum* à quo fluit & oritur denominatio: ut, *Albedo.*

2. *Denominatum*; nempe ipsum *Subjectum*: ut, *Paries*, cui inest albedo.

3. *Denominativum*; quod est forma in Subjecto, sive *Accidens concretum*, per quod fit Denominatio: ut, *Albus.*

Accidens *concretum* & *abstractum* conveniunt *per se* & principali significatione, sed differunt *per Accidens.* Nam abstractum, significat formam Accidentalem, ut abstrahitur à Subjecto; non quidem quoad *inhæsionem*, sed quoad *prædicationem*: Concretum verò significat formam quatenus est in Subjecto. Ac proinde illud significat solum *formam*, hoc etiam consignificat *Subjectum.*

Omne *Accidens* respectu Subjecti, sive Proprium, sive Commune, prædicatur *denominativè*: *Genus* vero, *Species*, & *Differentia*, semper prædicantur *univocè.*

Definitio Denominativorum est *Antepraedicamentum*, & conducit ad cognitionem Prædicamentorum, quia novem *ultima* Prædicamenta respectu *Substantiæ* sunt *Accidentia*: *Accidens* verò respectu *Substantiæ* semper prædicatur *denominativè.*

DIVISIO. I.

DIVISIO prima *Vocum* est, secunda *Rerum*; est autem *Vox* duplex.

Com-

1. *Complexa*, quæ eſt *Oratio* pluribus conſtans Vocibus; ut, *homo eſt Animal.*

2. *Incomplexa*, quæ eſt una dictio vel plures rem unam ſignantes; ut, *Homo*, *corpus animatum*: utraque eſt triplex.

Primò vox *Complexa* eſt triplex.

1, *Uoce tantum*, quando plures voces ſignificant unam rem: ut *Corpus Animatum.*

2. *Re tantum*, cum una Uox plures res ſignificat: ut, *Fides.*

3. *Re & Voce* ſimul. Cum plures voces ſignificant plures res: ut, *Homo juſtus.*

Secundò vox *incomplexa* eſt triplex.

1. *Uoce tantum*, quando una vox ſignificat plures res: ut, *Fides.*

2. *Re tantum*, quando plures voces ſignificant unam rem: ut, *Corpus Animatum.*

3. *Re & voce*, quando una vox ſignificat unam rem: ut, *homo.*

Leges vocis.

1. Idem poteſt eſſe *complexum* & *incomplexum*, ſed diverſo reſpectu. Complexum tantum re, Incomplexum voce tantum. Incomplexum re tantum, Complexum voce tantum.

2. Nullum Complexum niſi voce tantum ponitur in Prædicamento.

3. Nullum Incomplexum niſi voce tantum excluditur, niſi forte ob tranſcendentiam.

Hæc *diviſio* eſt Anteprædicamentum conducens ad cognitionem Prædicamentorum, quia indicat voces quæ aut *reponuntur* in Prædicamento, aut *eliminantur* è Prædicamento.

DIVISIO

DIVISIO II.

DIVISIO secunda est *rerum*. Res autem duplex est, vel

1. *Substantia*, quæ est *Ens*, quod subsistit per se, nec inest in Subjecto.

2. *Accidens*, quod est Ens *in alio*, & inhæret in Subjecto.

Substantia est duplex.

1. *Universalis*, quæ non est *in alio*, quia est *Substantia*, sed dicitur *de alio*, quia est Universalis.

2. *Particularis*, quæ non est *in alio*, quia est *Substantia*, nec dicitur *de alio*, quia est *Particularis*.

Accidens etiam est duplex,

1. *Universale*, Quod *inest* in Subjecto, quia est *Accidens*, & *dicitur* de alio, quia est *Universale*.

2. *Particulare*, quod *inest* in alio, quia est *Accidens*, non *dicitur* de alio, quia est *Particulare*.

Subjectum est duplex,

1. *Inhæsionis*, cui aliquod Accidens *inhæret*.

2. *Prædicationis*, de quo aliquid potest *prædicari*.

Leges de *Subjecto*,

1. Omne *Accidens* habet Subjectum *inhæsionis*.

2. Nulla *Substantia* habet Subjectum *inhæsionis*, sed tantum *Prædicationis*.

3. Omne *superius* in Prædicamento habet Subjectum *Prædicationis*.

4. Nullum *Individuum* habet Subjectum *Prædicationis*.

5. *Idem* potest esse Subjectum *prædicationis* & *Inhæsionis*, sed diverso respectu. Sic *Socrates* est Subjectum *inhæsionis*, respectu *albedinis*;

præd-

bedinis; *prædicationis*, reſpectu *Hominis*.

Ineſſe in Subjecto reſpicit Subjectum *inhæſionis*; *Dici de* Subjecto reſpicit Subjectum *prædicationis*, & quidem *univocæ*, non *denominativæ*.

Illud autem *ineſt in* Subjecto, quod alicui quidem ineſt, neque tamen vel *pars* ejus eſt, vel ab eo poteſt ſe ſalvo *ſeparari*; ut *Calor* ineſt in manu, nec eſt pars manus, neque de manu *migrat* quin *intereat* ipſe.

Ineſſe aliquid octo modis dicitur.

1. *Pars* in toto *perfectivè*. Ut *Manus* in *Homine*.

2. *Totum* in partibus *comprehenſivè*. Ut *Homo* in *Membris*.

3. *Species* in Genere *potentialiter*. Ut *Homo* in *Animali*.

4. *Genus* in Specie *actualiter*. Ut *Animal* in *Homine*.

5. *Rex* in Regno, *Authoritativè*. Ut *Capitis* in M. *Britanniâ*.

6. *Res* in fine *deſignativè*. Ut *Nauta* in *Portu*.

7. *Locatum* in loco *Circumſcriptivè*. Ut hoſpes in domo.

8. *Accidens* in Subjecto *inhæſivè*. Ut *Calor* in *igne*.

Inſunt, Pars, Totum, Species, Genus, & Calor igne, Rex in regno, Res in fine, locoque Locatum.

Pars eſt ens incompletum, quod perficit & complet aliud.

Eſtque triplex.

1. *Integralis*, ut *Manus*, vel *Pes* reſpectu *Corporis*.

2. *Eſſentialis*, ut *Genus* vel *Differentia* reſpectu *Speciei*.

3. *Subjectiva*, quæ subjicitur Speciei; ut *Socrates* vel *Petrus*, *Homini*.

Eodem modo *Totum* est triplex, scil.

1. *Integrale*, quod constat ex partibus integralibus; ut omne *corpus*.

2. *Essentiale*, quod constat ex partibus essentialibus, ut omnis *Species*.

3. *Universale*, quod constat ex partibus subjectivis; ut omne *Universale*.

Divisio hæc est *Ante-prædicamentum* conducens ad cognitionem Prædicamentorum; quia *primum* ex iis est *substantia*, *novem* ultima sunt *Accidentia*.

Regula Prima Ante-Prædicamentalis.

QUICQUID *prædicatur* de *prædicato*, *prædicatur* etiam de *subjecto*.

Valet hæc regula in *essentiali*, non *accidentali* Prædicatione: In serie *directa*, non *collaterali*, nec vice versâ.

Regula Secunda Ante-Prædicamentalis.

REGULA secunda duabus constat partibus. *Genera subalterna* habent easdem *Species* & *Differentias*; *non subalterna* diversas.

Notandum quod

1. *Inferius Genus* habet tantum easdem Differentias *Constitutivas*, quas habet superius, non autem easdem *divisivas*.

2. Genus potest dici *non subalternum*; vel quia

quia ponitur in *alio* Prædicamento: vel quia opponitur in *eodem.*

3. Genera *non subalterna* posita in *diverso Prædicamento* nullas habent easdem Differentias; oppositæ in eodem, habent easdem Differentias *remotas* constitutivas.

Regulæ hæ duæ sunt *Antepræd icamenta*, & conducunt ad cognitionem Prædicamentorum; nam ostendunt quomodo *Genera* & *Species* ejusdem Prædicamenti habent *nexum essentialem*; diversi, *nullum.*

De Prædicamentis In Genere.

Categoria sive Prædicamentum est series seu ordinatio recta eorum, quæ ob naturæ communis participationem in ipso collocantur; *scil. Generum* & *Specierum* secundum sub & supra, & *Differentiarum positarum* à latere.

Aliquid dicitur esse in Prædicamento dupliciter.

1. *Directè*, quod est vel summum Genus, vel de quo summum Genus prædicatur essentialiter: sic collocantur omnia Genera, omnes Species, & omnia Individua.

2. *Indirectè*: idque vel, *Collateraliter*; sic solum Differentiæ essentiales disponuntur in Prædicamento. Vel *Reductivè*; sic omnes partes, sive principia ejusdem Prædicamenti, atque etiam omnes Proprietates spectant ad Prædicamentum.

Quæ seriem hanc *superant*, & proinde in eadem minime includuntur, dicuntur *transcendentalia*,

talia; quod duplicem ob causam contingit: nimiam scil. eorundem *imperfectionem*, aut etiam præcellentem *perfectionem*. Ens ob *perfectionem* transcendens est *Deus*: ob *imperfectionem affectiones, modi Entis*, & *Entia rationis* plures *Categorias* pervagantia.

Transcendentalium series.

Ens.

Propriè dictum. — *Improprie dictum.* rationis, &c.

Reale.

Primum. — *Secundarium.*

Deus opt. max. — Creatum.

Collectivè. — *Distributivè.*

Mundus. — Universi partes.

In alio inhærens. — *Per se subsist.*

Accidens. — Substantia.

Affectiones & modi Entis, nec non notiones Transcendentales.

Unum, verum, bonum, possibile, impossibile, incompossibile, necessarium, contingens, infinitum, finitum, adjunctum, disparatum, cognatum, oppositum, conveniens, discrepans, dependens, independens, externum, internum, communicabile, incommunicabile, originale, derivativum, positivum, privativum, relativum, absolutum, negativum, falsum, erroneum, multiplex, malum, idem, diversum, totum, pars, causa, causatum, formale, fundamentale, materiale, efficiens, finale, exemplare, iustrumentale, impediens, adjuvans, occasionale, conditionale, virtuale, poten-

potentiale, deſtinatum, fortuitum, inchoatum, perfectum, imperfectum, completum, incompletum, naturale, violentum, artificiale, ſimplex, miſtum, homogeneum, heterogeneum, congruum, incongruum, indifferens, utile, noxium, inutile, momentoſum, vanum, jucundum, tetrum, decorum, indecorum, abundans, deficiens, ſufficiens, melioratum, deterioratum, auctum, imminutum, ſegregatum, aggregatum, jugè, interpolatum, alternatum, deſultorium, additum, reſiduum, ablatum, coagmentatum, diſſolutum, firmum, labefactatum, ſubordinatum, novum, coordinatum, confuſum, diſtinctum, determinatum, indeterminatum, participatum, antiquatum, maturum, vetus, activum, patibile, genuinum, ſpurium, ſincerum, capax, incapax, reſtrictum; Notio ſubjecti, principii, termini, objecti, circumſtantiæ, ſpatii, ſigni; antecedens, conſequens, adæquatum, inadæquatum, plenum, vacuum, facile, difficile, explicatum, impeditum, mediatum, immediatum, dependens, independens, mutabile, immutabile, &c.

Entia quæ ponuntur in *Prædicamento directè*, debent eſſe *poſitiva, finita, completa, univoca, incomplexa.*

Prædicamenta ſunt *Decem.* Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Paſſio, Quando, Ubi, Situs, Habitus.

1 2 3 4 5

Pompeius magnus fortiſque Propago Strabonis,

5 6 7 8 9 10

Pugnabat calefactus, heri, rate ſtans, & in Armis.

Hæc de *Prædicamentis* in Genere.

SUBSTANTIA.

SUBSTANTIA est Ens per se *subsistens*, & non inhærens in alio.

Mundus, cum sit unum *per accidens*, non est in *Prædicamento*; quemadmodum nec *Systemata* illa majora quæ mundus amplectitur. Constat vero istorum quodlibet *Orbe* & *Atmosphærâ* orbem ambiente. Sunt autem *Orbes* aut *stellæ fixæ*, aut *Planetæ*. *Planetæ* situm suum adinvicem sensibiliter mutant, *fixæ* non ita. *Stellæ fixæ* ratione apparentiæ suæ appellantur *primæ*, *secundæ*, &c. magnitudinis. *Planetæ* autem sunt aut *primarii*, qui alteri non famulantur; ut *Saturnus*, *Jupiter*, *Mars*, &c. aut *secundarii*, qui alteri in obsequio sunt, ut *Luna*, *Satellites Joviales*, &c. Nos autem qui in *Terris* versamur de Substantiis nobis victimis potissimum agimus.

Substantia vero duplex est; incompleta, vel completa.

1. *Incompleta* substantia est quæ ordinatur ad constituendum aliud. Differunt *incompleta* & *imperfecta* substantia; quia *imperfecta* est cui aliquid defuit debitæ Perfectionis, ut *abortus*: *Incompleta* est, quæ licet in se sit perfecta, tamen refertur ad aliud componendum, ut *manus* respectu *hominis*; utraque *exterminatur* à Prædicamento.

2. *Completa* est quæ completur omnibus suis partibus, & non ordinatur ad aliud constituendum. Hæc sola constituit hanc seriem. Ea autem est duplex, *Incorporea*, & *Corporea*.

1. *Incorporea*, est quæ non constat ex *materiâ*

&

& *formâ*, sed ex *Actu* & *Potentia*, diciturque Spiritus: estque vel *Bonus* vel *Malus*; sive *Angelus* vel *Diabolus*.

Bonorum *Angelorum* novem sunt Ordines. 1. Cherubin. 2. Seraphim. 3. Throni. 4. Principatus. 5. Potestates. 6. Dominatus. 7. Virtutes. 8. Archangeli. 9. Angeli.

2. *Corpotea*, quæ constat ex materiâ & formâ, quod est Corpus, estque duplex.

1. *Simplex*, & dicitur *elementum*; quod est quadruplex; sc. *ignis*, *aqua*, *terra*, *aer*; quibus adnumerari poterit subtilis illa substantia omnia permeans, quæ *Æther* dicitur.

2. *Compositum*, quod *elementatum* dici potest.

Corpus compositum est duplex, vel *Perfectè*, vel *Imperfectè* mistum.

1. *Perfectè mixtum* est, quod conflatur ex *quatuor elementis* ita immutatis, ut in pristinam formam reduci nequeant; ut *Saxa*, *Metalla*, &c.

2. *Imperfectè* mixtum est quod conflatur ex elementorum nonnullis, accidentaliter tantum immutatis, & in pristinam formam reducendis; ut *Meteora*.

Meteora.

Hæc distribuuntur in *existentia*, & *apparentia*.

Existentia dividi solent in *Ignea*, *aquea*, & *aerea*.

Ignea sunt, fax, ignis perpendicularis, jaculum, capræ saltantes, scintillæ volantes, stella cadens, draco volans, ignis fatuus, ignis lambens, cometa, fulgur, tonitru, &c.

Aquea sunt, Nubes, pluvia, nix, grando, ros, pruina, nebula, glacies, &c.

Aerea sunt, Ventus, terræ motus.

Venti

Venti sunt vel 1. *incerti*, qui aut *Cardinales* quatuor, sc. Subsolanus, Zephyrus, Aquilo, Auster: vel *collaterales* Cardinalibus intermedii, à Nautis 32 numerati.

Vel 2. *Definiti*, qui sunt Etesiæ, aut Ornithiæ.

Vel 3 *tempestuosi*, qui Ecnephiæ, Typhones, Presteres dicuntur.

Apparentia meteora sunt, vorago, halo, virgæ, parelius, iris.

Mista perfecta, vel destituuntur principio augmentationis præfinitæ, & dicuntur *inanimata*: vel in se habent *principium augmentationis præfinitæ*, & dicuntur animata. Animatum *nec sentiens, nec loco se movens*, dicitur *vegetabile*; *sentiens, & loco se movens*, dicitur *sensibile*. *Vegetabile* partes habens minus organicas dicitur *imperfectum*, ut *lapides, metalla, &c. Partes* habens *organicas* dicitur *perfectum*, ut *herba, arbor, planta*, &c.

Sensibile sive *animal*, est *sanguineum*, vel *exangue*; *exangue* si majus sit, *Testaceum*, vel *crustaceum*, vel *molle*: si minus, *insectum* dicitur.

Animal ἔναιμον sive *sanguineum* est duplex.

1. *Rationale*, ut Homo.

2. *Irrationale*, ut Brutum: idque vel

1. *Aquatile*, 2. *Terrestre*, 3. *Aerium*, seu *Volatile*.

Lapides.

Lapid. distribuuntur in *factitios*, ut lateres, calx, vitrum; & *Nativales*; illi vero vel sunt 1. *vulgares*. qui vel *Molliores* ut sectiles. Architectorum usibus imprimis accommodi, pumex, tophus:

vel

vel *Duriores*, ut cautes, cos, ſilix, ſmiris, pyrites, calculus.

Aut 2. *Rariores*, ut Marmor, alabaſtrites, ſelenites, talcum, ceratites, ætites, amianthus, armenus, calaminaris, hæmatites, judaicus, lyncis, ophites, index, lapis ſpongiæ, achates, onyx, turcois, iaſpis, lapis lazuli, ſuccinum, magnes, corallium, ſardius.

Vel 3. *Nobiliores*, ut Adamas, ſaphirus, ſmaragdus, hyacinthus, amethyſtus, carbunculus, chalcedoneus, rubinus, chryſolithus, aſterites, margarita, berillus, granatus, topazium.

CONCRETIONES.

Concret. terreſtres, non admittentes fuſionem.

Terra *Armen.* bolus vulg. gypſum, creta, ochra, argilla, terra *Lemnia*, *Sileſiaca*, marga, lithomarga, rubrica fabrilis, tripolis, auripigmentum, arſenicum, ſandarach.

Concretiones diſſolubiles.

Sal commune, gemmæ, nitri, alumen, ammoniacum, ſaccharum, tartarum, chryſocolla, cobaltum, miſy, ſori.

Concretiones gummoſæ.

Gummi ammoniac. gitta gemu, gum. animæ, elemi, hederæ, balſam. galbanum, aſa fœtid. balſamum de *tolu*, *indicum*, ſarcocolla, chocalata, tacamahaca, bdellium, benzoin, galbanum, ſtorax, camphora, thus, cancamum, caracana, tragacantha, reſina *copul*, hypociſtis, fuligo, lacca, ladanum, colophonia, pix *græca*, maſtiche, myrrha, omphacium, opium, opopanax, piſaſphaltus, liquidambra, lycium, pix, terebinthina, ſulphur,

sagapenum, asphaltos, bitumen, ambra grisea, sperma ceti, naptha, petræolum, oleum terræ, carbo fossilis, gagates, sanguis draconis.

Metalla.

Aurum, argentum, stannum, cuprum, plumbum, ferrum, æs, plumbum candidum, chalybs.

Metalla imperfecta.

Argentum vivum, antimonium, bismuthum, cinnabaris, spaltum, plumbago.

Recrementa Metallica.

Lithargyros, molybdena, tutia, spodium, pompholax, scoria, rubigo, ærugo, cerussa, cadmia factitia.

Herbæ.

Herbæ imperfectæ.

Fungus, mucor, tuber, fungus pulverulentus, motchus, lichen, filix, driopteris, adianthum album, capillus veneris, polipodium, lonchitis, tricomanes, asplenium, hemionitis, phyllitis, lunaria, opioglossum, lens palustris, confer va, spongia, androface, lactuca marina, auris marina, opuntia marina, alga, corallina marina reticulata.

Herbæ gramineæ frumentaceæ.

Triticum, secale, frumentum *Indicum*, hordeum, oriza, avena, panicum, sorgum, milium.

Herbæ gramineæ non frumentaceæ.

Phalaris, gramen paniceum, alopecuros, gramen typhinum, gramen triticeum, spartum, gramen hordeaceum, lolium, gramen caninum, gramen cristatum, arundo, lacrymæ *Jobi*, gramen avenaceum, dactyloides, gramen tremulum, gramen hirsutum, gramen pratense paniculatum, calamus

mus aromaticus, schœnanthus, cyperus, juncus, canna, gramen plumosum, gramen tomentosum, typha, sparganium, myosuros.

Herbæ gramineæ bulbosa rad.

Corona imperialis, lilium, martagon, tulipa, fritillaria, narcissus, hyacinthus, ornithogalum, viola bulbosa, iris bulbosa, gladiolus segetum, colchicum, crocus, orchis, cepa, porrum, ascalonitis, porrum sectile, allium sativum, moly, allium ursinum, victorialis longa, scylla.

Herbæ tuberosæ notho-bulbosæ.

Asphodelus, phalangium, dens caninus, liliasphodelus, iris tuberosa, canna *Indica*, jucca, hyacinthus *Indicus* tuberosus, juncus floridus, nidus avis, orobanche, dentaria aphyllos, dracontium, arum, arisarum latifolium, arisarum angustifolium.

Herbæ foliis rotundis.

Tussilago, petasitis, bardana major, bardana min. cacalia, nymphæa, caltha palustris, viola, herba Trinitatis, asarum, cyclamen, pinguicula, gramen *Parnassi*, pyrola, ros solis, sanicula, alchymilla, saxifraga alba, saxifraga aurea, hedera terrestris, nummularia, nasturtium *Indicum*, cochlearia, soldanella.

Herbæ foliis nervosis.

Helleborus alb. helleborine, plantago, coronopus, bistorta, saponaria, holosteum, psyllium, monophyllon, bifolium, gentiana, gentianella, sigillum *Salomonis*, lilium convallium, potamogeiton, tribulus aquaticus.

Herbæ

Herbæ succulentæ.

Sedum maj. aloe, telephium, rhodia radix, portulaca, cepæa, sanicula guttata, sedum serratum, sedum minus, illecebra, umbilic. *Veneris*, cali.

Herbæ foliis hirsutis.

Borago, buglossum, anchusa, echium, pulmonaria, cerinthe, symphytum, cynoglossum, lithospermum, heliotropium, asparagus, gallium, equisetum, millefolium cornutum aquaticum, rubia tinctorum, cruciata, mollugo, aparine, asperula, spergula.

Herbæ floribus staminels.

Rhabarbarum, lapathum, acetosa, acetosa *romana*, tragopyrum, convolvulus niger, polygonum, cannabis, lupulus, mercurialis, phyllon, cynocrambe, spinachia, bonus *Hemicus*, atriplex, pes anserinus, beta, lutcola, resida, thalictrum, botrys, ambrosia, urtica urens, blitum, amaranthus, parietaria, herniaria, camphorata.

Herbæ floribus compositis non papposis.

Flos solis, flos solis pyramidalis, caltha, bellis maj. bellis min. costus horten. ageratum, stæchas citrina, gnaphalium, chrysanthemum segetum, buphthalmum verum, flos *Africanus*, chamæmelum, cotula fœtida, matricaria, ptarmica, draco herba, abrotanum mas, abrotanum fem. absinthium, artemisia, tanacetum, millefolium, scabiosa, morsus diaboli, globularia, caryophyllus marinus, endivia, cichoreum.

Herbæ papposæ.

Carduus, cinara, cyanus, ptarmica *austriaca*, serrulata, centaurium majus, jacea, stæbe, carthamus, chondrilla crupina, doronicum, helenium

lenium, senecio, jacobæa, eupatorium cannabinum mas, virga aurea, aster, coniza, tripolium, crithmum chrysanthemum, lactuca, chondrilla, hieracium, dens leonis, tragopogon, piloſella, ſonchus, lampſana.

Herbæ umbelliferæ latifoliæ.

Aniſum, coriandrum, ſiſon, myrrhis, cicutaria vulgaris, hippoſelinum, leviſticum, angelica, imperatoria, laſerpitium, libanotis *Theophraſti*, ſiler montan. valeriana, ulmaria, petroſelinum, apium paluſtre, panax *Herculeum*, paſtinaca ſativa latifol. ſiſarum, perfoliata, bupleurum, pimpinella ſaxifraga, eryngium umbelliferum, ſmyrnium *Creticum*, ſphondilium, ſium.

Herbæ umbelliferæ anguſtifol.

Fæniculum, anethum, peucedanum, crithmum, ferula, libanotis *Galeni*, meum, ammi, ſeſeli *Maſſilienſe*, paſtinaca ſativa tenuifol. daucus, carum, cuminum, panax *Aſclepium*, cherephyllon, cicuta, cicutaria aquat. bulbocaſtanon, filipendula vulgaris, pyrethrum, thapſia, gingidium, caucalis, millefolium aquaticum, thyſelinum, œnanthe.

Herbæ fruticoſæ verticillatæ.

Salvia, chamædris, teucrium, marum, tragoriganum, thymus, lavendula, ſtœchas, polium montanum, hyſſopus, ſatureia.

Herbæ verticillatæ non fruticoſæ.

Mentha, nepeta, meliſſa, calamentha, molucca, majorana, origanum, ocymum, acinos, dictamnus, marrubium album, chamæpytis, pulegium, ſcordium, ſcordonia, ſclaria, horminum

minum, urtica iners, marrubium nigrum, ſtæchis, ſideritis, cardiaca, gratiola, lyſimachia galericulata, betonica, lyſimachia purpurea, prunella, bugala, cuſcuta.

Herbæ ſpicatæ.

Dipſacus, eryngium, carduus globoſus, virga paſtoris, agrimonia, circæa *Lutetiana*, pimpinella ſanguiſorba, lagopus, trifolium ſtellatum, perſicaria, potamogeiton anguſtifolium.

Herbæ ſemina capſulâ bullatâ continentes.

Argentina, cariophyllata, pentaphyllon, tormentilla anemone, pulſatilla, ranunculus, chelidonium minus, flos *Adonis*, malva, malva hortenſis major, althæa, malva arborea, alcea.

Herbæ ſemina capſulis corniculatis continentes.

Pæonia, fraxinella, delphinium, aquilegia, aconitum, anthora, aconitum hyemale, ſtaphisagria, geranium, ſcandix.

Herbæ papilionaceæ ſcandentes.

Phaſeolus, faba veterum, piſum, vicia, lens, orobus, lathyrus, ochrus, aphaca, arachidna, terræ glandes.

Herbæ papilionaceæ non ſcandentes.

Faba, lupinus, cicer, glaux vulgaris, aſtragalus ſylvaticus, anthyllis leguminoſa, fumaria, hedyſarum clypeatum, caput gallinaceum, ſecuridaca, ferrum equinum, catananche, galega, herba viva, ornithopodium, tribulus terreſtris, melilotus, trifolium pratenſe, polygala, telephium ſcorpoides, ſcorpoides bupluro fol. lotus, fœnum *græcum*, reſta bovis, medica cochleata, medica echinata.

Herbæ

Herbæ siliquosæ non papilionaceæ.

Leucöium, keiri, hesperis, dentaria, lysimachia siliquosa, apocynum rectum syriacum, rapum, napus, raphanus, brassica, perfoliata siliquosa, eruca, barbarea, alliaria, capsicum, sinapi, rapistrum, papaver corniculatum, chelidonium majus, sophia chirurgorum, turritis, pilosella siliquosa, camelina, myagrum, draba lutea, apocynum, asclepias, nasturtium aquaticum, cardamine.

Herbæ capsulatæ flore pentaphyllo.

Caryophyllus, caryophyllus minor lychnis, muscipula, speculum veneris, armeria, lychnis *Chalcedonica*, centaurium minus, vaccaria, pseudomelanthium, hypericum, ascirum, androsæmum vulgare, gramen leucanthemum, alsine myozitis, alsine anagallis, tithymalus, linum, lysimachia lutea, ruta, nigella.

Herbæ capsulatæ flore trifolio vel tetraphyllo.

Militaris aizoides, sagittaria, viola lunaris, alysson *Dioscoridis*, thlapsi, bursa pastoris, papave, argenone, nasturtium, iberis, lepidium, coronopus ruellii, epimedium, glastum, myagrum, verbena, limonium, anagallis aquatica, veronica, chamædris spuria.

Herbæ campanulatæ.

Pepo, melo, cucurbita, citrullus, cucumis, coloquynthis, cucumis asininus, balsamina mas, convolvulus, scammonia *Syriaca*, violæ marianæ, trachelium, mirabile *Peruvianum*, strammonium, rapunculus, campanula, digitalis, sesamum, nicotiana, hyosciamus.

Herbæ

Herbæ capsulatæ non campanulatæ.

Primula veris, paralysis, auricula ursi, paralysis montana, cortusa, verbascum, blattaria, aristolochia, scrophularia, antirrhinum, linaria, crista galli, euphrasia, branca ursina, melampyrum, noli me tangere, elatine, vinca pervinca.

Herbæ baccifera.

Fragraria, pomum amoris, malum insanum, battata, solanum, mandragoras, aconitum racemosum, herba *Paris*, bryonia alba, bryonia nigra, smilax aspera, alkakengi, cacubalum *Plinii*, eubulus.

ARBUSTA.

Arbusta foliis deciduis, baccifera spinosa.

Rubus *Idæus*, rubus vulgaris, rosa, rosa canina, grossularia, oxyacantha, prunus sylvestris, berberis, rhamnus catharticus, paliurus, lycium, rhamnus.

Foliis deciduis baccifera non spinosa.

Uitis, ribes, vitis *Idæa* vulg. viburnum, aria, cornus semina, padus *Theophr.* mahalab. chamæmespilus, diospyros, alnus nigra baccif. periclymenum, periclymenum rectum, piper, mezereon, euonymus, ligustrum, cassia poetarum, sambucus rosea, sambucus aquatica, polemonium, tragus.

Baccifera semperuirentia.

Balsamum *judaic.* poterium, palma humilis, philyrræa, alaternus, arbutus, pyrocantha, laureola, thymælæa, chamælæa tricoccos, laurus *Alexand.* hypoglossum, ruscus, lauruſtinus, juniperus, sabina, myrtus, rhus myrtifol. hedera, viscus.

Siliquosa.

Syringa cæruleo flore, capparis, aspalathus, laburnum,

laburnum, cytiſus, ſena, colutea, glycyrrhiza, acacia, acacia *Americ.* planta humilis, geniſta, geniſta ſpinoſa, tragacantha, dorycnium.

Granifera decidua.

Agnus caſtus, ſpiræa *Theoph.* tamariſcus, jaſminum, ſyringa alba, althæa, elæagnus *Cordi*, coccigrea, tithymallus arboreſcens, clematis, viorna vulgi, hedera quinquefol. *Canaden.*

Granifera ſemper virentia.

Ciſtus, nerium, ſanamunda, tarton rair, alypum *monſpelienſ.* roſmarinus, ſalvia fruticoſa, ſeſeli *Æthiop.* ledum alpinum, halimus, barba *Jovis*, erica, roſa *Hiericuntina.*

ARBORES.

Pomiferæ.

Malus, pirus, malus cydonea, meſpilus, meſpilus aronia, ſorbus, ſorbus torminalis, ficus, malus *Punica*, aurantia, pomum *Adami*, malus *Medica*, limonium, muſa arbor, ficus *Indica.*

Pruniferæ.

Malus *Perſica*, nuciperſica, malus *Armeniaca*, prunus, ceraſus, cornus, olea, palma, myrobalanus, ſebeſten, zizyphus alba, zizyphus ſativa.

Bacciferæ.

Morus, ſambucus, rhus ſumach, fraxinus bubula, terebinthus, lotus, laurus, laurus ceraſus, taxus, agrifolium, buxus, lentiſcus, draco arb. caryophyllus aromat. azedarach, ſaſſafras, molle arb.

Nuciferæ.

Juglans, amygdalus, piſtacea, ſtyrax, avellana, corilus ſylveſt. caſtanea, fagus, ſtaphylodendron

dendron, nux moschata, cacao, buna arbor, gossipium, anacardium.

Glandiferæ & coniferæ.

Quercus, cerrus, ilex, suber, alnus, larix, cedrus, pinus, abies mas, abies fem. cupressus, arbor vitæ.

Seminibus intecta.

Siliqua arbor, cassia, tamarindus, arbor *Judæ*, ulmus, carpinus, fraxinus, acer minus, acer majus, betula, populus tremula, populus nigra, populus alba, salix angustifol. salix latifol. tilia, platanus.

E lignis corticibusque notæ.

Lignum aloes, lignum vitæ, lignum colubrinum, santalum rubr. santalum citrin. lignum nephrit. lignum *Rhodium*, *Brasilium* lignum, ebenum, cinnamomum, cortex febrifugus, cortex *Winteranus*.

Partes plantarum & arb.

Succus, lacrymæ, caro, fibræ, cortex, folia, Radix, caudex, medulla, rami.

ANIMALIA EXANGUIA.

Insecta repentia, aut nullos aut tantum sex pedes habentia.

Vermis, lumbricus intestinorum, hirudo, limax, ascarides, lumbricus equinus, asilus, cicindula, farinaria, proscarabeus, brucus, blatta non alata, pediculus, pulex, scorpio aquaticus.

Insecta alata, plusquam sex pedes habentia.

Locusta, mantis, gryllus, gryllo talpa, cimex, blatta alata, tipula, cicada aquatica, aranea, scorpius, ricinus, cimex, syro, acaris, tinea, asellus

aſellus, ſcolopendra, iulus, pediculus marinus, pulex marinus.

Inſecta anomala.

Eula, eula apum, eula muſcarum, eula cadaverum, eula muſcarum veſpæ ſpecie, libella vermis, phryganeum, eula ſcarabæi, ſpondile, eruca, bombix, geometra, vermis deſultorius, eruca piloſa.

Inſecta tenuibus alis.

Apis, bombilius, veſpa, crabro, muſca carnaria, muſca ſtercoraria, muſca apem ſimulans, muſca veſpam ſimulans, formica, culex, cicada, muſca papilionacea, libella, ſeticauda, muſca paſtorum, papilio, phalæna, prædatrix.

Inſecta coleoptera.

Rhinoceros, ſcarabæus naſicornis, cervus volans, buceros, capricornus, ſcarabæus antennis nodoſis, ſcarabæus vulgaris, ſcarabæus pilularis, ſcarabæus arboreus, ſcarabæus domeſticus, ſcarabæus punctatus, ſtaphilinus, forficula, ſcarabæus aquaticus major, ſcarabæus aquaticus minor, ſcarabæus viridis, cantharis, cicindela alata.

Animalia exanguia cruſtacea.

Aſtacus, locuſta marina, urſus marinus, aſtacus fluviatilis, ſquilla, ſquilla mantis, cancellus, cancer vulgaris, cancer *Heracleoticus*, cancer majus, cancer *Molucencis*, cancer minor, aranea marina, aranea cruſtacea.

Animalia teſtacea turbinata.

Nautilus, cochlea fluviat. murex, purpura, cylindroides, apporrhais, cochlea marina, nerites, buccinum, turbo, trochus, cochlea marina alt.

concha

concha *Veneris*, concha *Persica*, auris marina.

Testacea non turbinata.

Patella, balanus, echinus, echinus spatagus, concha margaritifera, galades, ostrea, spondylus, pecten, pectunculus, chama, tellina, pinna, musculus, pholos, solen, bernicla.

Exanguia mollia.

Polypus, bolitena, sepia, sepiola *Rondeletii*, loligo, loligo rubra, lepus, holothurius, pulmo marinus, tethya, urtica marina.

Animalia sanguinea.

PISCES.

Vivipari oblongi.

Balæna, delphinus, pristis, xiphias, canis carcharias, glaucus, mustelus lævis, asterias, galeus spinax, centrina, catulus major, catulus minor, zygæna, vulpecula, acipenser, huso.

Vivipari curti & rotundi.

Pastinaca, aquila, raia lævis, raia clavata, raia oxyrrynchos, squatino, raia, torpedo, rana piscatrix, squatina, mola, lumpus.

Ovipari pinnis mollibus.

Molva, asellus niger, asinus antiquorum, asellus mollis, asellus longus, merlucius, thynnus, pelamis, scombrus, milvus, hirundo *Plinii*, gobius marinus, paganellus, joto, dracunculus, aphua gobites, harengus major, harengus minor, clupea, enchrasicholus, chalcis, acus, petimbuaba, blennus, scorpioides, stromateus, novacula, lupus marinus *Schonfeldii*, paru, guaperva.

Ovipari pinna unâ asperâ, alterâ molli.

Amia, glaucus, coracinus, umbra, lupus, mugil,

mugil, cuculus, hirundo, lyra prior *Rondeletii*, mullus major, mullus minor, ſphyræna, ſaurus, draco, trachurus, capriſcus, aper, ſcolopax, monoceros *Cluſii*, uranoſcopus, ſcorpæna, faber.

Ovipari pinnâ unicâ partim molli partim ſpinoſâ.

Aurata, ſparus, cantharus, ſalpa, ſargus, mormylus, pagrus, rubellio, melanurus, dentex, ſcorpius major, ſcorpius minor, chromis, jaguraca, acara, turdus, julis, perca marina, ſachettus, phycis, chauna, mænas, boops.

Anguillacei.

Congrus, muræna, ſerpens marinus, ophidion *Plinii*, tænia major, tænia minor, tinca marina, anguilla arenarum, lampetra major, lampetra min. ſilurus, muſtela, anguilla, ſpada marina, remora *Imperati*.

Ovipari.

Solea, ſolea oculata, cynogloſſus, rhombus, paſſer, paſſer niger.

Cute cruſtaceâ.

Orbis ſcutatus, orbis hirſutus, orbis muricatus, orbis echinatus, piſcis triangularis, piſcis triangularis cornutus, holoſteus, acus *Ariſtotelis*, hippocampus, ſtella piſcis.

Fluviatiles ſquammoſi.

Lucius, ſalmo, violacea, trutta, carpio, thymallus, oxyrynchus ſive umbex, farra, lavarettus, perca, perca aurata, cyprinus, tinca, barbus, capito, abramis, rubellio, luciſcus, alburnus, gobio, gobites barbatus, gobio capitatus, phoxinus, pungitius.

AVES

Aves.

Carnivoræ.

Aquila, vultur, accipiter, milvus, cuculus, lanius, bubo cornutus, bubo non cornutus, corvus, cornix, monedula, coracius, pſittacus, pſittacus minor, pica caudata, pica glandaria, picus martius, chryſaetos, melanaetos, pygargus, oſſifragus, percnopteros, vultur *Boeticus Aldrov.* vultur aureus, accipiter palumbarius, accipiter fringillarius, tinnunculus, jerfalco, falco montanus, falco, lanarius, ſubbuteo, æſalon, milvus, buteo triorchis, anataria, pygargus min. lanius verſicolor, lanius cinereus, otus, ſcops, aluco, ulula *Aldrovandi*, ſtrix *Aldrovandi*, caprimulgus, noctua, cornix frugiv. cornix cinereus, roller *Argentoratenſis*, caryocataſtes, garrulus *Bohemicus*, toucan, rhinoceros, manucodiata, picus martius viridis, picus martius niger, picus varius, iynx, torquilla, ſitta, picus murarius, certhia, junco, canne varola.

Phytivoræ alis brevibus.

Gallus, pavo, gallopavo, phaſianus, attagen, otis, anas campeſtris *Belloni*, urogallus, tetrao, perdix, perdix rubra, gallina corylorum, lagopus, coturnix, rallus, ſtruthio camelus, emeu.

Phytivoræ alis longis.

Columba, palumbus torquatus, œnas, vinago, turtur, turdus viſcivorus, turdus, ſturnus, merula ſaxatilis, turdus pilaris, turdus iliacus, merula, paſſer ſolitarius, merula torquata, merula montana galbula, upupa, apiaſter, merops, alcyon, iſpida.

Phy-

Phytivoræ rostris brevi.

Emberiza alba *Gesneri*, alauda congener, cenchryamus *Bellonii*, citrinella hortulanus, passer, passer montanus, cocothraustes, cocothraustes cristatus *Indicus*, rubicilla, loxia, chloris, passer canarius, fringilla, montefringilla, linaria, linaria rubra.

Insectivoræ majores.

Hirundo, hirundo apes, martes, hirundo riparia, luscinia, alauda, alauda pratensis, rubecula, ruticilla, ficedula, œnanthe, motacilla, motacilla flava, muscicapa tertia *Aldrov.* curruca.

Insectivoræ minores.

Ligurinus, serinus, citrinella, passer troglodites, regulus cristatus, regulus non cristatus, tominius, fringillago, parus cæruleus, parus ater, parus caudatus, parus cristatus.

Aquaticæ sive *palustres.*

Vanellus, pluvialis viridis, pluvialis cinereus, morinellus, charadrios, hæmatopus, avis pugnax, tringa major, tringa min. avis *Canuti*, scolopax, gallinago min. hæmatopus *Bellonii*, fedoa, arquata, guara *Brasiliana.*

Aquaticæ fissipedes.

Grus, ciconia, phœnicopterus, grus *Balearica*, ardea, ardea cinerea minor, ardea alba major, ardea alba minor, ardea stellaris, ardea *Brasilica*, platea, colymbus major, colymbus minor, fulica, gallinula, gallinula *Serica.*

Aquaticæ palmipedes.

Cygnus, anser, anas, penelope, querquedula, anser *Scotic.* onocratalos, corvus marinus, graculus

graculus, palmipes, anas arctica *Clusii*, penguin, alca *Wormii*, Jomuvia, mergus, mergus cirratus, larus, hirundo marina, bernicla, anas caudâ acutâ, avogetta recurvi-rostra.

BESTIÆ.

Solidungulæ.

Equus, asinus, mulus.

Fissis ungulis.

Camelus, dromedarius, elephas.

Fissis ungulis cornutæ & ruminantes, cornutæ non rum. nec corn. nec ru.

Bos, ovis, caper, alcis, cervus, dama, rangifer, capreolus, rhinoceros, camelopardus, porcus, urus, bisons, bonasus, buffalus, ovis stepsiceros, ovis caudata, ibex, rupicapra, gazel.

Ungulatæ non rapaces.

Papio, simia, cercopithecus, ignavus, lepus, cuniculus, mus alpinus, histrix, echinus, sciurus, procellus *Guineæ*, sorex, mus domesticus, talpa, sorex aquat. mus *Norvagicus*, mus araneus, mus avellanarum, vespertilio.

Rapaces.

Leo, ursus, tigris, pardus, lynx, catus, catus zibetta, viverra, putorius, martes, mustela, castor, lutra, canis, lupus, vulpes, taxus, phocas, equus marinus, lupus aureus, tamandua, tatu, semivulpes.

Oviparæ.

Testudo, testudo marina, rana, bufo, crocodilus, lacerta, chamæleo, salamandra terrestris, salamandra aquatica, serpens, natrix torquata, vipera, cæcilia.

Canum

Canum summa varietas, ita tamen distingui possunt.

Venaticus sagax, sanguinarius, speculator, vertagus, hispaniolus aucupatorius, index, aquaticus, meliteus, pastoralis, molossus, versator, sarcinarius.

Partes Animalis.

Dividi hæ solent in *continentes* & *contentas*. Contentæ sunt vel *humor*, vel *spiritus*. *Humor* seu partes fluidæ sunt, succus nutritius, sanguis, pituita, humor nervosus, chilus, bilis flava ac nigra, sperma, menstrua, cerebrum, medulla, serum, urina, sudores, lacrymæ, mucus, stercus. *Spiritus* est, vel naturalis, vel vitalis, vel animalis. Partes *continentes similares* sunt, ossa, cartilago, ligamentum, membrana, fibræ, nervi, venæ, arteriæ, caro, cutis, sebum, glandulæ.

Partes Capitis.

Vertex, facies, occiput, sinciput, oculus, auris, os, nasus, lingua, gingiva, epiglottis, dens, palatum, guttur, frons, cilia, supercilia, mala, tempora, labium, mentum, maxilla, tonsillæ.

Ad truncum pertinentia.

Collum, nucha, palearia, cervix, scapulæ, pectus, mammæ, tergum, dorsum, vertebræ, latus, venter, umbilicus, clunes, costæ, sternum, claviculæ, coxæ, anus, hypochondria, hypogastrium, inguen.

Artus.

Brachium, humerus, cubitum, manus, carpus, femur, crus, genu, tibia, digitus, pollex, talus, pes, coxendix, condylus, suffragines.

Viscera.

Oesophagus, ventriculus, intestina, hepar, lien, vesicula fellea, renes, vesica, cor, pulmo, diaphragma, mediastinum, mesenterium, testes, uterus, omentum.

Hactenus divisimus *substantiam* quoad suam ipsius *essentiam*, nempe *subsistentiam*; quatenus constituit seriem Prædicamenti. Potest etiam alio modo dividi, quoad ipsius *proprietatem*, quatenus *substare* potest Accidentibus.

Est vero duplex, *prima* & *secunda*.

Prima, est Individuum. Dicitur prima, quia primò subsstat Accidentibus, saltem pluribus.

Secunda substantia est Species, vel Genus. Dicitur secunda, quia secundò subsstat Accidentibus, nempe gratiâ primæ.

Substantia itaque *prima* non dicitur primitate *subsistendi*, sed subsstandi; quia prius subsstat Accidentibus, non quod prius per se subsistit. Licet enim *Genus* sit prius inferioribus secundum rationem *subsistendi*: *Individuum* tamen prius est *Genere* secundum rationem *subsstandi*.

Notandum, Quod *sublatis primis* substantiis, actu & revera *tolluntur* omnes *secundæ* & Accidentia. Nam substantia prima secundarum & Accidentium Basis est.

Aliquid autem potest *tolli* à subjecto dupliciter, vel quoad Essentiam, vel quoad Existentiam; hoc est, vel quatenus delitescit intra causas, vel producitur extra causas.

Sublatis *primis Substantiis* tolluntur omnes secun-

secundæ quoad *existentiam*, sed non quoad *essentiam*, sive (ut ajunt) quoad essentialia attributa: illa autem sunt *Genus* & *Differentia*, nempe partes essentiales quæ attribuuntur & prædicantur de primâ. Possumus autem considerare essentiam Universalis Substantiæ seu secundæ, atque etiam essentialia Attributa, non consideratis singularibus. *Accidentia* autem tolluntur & quoad *essentiam*, & quoad *existentiam*, quia ea non sunt, nisi quatenus insunt, aut inesse possunt in Individuis, quæ sunt eorum (ut diximus) propria Subjecta.

Series Substantiæ.

Substantia,

Incorporea.		*Corporea*
Spiritus.	Corpus.	
Simplex.		*Compositum.*
Elementum.	Elementatum.	
Imperfecte.		*Perfecte.*
Meteorum.	Mistum.	
Principium augmentationis præfinitæ in se non habens.		*Principium augmentationis præfinitæ in se habens.*
Inanime.	Vivens.	
Non percipiens nec loco movens.		*Percipiens & loco movens.*
Planta.	Sensibile.	
Exsangue.		*Sanguineum.*
Insecta.	Animal.	
Irrationale.	Homo.	*Rationale.*
Brutum.	Alexander.	
	Carolus.	

PROPRIETATES SUBSTANTIÆ.

1. SUBSTANTIA nulla est in *Subjecto*: quia esse in Subjecto notat accidens. Potest autem substantia habere subjectum Prædicationis: Imò habet Substantia incompleta, scil. Forma, Subjectum *Informationis*; sed nulla habet Subjectum inhæsionis.

2. Convenit solis *secundis substantiis* & earum Differentiis *prædicari univocè* de *primis*. Notandum quod illud, quod prædicatur univocè, confert *Naturam* Inferioris, non suam tantum. Accidentia conferunt quidem *Naturam suam primis* substantiis, sed non *Naturam Primarum*. Proinde prædicantur *denominativè* non *univocè* de illis.

3. *Substantia* prima significat *hoc aliquid*. Hujus proprietatis duæ sunt partes, 1. *Hoc*, 2. *Aliquid*. *Hoc* connotat *Particularitatem*, *Aliquid* connotat *Substantiam*. *Substantiæ* igitur *secundæ* & *Accidentia* omnia excluduntur; Substantiæ secundæ quia non significant *Hoc*, Accidentia quia non significant *Aliquid*. *Aliquid* enim est *Ens per se*, Accidens autem non est Ens per se; ergo nec significat *Aliquid*, sed *Alicujus* potius, sive *in Aliquo*, quia est entis ens, sive Ens in alio.

4. *Substantiæ* nihil est *Contrarium*. *Contraria* sunt *formæ Accidentales*, positæ sub eodem genere, maximè à se invicem distantes, quæ expellunt se mutuo ab eodem subjecto, cui vicissim inesse possunt, nisi alterum insit à naturâ. Ex hâc definitione patet, quod neque duæ *Substantiæ* sunt contrariæ, quia non sunt

Formæ Accidentales, nec *ineſſe* poſſunt in ſubjecto, ſcil. inhæſionis; uti nec *Accidens* & *ſubſtantia* quia non ponuntur ſub *eodem Genere*: Quanquam verò *Subſtantiæ* duæ non ſunt *per ſe contrariæ*, ſunt tamen per ſuas inhærentes *qualitates*.

5. *Subſtantia* non ſuſcipit *magis & minus*; i. e. Una eademque Subſtantia non eſt magis minuſve ſubſtantia; ſed *indiviſibili perfectione* expletur quoad *Subſiſtentiam*. At *quoad modum* ſubſtandi una ſubſtantia, viz. prima, eſt magis ſubſtantia quam altera, viz. ſecunda, (ut diximus.) Neque verò *prima Subſtantia* ideò dicitur ſuſcipere *magis & minus*: quia ſuſcipere magis & minus eſt *intendi & remitti*; *Intentio* autem eſt *acquiſitio* plurium *partium gradualium* in eadem parte Subjecti, *Remiſſio* eſt *deperditio* plurium *partium gradualium* (quæ dicuntur *partes entitativæ*:) in eadem parte Subjecti. Quoniam igitur *Subſtantia* non producitur per *partes*, ſed ſimul & ſemel tota fit, & exiſtit, ideò non poteſt *intendi & remitti*. Atqui videtur *ſubſtantia ſuſcipere magis & minus per Accidens*, i. e. per qualitates: imò fortè dicitur unus Homo magis eſſe *rationalis* quam alter, ex meliori rationis uſu; nempe ob *excellentiam Organorum*, aut propter qualitatem acquiſitam, ſeu *Scientiam*: omnibus autem Anima rationalis æque infunditur.

Notandum verò, aliquid ſuſcipere magis & minus dupliciter.

1. *Subjectivè*, tanquam *ſubjectum* quod ſuſcipit; ità *ſubſtantia* dicitur ſuſcipere, & magis, & minus, & contraria. 2. *Ter-*

2. *Terminativè*, tanquam *terminus* sive res, quæ suscipitur, intenditur aut remittitur. Ita *Substantia* nulla suscipit magis minusve, aut contrariatur.

6. Maximè proprium est *Substantiæ*, ut cum sit una & eadem numero, *susceptibilis* sit *Contrariorum*, cum sui mutatione. Ita aqua, calida esse potest aut frigida, ex alterna susceptione caloris ac frigoris.

Contraria sunt duplicia 1. Propriè dicta. 2. Improprie dicta. Aliquæ *Substantiæ* v. g. *Spiritus*, uscipiunt contraria tantum *improprie* dicta.

Subjectum etiam est duplex.

1. *Quod*, sive *Principale*, quod sustentat Accidens per se.

2. *Quo*, sive *minus Principale*, quo mediante, sive per quod Accidens in *Subjecto* est.

Accidens potest esse subjectum *quo*, sed sola *Substantia* est subjectum *quod*.

De Prædicamentis Accidentium.

Substantiæ *Categoriam* novem *Accidentium Categoriæ* subsequuntur; non enim potest una institui *series* Accidentium omnium, quia illa naturam unam *univocam* non sortiuntur, & proinde sub uno *Genere* comprehendi non possunt.

QUAN-

QUANTITAS.

Categoria *Quantitatis* præcedit *Qualitatis* Categoriam *prioritate naturæ* non *Dignitatis*. Non prioritate Dignitatis; quia *Qualitas* est *Accidens excellentius*, utpote *consequens Formam*, partem Substantiæ nobiliorem: Sed prioritate *Naturæ*. Primò, quia Quantitas est *Accidens* coævum & *sequax Materiæ*, ex quâ *Forma*, quam sequitur *Qualitas*, *educitur*, & ordine Naturæ *posterior* est quantitate. Secundò, Quia *Qualitates* nonnullæ oriuntur ex *Quantitate*, viz. *Figura*, & *forma*; & nonnullæ qualitates *prærequirunt* illam, utpote quâ mediante inhærent in substantiâ, viz. *color*, *sonus*, *calor*, &c. Quin & *Quantitatis Categoria* antecedit septem reliquas *Categorias*, quia illæ sunt *relativæ*, una *simpliciter*, sex *secundum* quid; hæc verò est *absoluta*: *Accidens* autem *absolutum* præcedit *relativum*, quia hoc ex illo resultat.

Quantitas universalissime sumta est duplex.

1. *Molis*, quæ constituit *Prædicamentum*.
2. *Virtutis*, quæ coincidit cum *Qualitate*.

Quantitas *Molis* est propriè dicta *Quantitas*. Quantitas *Virtutis* est Metaphorica.

Quantitas propriè dicta est vel

1. *Terminata*, quæ certis terminis restringitur.
2. *Interminata*, quæ figuratione nulla determinatur.

Interminata Quantitas inest Materiæ *informi*, *terminata* Materiæ *informatæ*: utraque quanti-

quantitas eadem est essentialiter, discrepans per accidens, ex sola terminatione, seu *Qualitate*.

Definitur *Quantitas*, quod sit *Accidens* absolutum: ex quo *Subjectum* dicitur aut quantum aut quotum. Vel prout definitur ab Aristotele in Metaph. *Quantitas* est divisibilis in ea quæ insunt, quorum unumquodque aptum est esse unum quid & hoc aliquid.

Accidens dicitur quia inhæret materiæ, à quâ etiam separari potest per Intellectum. *Subjectum* hic cum dicitur, intelligitur substantia, quam denominat *Quantam*. Per *quantum* volumus, quod *magnitudinem* habet; per *Quotum* quod *multitudinem*.

Notandum quod est duplex Accidens.

1. *Absolutum*, quod afficit subjectum per se sumtum.

2. *Relativum*, quod afficit subjectum in ordine ad aliud.

Quantitas vero non est *Relativum*, sed *Absolutum* accidens, quia inhæret in subjecto *per se considerato*, nec refertur ad aliud.

Extensio est Positio *partium extra Partes*; atq; hæc est ipsa *Essentia* Quantitatis. In quantitate enim tria spectantur, *Extensio*, *Divisibilitas*, & *Mensura*; quibus addi possunt *Impenetrabilitas*, & habitudo ad *locum*. Ex istis *Extensio præcedit* tanquam *ratio formalis*; *Divisibilitas* & *mensura consequuntur*, tanquam *Proprietates* ab Extensione oriundæ. Oportet enim rem esse extensam priusquam divisibilem aut mensurabilem.

Per *partes subjecti* intelligimus *partes substantiæ corporeæ*, quæ quandam *Latitudinem Entitatis*, ideoque

ideoque extensionem *partesque* (quas vocant) *Entitativas* per se habet: in hâc Latitudine hisque partibus subjectantur *quantitas* ejusque partes.

Partes sunt *Impenetrabiles*, quando *Pars una* intra se *aliam non admittit* sed discludit.

Partes sunt *occupativæ* loci, quæ possident *spatium*, & ab eodem *extrudunt aliud Corpus*.

Substantiæ partes possunt occupare spatium dupliciter.

1. *Definitivè*, ita ut sint hic, non illic.

2. *Circumscriptivè*, ita ut cingantur, commensurenturque à circumdante corpore.

Partes Substantiæ per se Quantitate nudæ, possunt *definitivè* inesse *spatio*, non *circumscriptivè*: id enim habent à *Quantitate*.

Quantitas est duplex.

1. *Continua*, cujus partes *communi termino* nectuntur.

2. *Discreta*, cujus partes *termino nullo* communi cohærescunt.

Communis *terminus* est indivisibile *momentum* intimè inhærens partibus quas copulat. *Terminus* dicitur, quia *unit extremitates* partium, aut totum claudit; dicitur communis quia *utrique Parti*, non *uni* soli *admiscetur*. Indivisibilis dicitur, quia si divisibilis esset, copulæ officio non fungeretur, sed eâ *indigeret*: haberet enim *Partes*, quæ Terminum communem exigerent quo inter se unirentur.

Terminus Communis est duplex.

1. *Continuans*, qui *conjungit* Partes mediis.

2. *Terminans*, qui *claudit* Partes ultimas.

Et hic dicitur *communis* tantum in *Potentiâ*, non Actu: estque vel *Initialis*, vel *Finalis*.

THEOREMATA DE TERMINO COMMUNI.

1. TERMINUS *communis* non potest esse *Quantitas*, nec pars Quantitatis.

2. *Terminus Communis* est Principium *Continuationis*, non *molis*, i. e. reddit Partes continuas, non magnas; ideoque pertinet ad Categoriam hanc reductivè.

3. *Terminus communis* non *intercedit* inter *Partes* uniendas, quasi ab illis abhorrens, sed intimè in utrisque est.

4. *Terminus* Communis est *indivisibilis*, idq;
1. *Simpliciter*, ut *Punctum*, *Instans*.
2. *Secundum* Quid, ut *linea* secundum *Latitudinem*; *superficies* secundum *Profunditatem*.

Quantitas continua est duplex.

1. *Successiva*, cujus partes simul non coëxistunt, sed aliæ aliis intereuntibus succedunt; Ut *Tempus*.

Tempus est vel
1. *Internum*, seu absolutum, quod est *perduratio* uniuscujusque rei in *existendo*, Viz. persistentia ab ortu ad Interitum: & hoc *Tempus* non dependet à motu *Cælorum*.
2. *Externum* seu respectivum, quod definitur ab *Aristotele*, *Mensura* aut calculus *motus* secundum prius & posterius, i. e. *Tempus* est *Successio Partium* priorum & posteriorum in *motu*, & quasi *Extensio motus*. Vel sic *Tempus* est *Quantitas successiva*, æstimata ex *revolutione* corporum cœlestium.

Ita

Ita ex *motu primo* Dies, & ex *periodis* Solis & Lunæ *Annus mensisque* computantur.

Partes Temporis sunt,

1. *Præteritum.* 2. *Præsens.* 3. *Futurum.* Temporis communis terminus est instans, non præsens tempus; *præsens* enim connectitur tam præterito quam futuro per instantias. Nihil horum perstat, sed fluunt omnia, cedunteque secuturis.

2. *Quantitas permanens* est cujus *Partes* omnes pariter *coexistunt.*

Estque triplex, linea, superficies, & corpus.

1. *Linea*, est Quantitas *longa. Partes* ipsius, sunt *Lineæ* minores. *Terminus* est *Punctum. Punctum* verò est, cujus *Pars nulla.*

2. *Superficies* est Quantitas *longa* & *lata. Partes* ipsius sunt minores *superficies*, *Terminus* verò *Linea.*

3. *Corpus* est Quantitas *longa, lata* & *profunda.* Partes ipsius sunt minora *Corpora*, *Terminus* verò *Superficies.*

Series Quantitatis.

Quantitas.

Nullo communi terminо copulata. — *Communi terminо copulata.*

Discreta. — Continua.

Successiva. — *Permanens.*

Tempus. — Magnitudo.

Longa. — Linea. — *Lata.*

Profunda. — Superficies. — Corpus.

THE-

Theorematа De his Speciebus.

1. Tres hæ *Species* ità se habent, ut *secunda primam, utramque tertia* includat; *materialiter* sed non *formaliter*.

2. Dubitatur utrum *Linea* & *Superficies formaliter* & abstractim sumptæ *usquam* sint; & an detur *Quantitas* meré *lata* aut *longa*. Sed *umbræ* videntur esse tales *superficies*, *distantiæ* tales *lineæ*: imo quiquid ex motibus implicatis relinquitur, seu linea, seu superficies. Quod de angulis planis similiter dici potest.

3. *Linea* & *Superficies* non habent *Subjectum immediatum*, sed *mediatum*; quia illæ includuntur in *Corpore*, *Corpus* in *Substantiâ* inhæret.

4. *Lineæ* & *Superficies infinitæ* non differunt essentialiter à *finitis*, sed solum accidentaliter, adeoque speciem non mutant; proinde reponi possunt in hac Categoriâ; quia *Extensio*, quæ est *ratio Quantitatis*, in utrisque servatur. Licet enim *infinitæ* illæ in *majus extenduntur*, non tamen *magis* quam *finitæ*. Utræque Participant extensionem, non utræque determinatam.

5. *Linea* quatenus *longa*, est *Quantitas*; quatenus *expers latitudinis*, est *Terminus*. Itidem *superficies*, quatenus *lata*, est *Quantitas*; quatenus *profunditate carens*, est *Terminus*. *Priori* modo utraque est *divisibilis* & *extensa*: *Posteriori* utraque *inextensa* & *indivisibilis* est.

6. *Corpus* habet *tres Terminos* communes, duos remotos, & alterum proximum. *Superficies*

duos

Pag. 60.

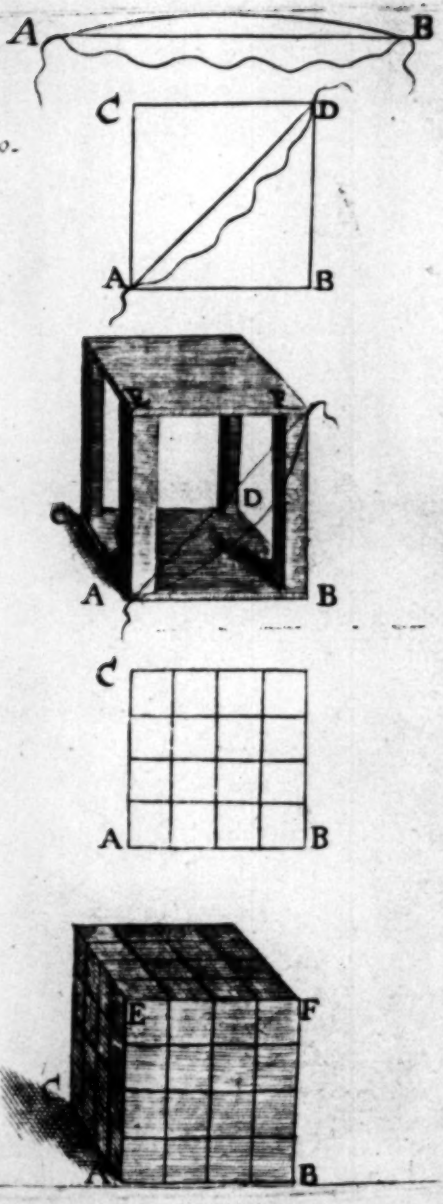

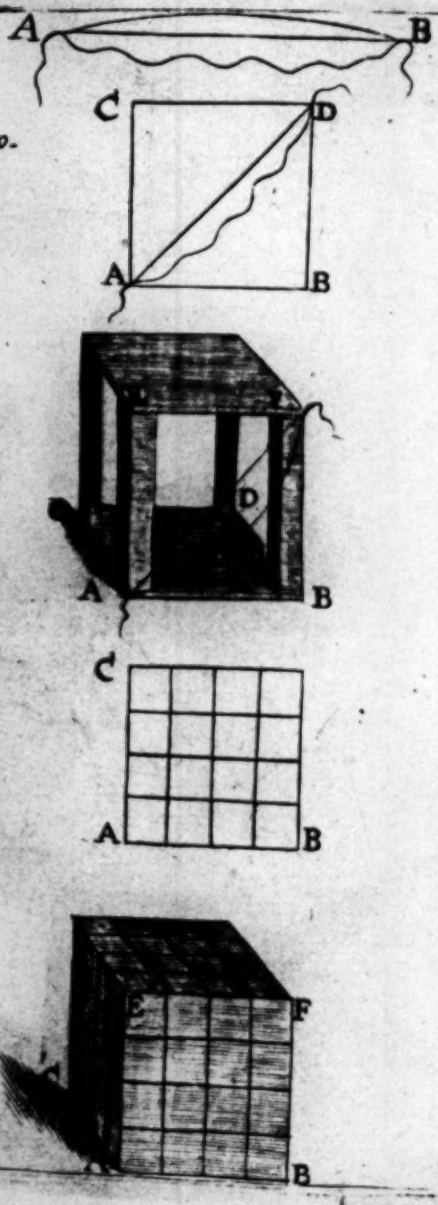
A
B
C
D
A
B
D
A
B
C
A
B
F
B

duas, alterum remotum, alterum *Proximum*. Linea *unicum*.

7. *Corpus* quatenus Subjectum *Profunditatis*, est *Substantia*; quatenus ipsa *Profunditas*, est *Quantitas*.

Tres, & tres tantum in quantitate continuâ esse *dimensiones* sic *demonstrari* poterit. *Distantia* quælibet assignabilis sumatur: Verbi gratiâ A. B. Illa *lineâ* unâ terminos istos attingente, eâque *rectâ*, (siquidem illa est simplicissima & brevissima) quod à curvis minimè fiet, certo & expeditè *mensurabitur*.

Cum verò *distantia* non tantum in *directum* protendi, sed etiam in *transversum* diduci queant, verbi gratiâ C. D. respectu A. B. Illa utique *lineâ rectâ* & ad *angulos rectos* positâ A. C. (non A. D. aut aliâ quavis) pariter mensurabitur, siquidem illa simplicissima, & brevissima futura est.

Demum cum & alia superfit *distantiæ* ratio respectu *altitudinis* vel *depressionis*; & illa etiam *lineâ rectâ*, & ad *angulos rectos* positâ, ob causas prædictas, definienda sit; *lineâ* ad *perpendiculum* ductâ, nimirum A. E. (non A. F, aut aliâ quavis) mensurabitur.

Per *tres* ergo prædictas *lineas rectas*, ad *rectos angulos* ductas, A. B. *longitudo*, A. C. *latitudo*, A. E. *altitudo* vel *profunditas*, (perinde enim utrinque fuerit) designantur. Et quia plures lineæ distantiam designantes, non possunt ad idem *punctum*, verbi gratiâ A. concurrere, ita ut *angulos rectos* conficiant; & distantiæ, quemadmodum suprà ostendimus, lineis rectis ad angulos

gulos rectos definiantur; ideo tres, & tres tantum sunt *dimensiones*. Quod *erat Dem.*

Porro sequitur, quod quicquid habet *tres dimensiones*, id ex *omni parte* est *mensurabile*, & proinde etiam *divisibile*, neque in quantitate ulterius progredi posse. Exempli causâ. In *longitudine* dimetiendâ dicimus A. B. distare quatuor *pedes*, si contingat lineam terminos istos attingentem 4 *pedes* longam esse.

Latitudinem A. C. quatuor esse *pedum*, si linea ad rectos angulos ducta sit 4 *pedum*.

Altitudinem itidem A. E. 4. esse *pedum*, si linea *perpendicularis* inde ducta sit 4 *pedum*. Imo *Area* superficiei A. D. C. B. continebit 16. *pedes* quadratos, quoniam quatuor quater sibi addita, i. e. 4 in 4 ducta, efficient 16. Et *solidum* corpus sive cubus A. E. F. B. A. C. B. D. cujus *latera* sunt 4 pedum, habebit 64 *cubicos pedes*, quia ejus latus in aream ductum i. e. 4, 16 vicibus addita, efficit 64.

Superficies est vel

1. *Concava interior*, vel 2. *Convexa exterior*.

Superficies *Concava* potest considerari, vel *Extrinsece*, in ordine ad Corpus quod ab illâ continetur, & extra quod est, vel *Intrinsece*, in ordine ad Corpus, cui inhæret & cujus terminus est.

Superficies intrinseca sumta illa est, de quâ *dictum* est.

Superficies extrinseca sumta dicitur *Locus*. Itaque *Locus* est *Superficies* concava *corporis ambientis* aliud Corpus. *Superficies* dicitur, sola enim *extremitas* circumscribit, & *ambit* id

quod

quod *locatur*. Dicitur ſuperficies *Ambientis*, quia *locus* eſt Superficies Corporis, non qua *terminati*, aut abſoluti per ſe accepti, ſed qua *ambientis* & continentis *aliud*. *Ratio* itaque *Loci* eſt *ambientia*, quæ ipſum à *ſuperficie* diſtinguit *accidentaliter* & extrinſece tantum; Proinde non eſt genuina *Species quantitatis*, ſed ex communi opinione quaſi *annumerata*; non enim differt à *Superficie* niſi per ſolam *extrinſecam denominationem*, nempe *continentiam*: *Superficies* itaque *terminat*, *Locus continet*. *Partes* terminuſque *Loci*, ſunt illi ipſi quos habet *Superficies*. Alii malunt locum eſſe ſpatium corpore repletum, eoque interna quantitate maxime definiri.

Dictum eſt hactenus de *Quantitatis continuæ Speciebus*, quarum Proprietates hæ duæ ſunt.

1. *Quantitati* huic convenit quod *menſurat*, aut *menſuratur* per dimenſionem *primariam* & propriam. Licet enim *Subſtantiam Quantitas menſurare* putetur, quia ipſa illi *coextenditur*, in quâ recipitur; tamen hæc *menſura* eſt *ſecundaria* & *inſenſibilis*.

Menſura propria eſt *homogenea*, quando id quod menſurat, & id quod menſuratur, *ejuſdem generis* ſunt.

Menſura eſt duplex.

1. Per *Applicationem*, ſeu congruentiam, cum menſurans & menſuratum *coadequantur* ſecundum dimenſionem. Ut *Palmus* reſpectu *Palmi*.

2. Per *Replicationem*, quando menſurans bis, terve, ſæpiuſve *replicatur* ad metiendum id quod menſuratur. Ut *Digitus* reſpectu *Palmi*; utraque eſt Quantitativa. No-

Notandum *Mensuras* esse aut *primarias*, aut *secundarias*.

1. *Mensuræ* sunt *primariæ* quæ dimensiones quantitatis *immediatè metiuntur*.

2. *Secundariæ*, quæ alio *interveniente* id præstant.

Primariæ sunt vel *linearum*, vel *superficierum*, vel *corporum*.

Mensuræ longitudinum sive linearum.

Digitus, uncia, palmus, pes, palmipes, cubitus, gradus, stadium, passus, milliare, leuca, parasanga, &c.

Mensuræ superficierum.

Pes quadratus, actus, clima, versus, actus quadratus, jugerum, porca, centuria, saltus, &c.

Mensuræ corporum in liquidis.

Ligula, cyathus, acetabulum, quartarius, hemina, sextarius, congius, urna, amphora, culeus, &c.

In aridis, præter illas quæ liquidis communes.

Semodius, modius, bimodium, trimodium, &c. medimnus, corus, &c.

Mensuræ secundariæ, sunt 1. *ponderis*, 2. *valoris*, 3. *temporis*.

Mensuræ Ponderum.

Granum, scrupulum, semiuncia, uncia, sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextans, decunx, as sive libra, bilibris, trilibris, centum pondo, mille pondo, 10000 pondo, &c.

Mensuræ valorum. sive nummorum.

Teruncius, quadrans, obolus, as, sestertius, quinarius,

rius, denarius, ſolidus, mina, talentum, &c.

Menſuræ temporis.

Minutum, hora, dies, ſeptimana, menſis, annus, luſtrum, ſeculum, &c.

Hinc etiam aliquid dicitur.

Longum, breve, curtum, latum, anguſtum, profundum, exiguæ profunditatis, altum, humile, magnum, parvum, vaſtum, exiguum; quia licet ex habitudine & relatione ad alia, oriri videantur iſtæ denominationes, connotant tamen quantitatem continuam vel diſcretam.

Quantitas continua eſt diviſibilis in *Partes* ſemper *diviſibiles*; quælibet enim *Pars* Quantitatis eſt *extenſa*. Proinde ex diviſione non devenitur ad Momentum *indiviſibile*, quod pars quantitatis eſſe non poteſt. Primò enim, quicquid *pars* ipſius eſt, *molem* addere debet, *indiviſibilia* autem quotcunque i. e. non *extenſa*, *extenſum* nihil aut magnum efficere queunt; nempe ait *Ariſtoteles*, quod *Indiviſibile* additum *indiviſibili* non poteſt producere *diviſibile*. Secundò, ſi *Pars* aliqua *Quantitatis* ſit *Indiviſibilis*, *uniri* non poteſt *Parti* alteri. Quomodo enim hæc unio fiat? non per *ſeipſam*; ſeperabiles enim ſunt & ſubdiviſibiles, quia partes ex ſeipſis non continuantur. Neque per *Terminum* communem; quia cum iſta indiviſibilis ſit, Partem indiviſibilem non poteſt connectere. *Indiviſibilia* enim duo nec ſeſe immediatè *contingunt*, nec *nectunt*: quippe ſi duo, pariter & infinita; adeoque quantitatibus binis aut pluribus nihil commune eſſe poteſt.

Quan-

Quantitas discreta sequitur, quæ resultat ex *divisione* continuæ: vel saltem quantitates continuas denominat, Definiturque, *Quantitas* cujus *Partes* nullo *Termino* Communi copulantur. Estque duplex 1. *Numerus* 2. *Oratio.*

1. *Numerus* est *Quantitas discreta* conflata ex *unitatibus.*

Numerus est duplex.

1. *Numerans, nota* sive Calculus per quem numeramus. Ut hæ figuræ *Indicæ.* 2. 3. 4.

2. *Numeratus, res* quæ numerantur. Ut tres quatuorve *Homines*, *Equi*, &c.

Definitur hic *Numerus*, non *Numerans* tantum, quia is est nihil nisi signum; non *Numeratus* tantum, quia is vel est Species alterius Prædicamenti, vel alia Species hujus: sed *conceptus ex utroque* consistens.

Numerus vel est *simplex* qui *digitus* dicitur, vel compositus qui *articulus* appellatur. Est etiam cardinalis aut ordinalis, par aut impar, pariter par, pariter impar, impariter impar, primus, compositus, simplex, multiplex, æquimultiplex, surdus, metiens, rationalis, irrationalis, apotomos, abundans, diminutus, binomius, duplex, superbipartiens, superpartieularis, commensurabilis, incommensurabilis, &c.

Respectu *dimensionum*, sunt plani, quadrati, cubici, quadrato-quadrati, &c.

Unitas est *Indivisio Entis* in plura Entia, adeoque est unum Ens non divisum.

Unitas spectari potest.

Absolute, quatenus per se sumitur.

Relative, quatenus ordinatur ad unitatem aliam

aliam. *Numerus* non conflatur ex *unitatibus absolute* sumtis, sic enim numerus esset *aggregatum* ens, non simplex; *Entia*, non *Ens*: sed consistit ex *unitatibus* quatenus inter se *ordinabiles* sunt, unaque aliam præcedit mediate vel immediate, ità enim plures *Unitates subordinatæ* producunt *numerum unum*. Licet enim *unitas* per se sit *inextensa*, tamen *unitatum Multitudo* quandam *extensionem parit*; discretam, non continuam. *Indivisibilia* enim possunt *extra* se poni, (ut puncta) atque ita numerari, non vero *continuari*.

Materia numeri cujusque sunt *unitates* quot continet, *forma* vero, *summa* resultans ex unitatibus, quæ in diversis numeris, ut in 3, 4, 7, eadem esse nequit; hanc quidem *summam* denominat ratio ultimi termini, seu ordinis unitatum ad unum: sic 3 unitates ternarium, &c.

Tametsi *unitates* quæ constituunt numerum, sint *divisa* quoad unionem continuæ. Quantitatis quæ fit per *termin os Communes*; sunt tamen *indivisæ* quoad *unionem essentialem*, qualis est *potentia* & *Actus*. *Ultima* enim *unitas* est quasi *actus*, reliquæ sunt quasi *potentiæ*. Ex *utrisque* conflatur *unum essentiale*, *non Continuum*. Licet enim numerus per suas unitates numeret partes magnitudinis aut ponderis, non tamen illæ unitates continuitatem magnitudinis, aut gravitatem ponderis acquirunt sibique vindicant.

Duo spectantur in Numero. 1. *Multitudo*. 2. *Ordo* Unitatum. Illa habetur ex parte *Materiæ*, hic pendet ab *intellectu* ordinante unitates, quæ sit posterior priorve.

Mul-

Multitudo est quasi *materiale* Numeri, *ordo* est quasi *Formale*; ordo (ut dixi) *omnium* Unitatum ad *ultimam*; *materialiter* itaque *numerus* est *Ens reale*, *formaliter* est *Ens rationis*.

Numerus autem vulgo est duplex.

1. *Transcendentalis*, qui est *plurium* quorumcunque Entium *ordinatio*. i. e. Entium, quæ licet non habent *veram*, tamen similitudinariam habent *Quantitatem*. *Numerus* hujusmodi est *proprie numerus*, quatenus dicit multitudinem Unitatum; sed (quod aiunt) non in *prædicamento* hoc reponitur, quia illæ unitates non sunt Quantæ.

2. *Prædicamentalis*, qui est *Ordinatio quantitatum* plurium *continuarum*. *Priori* modo *albedines* duæ conficiunt *Numerum*, *Posteriori* sola *bina Corpora*, aut *binæ superficies*, aut *bina Accidentia* alia *quanta*.

PROPRIETATES NUMERI.

I. NUMERUS potest semper *augeri*. Dato enim quovis, ulterior addi potest; nam datus quivis appositâ unitate fit major. Hinc etiam patet quòd continuè *addendo numerus* non evadit actu *infinitus*; ideoque nunquam transcendit hoc Prædicamentum; imo qualiscunque ex additione aut subtractione fuerit; sub aliqua numerorum specie cadet, eritque commensurabilis aut incommensurabilis, integer aut fractus, pars aut partes, radicalis aut quadratus, aut cubus, &c.

II. *Oratio* definitur esse *Quantitas Discreta*, conno-

connotans *longitudinem* aut *brevitatem* prolatarum *Syllabarum*.

In *Oratione* ſpectantur,

1. *Sonus*, qui eſt Qualitas.

2. *Literæ*, ex quibus compingitur; ex ſunt Unitates, & multitudo earum numerus.

3. *Pronuntiandi morula*, quæ eſt Tempus.

4. *Res ſignificata*, quæ Categorias omnes pervadit.

5. *Collectaneum* ex iis omnibus; quod non unum ens eſt, ſed multiplex.

Nihil itaque reliquum eſt in *Oratione* quod Naturam *Quantitatis* præ ſe fert, atque igitur à Categoria hâc rectius exterminatur. Neque *Ariſtoteles* eam ex ſuâ, ſed *vulgari ſententiâ* recenſuit Cap. de *Quantitate*: quare in *Metaphyſica* omiſit diſpunxitque.

Proprietates Generales.

1. *Quantitas* non eſt *efficax*, ſed tantum paſſiva, & diſponit *Subjectum* ad *patiendum* non operandum.

2. *Quantitati* nihil eſt *Contrarium*, quia nihil ipſum à *ſubjecto* ſuo poteſt extrudere, ſed comes individua ei inhæret.

3. *Quantitas* non ſuſcipit *magis* aut *minus*, quia non habet *Gradus* parteſque *intenſivas*, per quas paulatim perfici, complerique poteſt in eâdem portione Subjecti: non enim bicubitum poteſt reddi magis bicubitum.

4. *A Quantitate* res dicuntur *æquales* vel *inæquales*.

Æqua-

Æqualitas, itidemque *Inæqualitas*, est duplex.

1. *Figurata*, aut metaphorica, quæ convenit *Qualitati*.

2. *Propria*, quæ convenit soli *Quantitati*.

Æqualitas propria est extensorum duorum vel plurium *quantitas* eadem.

Inæqualitas propria est extensorum duorum vel plurium *quantitas diversa*.

QUALITAS.

QUANTITATIS seriem *Qualitatis* sequitur *Categoria*, ob rationes prius allatas: reliquasque septem præcedit; primò, quia *forma* non *materiæ* comes est. Secundò, quia *Accidens absolutum* est non *relativum*.

Qualitas autem est duplex.

1. *Transcendentalis*; eaque vel *Essentialis*, quæ est *Forma substantialis*, ut *Rationale*; vel *Accidentalis*, quæ *Subjectum* quovis modo *afficit*; ut *Accidens* omne: quia id afficit subjectum & reddit quale secundum quid; *Quantitas* enim reddit *Subjectum* quale *quantum*.

2. *Prædicamentalis*, quæ afficit subjectum per modum *formæ* accidentalis & reddit subjectum *quale* tantum, *sine* ullo *respectu*. *Qualitas* enim sola *vim* & *venustatem* adjicit, *formæ substantiali* simillima.

Definitur esse *Accidens absolutum* perficiens *subjectum* in essendo & *operando*. *Substantia* enim per se, in Gradu suo consummatissima, invenusta & *iners*, & fere *manca* videtur, nisi *qualitate*

litate ornatur, & quasi *absolvitur*. *Homo* etenim *qualitate* orbus, ineptus & *rudis* est; *coloris* & *figuræ expers*, *Substantia immobilis*, impolita, nuda; denique tantum *homo*.

Qualitas est vel *effectiva actuum*, vel *affectiva sensuum*: *prior dicitur facultas*, *alter objectum*.

Facultas vel est *insita*, vel *addita*.

Facultas insita, vel instruit ad *agendum* & dicitur *potentia naturalis*; aut ad *patiendum*, & dicitur *impotentia*.

Facultas addita vel est *perfecta*, & dicitur *Habitus*; vel *imperfecta*, & dicitur *Dispositio*.

Objectum sensuum est vel *proprium*, vel commune: alteri pertinent *patibilis qualitas* & *passio*; alteri, *forma* & *figura*.

Potentia naturalis, est *qualitas insita per quam Substantia* fit valdè *idonea* ad *agendum*, & *patiendum*. Est autem duplex, *activa* vel *Passiva*: utraque vel 1. *Corporis*, quæ varia est & recondita, nempe proprietas unaquæque Speciei, & Individui; quibus accenseri possunt, sympathiæ, antipathiæ, vires magneticæ, electricæ, elasticæ, &c.

Vel 2. *Animæ*, quæ est Vegetativa, Sensitiva, & Rationalis.

1. *Potentia animæ vegetativæ* est triplex; nutrix, auctrix, generatrix.

2. *Potentia sensitiva* est etiam triplex; locomotiva, appetitus, sensus.

Sensus est vel externus, vel internus.

Sensus externi sunt quinque; visus, auditus, tactus, gustus, olfactus. Interni tres, sensus communis, phantasia, memoria.

3. Po-

3. *Potentia animæ Rationalis* est duplex, intellectus, & voluntas.

Habitudines animi.

Judicium, sagacitas, animi præsentia, acrisia, stupor, vivacitas hebetudo, conscientia, mens profligata, delirium, oblivio. Qui Entibus multiplicandis satagunt, vegetationi adnectunt, *facultatem* attractricem, digestricem, expultricem, assimilatricem, plasticam, sensitivæ & rationali æstimativam, cogitativam, instinctum, & similia.

Impotentia naturalis, est *Qualitas insita* per quam *Substantia* apta est ad *agendum* & patiendum, sed *debiliter*. *Impotentia* est *potentia* sed *infirma*; utraque Essentialiter eadem, sed Accidentaliter distincta: Impotentia enim non sumitur *negative* pro solo defectu Potentiæ, sed *positive* pro potentiâ deficiente, nimirum *deficientia* actuum non *Formali*, aut Specifica respectu *Potentiæ*; sed *Materiali* aut *Individuali* respectu *Organum*, quæ non perfectè conformantur ad exercitium Potentiæ.

Habitudines corporeæ.

Integritas, mutilatio, sanitas, morbus, putredo, indolentia, dolor, vigor, marcor, oppositas, macies, pulcritudo, deformitas, robur, debilitas, agilitas, inhabilitas, celeritas, tarditas, claudicatio, fecunditas, sterilitas, cæcitas, surditas, stupor palati, torpor, obesitas naris, contagio, lues, herpes, contusio, vulnus, plethora, cachochymia, cacexia, inflammatio, oppilatio, inflatio, abscessus, exanthema, papula, apostema, ulcus, bubo, fistula,

ſtula, gangrena, ſphacelus, cicatrix, tabes, peſtis, variolæ, morbilli, impetigo, ſcabies, eriſipelas, lepra, lues venerea, gonorrhœa, arthritis, puſtulæ, uredi, tumores, phlegmon, ſtrophiula, zona morbus, cancer, carbunculus, paronychia, ſchirrhus, varix, aneurisma, ganglion, pernio, febris, febris hectica, intermittens, continua, putrida, ephemera, lactea, phrenitis, delirium, inſania, veternus, lethargus, apoplexia, catarrhus, rheumatiſmus, vertigo, epilepſia, paralyſis, ſtupor, moroſis, carus, coma, incubus, convulſio, ſpaſmus, cynanche, rachitis, cephalalgia, melancholia, orthopnœia, aſthma, phthiſis, empyema, palpitatio cordis, lipothymia, ſyncope, pleuritis, carpodialgia, chloroſis, icterus, hydrops, tympanites, ſcorbutum, morbus hypocondriacus, colica, colera, iliaca paſſio, diarrhœa, dyſenterium, diabetes, ſtranguria, nephriticus morbus, calculus, hernia, hæmorrhagia, hyſterica paſſio, ſuffocatio, &c.

Notandum eſt *Habitum* poſſe ſumi tripliciter.

1. Pro omni eo quod *Privationi opponitur*; ita Poſt-prædicamentum eſt.

2. Pro *applicatione veſtis*; ita Prædicamentum ultimum eſt.

3. Pro *agendi promtitudine*; ita hoc in loco ſumitur.

Habitus definitur eſſe *Qualitas actibus acquiſita*, facilitans *Potentiam* in *operando*, difficulter mobilis.

Eſt enim duplex *Habitus*,

1. *Infuſus*, qui cœlitus inſpiratur. Is verò habitus

3. *Potentia animæ Rationalis* est duplex, intellectus, & voluntas.

Habitudines animi.

Judicium, sagacitas, animi præsentia, acrisia, stupor, vivacitas hebetudo, conscientia, mens profligata, delirium, oblivio. Qui Entibus multiplicandis satagunt, vegetationi adnectunt, *facultatem* attractricem, digestricem, expultricem, assimilatricem, plasticam, sensitivæ & rationali æstimativam, cogitativam, instinctum, & similia.

Impotentia naturalis, est *Qualitas insita* per quam *Subsiantia* apta est ad *agendum* & patiendum, sed *debiliter*. *Impotentia* est *potentia* sed *infirma*; utraque Essentialiter eadem, sed Accidentaliter distincta: Impotentia enim non sumitur *negative* pro solo defectu Potentiæ, sed *positive* pro potentiâ deficiente, nimirum *deficientia* actuum non *Formali*, aut Specifica respectu *Potentiæ*; sed *Materiali* aut *Individuali* respectu *Organorum*, quæ non perfectè conformantur ad exercitium Potentiæ.

Habitudines corporeæ.

Integritas, mutilatio, sanitas, morbus, putredo, indolentia, dolor, vigor, marcor, oppositas, macies, puleritudo, deformitas, robur, debilitas, agilitas, inhabilitas, celeritas, tarditas, claudicatio, fecunditas, sterilitas, cæcitas, surditas, stupor palati, torpor, obesitas naris, contagio, lues, herpes, contusio, vulnus, plethora, cachochymia, cacexia, inflammatio, oppilatio, inflatio, abscessus, exanthema, papula, apostema, ulcus, bubo, fistula,

ſtula, gangrena, ſphacelus, cicatrix, tabes, peſtis, variolæ, morbilli, impetigo, ſcabies, eriſipelas, lepra, lues venerea, gonorrhœa, arthritis, puſtulæ, nodi, tumores, phlegmon, ſtrophiula, zona morbus, cancer, carbunculus, paronychia, ſchirrhus, varix, aneurisma, ganglion, pernio, febris, febris hectica, intermittens, continua, putrida, ephemera, lactea, phrenitis, delirium, inſania, veternus, lethargus, apoplexia, catarrhus, rheumatiſmus, vertigo, epilepſia, paralyſis, ſtupor, morboſis, carus, coma, incubus, convulſio, ſpaſmus, cynanche, rachitis, cephalalgia, melancholia, orthopnœia, aſthma, phthiſis, empyema, palpitatio cordis, lipothymia, ſyncope, pleuritis, cardialgia, chloroſis, icterus, hydrops, tympanites, ſcorbutum, morbus hypocondriacus, colica, colera, iliaca paſſio, diarrhœa, dyſenterium, diabetes, ſtranguria, nephriticus morbus, calculus, hernia, hæmorrhagia, hyſterica paſſio, ſuffocatio, &c.

Notandum eſt *Habitum* poſſe ſumi tripliciter.

1. Pro omni eo quod *Privationi opponitur*; ita Poſt-prædicamentum eſt.

2. Pro *applicatione veſtis*; ita Prædicamentum ultimum eſt.

3. Pro *agendi promtitudine*; ita hoc in loco ſumitur.

Habitus definitur eſſe *Qualitas actibus acquiſita*, facilitans *Potentiam* in *operando*, difficulter mobilis.

Eſt enim duplex *Habitus*,

1. *Infuſus*, qui cœlitus inſpiratur. Is verò habitus

bitus à *Praedicamento* removetur.

Habitus Acquisitus, qui ex frequentatione actuum resultat. De eo hic agitur.

Dicitur *facilitare Potentiam*, quia ex assuetudine actuum facilitas manat agendi id ipsum, promtè, ad quod prius inepta atque indifferens *Potentia* erat. Haec facilitas vocatur Habitus.

Habitus acquisitus est duplex.

1. *Corporis*, ut habitus *saltandi, cytharizandi*, &c. Addit *Aristoteles* sanitatem & morbum; quae si minus obstinata, dispositiones esse perhibentur. ita etiam se habet ψυχρότης & θερμότης, &c.

2. *Animae*: qui vel *pravus*; isque *intellectualis*, qui dicitur *error*; & *moralis* qui dicitur *vitium*: aut *bonus*; isque etiam duplex; *intellectualis*, aut *moralis*.

1. *Intellectualis*, qui est *Speculativus*, vel *practicus*. *Speculativi* sunt Sapientia, Intelligentia, Scientia. *Practici* Prudentia & Ars.

2. *Moralis*; ut Prudentia, Justitia, Fortitudo, Temperantia, &c.

Dispositio potest sumi dupliciter.

1. *Late* pro *Accidente* quovis *disponente* Subjectum; sic pervagatur *novem praedicamenta*.

2. *Stricte*, vel pro *situ corporis*, sic est *Praedicamentum quintum*; vel pro *habitu inchoato habitu*, ita hic accipitur.

Definitur esse *Qualitas disponens Potentiam* ad prompte *operandum*, facilèque mobilis. Differt ab *Habitu Accidentaliter*, aut firmitate inhærendi, non essentialiter aut *Specifice*. Utrumque habet *Naturam* eandem, non eundem Naturæ *statum*.

Habitus

Habitus est *Dispositio* actu ulteriori *consummata*; *Dispositio* est *Habitus* initialis sive *imperfectus*; Et proinde eodem modo *dividitur* in Species, quo *habitus*.

Habitus Morales, cum eorundem adjunctis, contrariis & speciebus.

Virtus heroica, justitia, injustitia, pravitas, præjudicatio, summum jus, rigor, remissio, moderatio, æquitas, candor, censura, ingenuitas, probitas, improbitas, bonitas, benignitas, humanitas, συμπάθεια, misericordia, crudelitas, feritas, clementia, moderatio, vehementia, tolerantia, mansuetudo, lentitudo, ὀξυθυμία, ἀκηδεμονία, indignatio, amarulentia, patientia, asperitas, protervia, excandescentia, obstinatio, impatientia, pertinacia, ἀοργησία, fortitudo, temeritas, timiditas, magnanimitas, pusillanimitas, temperantia, intemperantia, abstinentia, maceratio, ingluvies, sobrietas, ebrietas, vigilantia, somnolentia, industria, pigrities, ignavia, segnities, recreatio modica, recreatio immodica, mundities, fœditas, elegantia, liberalitas, munificentia, largitio, prodigalitas, avaritia, frugalitas, penuria, tenacitas, luxus, sordes, magnificentia, insolentia, fastus, superbia, humilitas, arrogantia, affectatio, χαυνότης, generositas, pompa, splendor, profusio, illiberalitas, eleemosyna, hospitalitas, inhospitalitas, castitas, continentia, incontinentia, lascivia, petulantia, probrum, incestus, raptus, adulterium, modestia, verecundia, impudentia, ἀκρασία, abjectio, ambitio, φιλοτιμία, ἀφιλοτιμία, veracitas, mendacium, ostentatio, de-

tractio, maledicentia, pacis studium, discordia, rixa, vitiligatio, captio, cavillatio, altercatio, taciturnitas, loquacitas, garrulitas, vanitas, gravitas, mores sedati, mores desultorii, comitas, affabilitas, adulatio, obsequium, assentatio, blanditiæ, sycophantiæ, delationes, susurri, morositas, complacentia, urbanitas, scurrilitas, rusticitas, impuritas, intempestivitas, queremoniæ, contentatio, jactantia, famigeratio, εἰρωνεία, sedulitas inepta, tædium, πολυπραγμοσύνη, amicitia, benevolentia, concordia, ὑπερφιλία, μισανθρωπία, officium, morigeratio, reverentia, irreverentia, contemtus, subjectio, rebellio, turbulentia, seditio, proditio, contumacia, obedientia, fidelitas, perfidia, submissio, resignatio, favor, indulgentia, dignatio, condescentio, affabilitas, supercilium, disciplina, tenor, consideratio, providentia, attentio, intentio, cunctatio, præcipitantia, præsumsio, credulitas, incredulitas, solicitudo, anxietas, incogitantia, negligentia, dissolutio, alacritas, promtitudo, propensitas, murmuratio, lenitas, infirmitas, socordia, diligentia, assiduitas, cura, studium, sedulitas, remissio, otium, sinceritas, simplicitas, versutia, fraus, fallacia, dolus, vafrities, constantia, instabilitas, pœnitentia, regeneratio, renovatio, impœnitentia, obduratio, sanctitas, pietas, devotio, superstitio, impietas, iniquitas, sui abnegatio, publici cura, peculatus, resignatio, μικροψυχία, φιλαυτία, fides, spes divina, charitas, infidelitas, desperatio æternæ salutis, maleficium, furtum, sacrilegium, stellionatus,

læsa

læsa majestas, homicidium, parricidium, plagium, perjurium, deprædatio, rapina, grassatio, subornatio, conjuratio, apostasia, veneficium, lenocinium, usurpatio, detentio, extorsio, exactio, subornatio, opprobrium, atheismus, &c.

Habitus intellectuales & Actus, cum eorundem effectis, contrariis, & speciebus.

Scientia, sapientia, intelligentia, ars, prudentia, doctrina, eruditio, discretio, ignorantia, ἀπειρία, imperitia, ruditas, barbaries, curiositas, subtilitas, absurditas, indiscretio, experientia, praxis, exercitium, insulsitas, fatuitas, philosophia, theologia, poësis, historia, metaphysica, physica, magica, mathematica, geometria, arithmetica, perspectiva, optica, musica, astronomia, cosmographia, geographia, hydrographia, chorographia, geodesia, architectura, architectura militaris, tactica, statica, mechanica, nautica, chronologia, medicina, anatome, chirurgica, chymica, cosmetica, athletica, mangonium, grammatica, rhetorica, critica, ethica, politica, œconomica, jurisprudentia, pictura, statuaria, unguentaria, vestiaria, sartoria, textoria, tinctoria, sutoria, coquinaria, pistoria, cauponaria, mercatoria, institoria, agricultura, ars pastoralis, piscatoria, venatica, bucolica, veterinaria, aucupium, gladiatoria, histrionica, cementaria, fabrilis, plastica, typographica, sculptoria, scriptoria, libraria.

Patibilis qualitatis divisio sumitur ex sensuum objectis, quæ sunt.

1. *Visibile*, ut *lux*. 2. *Aud-*

2. *Audibile*, ut *sonus*.
3. *Tactile*, ut *qualitates primæ*, & *secundæ*.
4. *Gustile*, ut *sapor*.
5. *Olfactile*, ut *odor*.

Visum concernentia.

Lumen, crepusculum, tenebræ, obscuritas, umbra, splendor, opacitas, diaphaneitas, perspicuitas, claritudo, puritas, maculæ, caligo, colores omnium generum, ut griseus, albus, niger, fuscus, ruber, fulvus, luteus, purpureus, flavus, gilvus, spadix, flammeus, viridis, cæruleus, glaucus, sandyx, balius, furvus, venetus, prasinus, coccineus, puniceus, hyginus, murinus, croceus, &c.

Auditum concernentia.

Vox, sonus gravis, acutus, harmonicus, inharmonicus, echo, articulatus, inarticulatus, demissus, intensus, bassus, tenor, altus, contratenor, conditus, inconditus, raucus, clarus, clamosus, susurri, sibilus, &c.

Tactum concernentia.

Calor, frigus, humiditas, siccitas, mollities, duricies, lævitas, asperitas, spissitas, subtilitas, ariditas, lubricitas, friabilitas, tepiditas, fervor, liquiditas, fluiditas, consistentia, congelatio, turgiditas, flacciditas, durities, callositas, flexilitas, lentor, inflexilitas, acumen, glabrities, politura, hispiditas, strigositas, mucilaginositas, viscositas, grumositas, tenacitas, ductilitas, fragilitas, mulcabilitas, laxitas, dissipabilitas, raritas, densitas, &c.

Gustum concernentia.

Dulcor, acrimonia, χυμὸς πικρὸς, amaritudo,

tudo, salsugo, aciditas, stypticitas, acerbitas, oleositas, insipiditas, *spurcitas*, spiritualitas, vappiditas, mucor, putredo, ranciditas, empyreuma, &c.

Olfactum concernentia.

Suaveolentia, fœtor, fragrantia, fraciditas, odor aromaticus, nidor, mephites, tragus, &c.

Passio eodem modo *definitur* & *dividitur*, quo *Patibilis Qualitas*. Inter *Patibiles* verò *Qualitates* nonnullæ stabilius *permanent*, aliæ citius *transeunt*. Hæ tantum, non illæ, Passiones sunt; cujusmodi *Pallor* ex metu, *Rubor* ex pudore, *Livor* ex invidiâ contractus.

Forma vel *Figura* (utriusq; enim *Definitio* est eadem) est *Lineamentorum dispositio*, sive *qualitas* ex *Quantitatis terminatione* suboriens. *Figura* non est *Quantitas*, sed ipsius quasi *modus*: hæc ab illâ *Formaliter* non *Materialiter* differt. *Quantitas* enim ex se *informis* varias formas subit, ipsaque *immutabilis* quoad *magnitudinem* diversimodas in *Figuras transmutatur*. *Figura* itaque, *Determinatio* nova *Quantitatis* est, non *Quantitas* nova; Illa *Formæ substantialis* accessum recessumque *comitatur*, & subinde renovatur, *Quantitas* semper *invariabilis* adhæret Materiæ stabili atque incorruptibili. Tametsi verò *Forma* & *Figura* quoad rem coincidunt, variis tamen *Subjectis* eam applicare solemus. Formam *Animatis*, Figuram *Inanimatis*. Hanc insensibilem & *Mathematicam*, illam sensibilem & *Physicam* esse non inconcinne dicimus; viz. *formam Hominis*, aut Equi, *Figuram Cylindri*, aut sphæræ. *Formæ* tot Species enumerari queunt, quot

sunt viventium diversæ quasi structuræ; erecta Hominis; deflexa bruti, prona serpentis. Imo quicquid oculis placet displicetve, novam formæ speciem parit: hinc pulcritudo, deformitas, monstrositas, forma regia, uxoria, meretricia, strabones, plauti, nasones, limi, capitones, vari, valgi, flacci, labiones, tuberones, crispi, cursi, nani, gigantes, gibbosi, cæsii, lusci, calvi, recalvi, pandum, repandum, aduncum, &c.

Figuræ itidem tot sunt Species, quot *Mathematicæ* delineationes, aut quantitatis terminatæ habitudines.

Lineas contemnenda.

Recta, curva, parabolica, hyperbolica, spiralis, helica, diagonium, latus, tangens, secans, diameter, axis, sinus, chorda, gnomon, parallela, perpendicularis, inclinans, reclinans, declinans, obliqua, directa, transversa, reflexa, refracta, acutangula, obtusangula, &c.

Figuræ lineatorum.

Æquilaterum triangulum, isosceles, scalenum, amblygonium, oxygonium, rectangulum, quadrangulum, quadratum, rectangulum, rhombus, rhomboides, trapezium, parallelogrammum, pentagonum, hexagonum, heptagonum, &c. circulus, semicirculus, quadrans, segmentum, ellipsis, planum, convexum, concavum, turbinatum, falcatum, undulatum, &c.

Figuræ solidorum.

Cubica, sphærica, cylindrica, prismoeides, pyramidalis, conoeides, sphæroides, tetraëdrica, octoëdrica, dodecaëdrica, icosaëdrica, parallelepipedum, &c.

Figuræ

Figuræ compositæ.

Canalis, crena, foramen, sulcus, cavitas, cuspis, orificium, dens, stria, cochlea, ansa, retinaculum, subscus, uncus, nodus, umbo, obex, valvæ, tubus, torcular, furca, fibula, paxillum, annulus, arcus, plica, ruga, cuneus, striga, lamina, voluta, decussis, quincunx, tænia, scandula, concha, cirrus, talea, strues, meta, siphon, infundibulum, scapus, loculamentum, trochlea, cnodax, verticillum, coronis, &c.

Series qualitatum.

Qualitas.

Affectiva. *Effectiva.*

Forma & Figura.

Patib. qual. & Passio.

Facultas.

Insita. *Addita.*

Potentia nat. & Impot.

Habitus & Disp.

Morales. *Intellectuales.*

Prudentia. Intelligentia.

Fortitudo. Sapientia.

Justitia. Scientia.

Temperantia. Prudentia. Ars.

Postquam explicata est *Series Specierum*, quas recensendo *geminavimus*, quia earum quævis includit *Latitudinem*, in nullis aliis Categoriis spectandam; oportet demum *Proprietates* ejusdem subnectere.

PROPRIETATES QUALITATIS.

1. *Qualitas* habet *Contrarium*. Species non omnis, sed prima & tertia, & ex his tantum plerique hanc proprietatem fortiuntur. Non entia *Figura*, aut *Potentia Naturalis*, Qualitatem sibi contrariam habent, per quam possunt à Subjecto expelli: sed *habitus qualitasque Patibilis* plurimum contrariis qualitatibus impugnantur; *Virtus* enim *Vitio*, *Frigori Calor* contrarius, &c.

Inest hujusmodi *qualitatibus* mutua *pugna* intervenit, quam in nullis aliis *entibus* licet invenire.

Quid sint *Contraria* dictum est; in quorum definitione requiritur ut sint *Activa* & *Passiva* invicem, solæ autem Qualitates agere & repati queunt, ideoque solæ illæ *per se*, reliqua entia *per illas contrariantur*.

2. *Qualitas* suscipit *magis* & *minus*, viz. *intensionem* aut *remissionem*. Non Qualitatibus *singulis*, sed iis solis quibus prima, hæc secunda Proprietas convenit.

Quid sint *Intensio* & *Remissio*, dictum est: animadvertere jam oportet *gradus intensivos* in solâ *Qualitate* reperiri, quæ in eâdem subjecti parte paulatim augeri minuique potest. *Habitus* enim *Qualitasque Patibilis* dicitur *gradus octo* proprios habere, quibus subjectum destitui non potest, nisi per accessum tot contrariorum; *Latitudo* enim ipsius *expleri* debet.

Qualitatum itaque contrariarum utraque obtinere dicitur *gradus octo*, per quos alternatim agit reagitque in sua ipsarum *Subjecta*. Ex hoc alterno conflictu paulatim utraque producit gradus similes, dissimilesve corrumpit; viz. *Ca-*

lor

lor per suos octo *Gradus* agens in *aquam* ab ipsâ Gradum *frigoris unum* extrudit, *suiq;* *unum* vice ejus introducit: & è contrario *frigus* per suos octo *Gradus* reagens in *ignem*, expellit gradum *octavum caloris*, *frigoriſque primum* infert. Quippe Qualitas utraque gradum ulteriorem suum successivo motu ingerit, donec ultimum penitus absolvit. *Qualitas* itaque *adficiendo* suos *gradus*, dicitur *intendere*; *efficiendo* alienos, dicitur *remittere*. Neque *Qualitas* una potest se *intendere*, quin simul contrariam alteram *remittat*; quia *Subjectum* quodvis *incapax* est plurium quam octo graduum (sic enim metiri placuit;) quare novo præexistente externinatur. Inde dicitur quod *Gradus intensi* duo coexistere nequeunt, *remissi* queunt.

Gradus remissi sunt 1. 2. 3. 4. intensi 5. 6. 7. 8. *Gradus* verò omnis respectu *superioris* potest dici quodammodo *remissus*.

Notandum verò hos *Gradus* non pertinere qualitatis *essentiam*, quæ indivisibilis est, sed *entitatem* sive integritatem.

3. A Qualitate res dicuntur similes aut dissimiles.

Est autem *Similitudo*, uti & *dissimilitudo*, *propria*, vel *impropria*: illa soli qualitati, hæc aliis etiam Categoriis convenit.

Similitudo est *substantiarum* duarum in qualitate convenientia; dissimilitudo, diconvenientia.

Aliquid potest dici *simile* aut *dissimile* 1. *Causaliter* sive fundamentaliter, idque non solum à qualitate, sed etiam à quantitate, in quovis forte Prædicamento. 2. *Formaliter*, quod sit à qualitate solâ.

Rela-

RELATIO.

CATEGORIAS, duas *Accidentium absolutorum* sequuntur septem Categoriæ *relativorum* Accidentium.

Dicitur accidens *relativum*, 1. *Simpliciter*, cujus tota natura consistit in *respectu*.

2. *Secundum* quid, cujus Essentia partim absoluta, partim relativa est; sive quod in Naturâ suâ absolutâ conceptum relativum includit.

Prædicamenta sex *ultima* sunt *relativa secundum quid*, hoc *quartum* est *relativum simpliciter*; quod restè inter Accidentia mere absoluta, & Accidentia utriusque naturæ disponitur.

Relatio universalissime sumta, est *Habitudo* quæcunque cujusvis ad quodvis.

Estque vel *Transcendentalis*, vel *Prædicamentalis*.

Transcendentalis, est

1. *Intentionalis*, per quam *Ens rationis* unum ad aliud refertur; ut *Genus* ad *Speciem*.

2. *Realis*, per quam *Ens reale* unum ordinatur ad aliud, sed non quoad totam *Naturam*; & dicitur, *relatio* secundum *dici*; ut inter signum, & signatum.

Relatio Prædicamentalis est per quam *Ens reale* unum *refertur* ad aliud, secundum totam *Naturam*, dicitur que Relatio secundum *esse*; unde constat Relationem *intentionalem* discludi, quia Ens *rationis* est; itidem Relationem *secundum dici*, quia habet Naturam *absolutam*, reponiturque in aliis Categoriis.

Definitur *Relatio* Prædicamentalis esse Acci-

dens

dens *Reale*; cujus tota Natura est *ad aliud*, sive quod inhæret in *Subjecto*, ut referat illud ad *Terminum*.

Est itaque in Subjecto, sed una est ad Terminum; neque hi duo conceptus *esse in*, & *esse ad* repugnant, sed subordinantur.

Ad *Relationem* Prædicamentalem tria requiruntur.

1. *Subjectum*, in quo est Relatio.

2. *Fundamentum*, propter quod relatio est in Subjecto.

3. *Terminus*, ad quem relatio refert Subjectum.

Fundamentum est duplex; remotum & proximum.

1. *Remotum* sive causa, præcipuè est triplex, sc. Substantia, Quantitas & Qualitas.

2. *Proximum* sive conditio, est etiam triplex,

1. *Actio* vel *passio*, quæ intercedit inter Patrem & filium, maritum & conjugem, dominum & servum, regem & subditum, &c.

2. *Modus*, qui intervenit inter substantias duas, Qualitates duas, &c.

3. *Mensura*; quæ habetur inter potentiam & objectum, imaginem & prototypum, &c.

Exempli Gratiâ.

1. *Paternitas* est relatio, cujus Subjectum, Homo; Fundamentum remotum, Substantia; proximum, Actio generandi; Terminus, Filius.

2. *Æqualitas* est Relatio, cujus Subjectum, Corpus; Fundamentum remotum, Quantitas; Proximum, ὁμοίωσις; Terminus, Æquale.

3. *Habitudo Intellectus* ad *Intelligibile* est relatio

relatio, cujus Subjectum, Homo; Fundamentum remotum, Qualitas; Proximum, Indoles; Terminus, Intelligibile.

Theoremata de Subjecto, Fundamento & Termino.

1. Quando *Subjectum*, *Fundamentum*, *terminusque* sunt *reales*, relatio realis est.

2. *Relatio* advenit *Subjecto* sine mutatione, quia est Ens non distinctum à Fundamento, quod vel est in Subjecto, vel coincidit cum subjecto. Exempli gratia, *Albedo* Fundamentum similitudinis, à similitudine non differt realiter, illâ enim absolutè sumta denominat Subjectum *album*; relativè verò in ordine ad alterius Albedinem, denominat Subjectum *similiter album*. Ex positione igitur, aut remotione alterius Albedinis, Albedo illa nullâ denominat aut non denominat Subjectum simile, sine ullâ sui mutatione, propter mutationem Termini.

3. *Subjectum* & *fundamentum* remotum plerumque *differunt realiter*, aliquando *coincidunt*. Differunt quando Fundamentum remotum non est substantia, coincidunt quando est; semper autem differunt formaliter.

4. *Relativum* realiter à *Termino* differt, quia est Ens à Termino separatum & distinctum. Est enim illa in Subjecto, à quo Terminus tanquam res à re distat.

5. *Terminus* non est *Essentia* relationis, sed habitudo

habitudo ad Terminum. Potest dici quod Essentiam terminat, sed non constituit.

6. *Terminus* relationis potest sumi, vel quatenus est quid *absolutum*; vel quatenus est quid *respectivum*: v. g. filius potest considerari vel ut quid genitum, vel ut quid connotans Relationem Filiationis correspondentem relationi Paternitatis.

Terminus Relationis est quid *Absolutum*, quia Relatio essentialiter refertur ad aliud quod terminat, non quod mutuò refertur. Potest enim Relatio intelligi absque Termino relativè, sed non absolutè sumto. Relatorum quidem secundum dici sunt identidem relationes.

7. *Subjectum* non unicè, sed *multiplicè* Relatione refertur ad *plures Terminos*; viz. Relatio quâ Pater ad Primogenitum refertur, non est eadem quâ refertur ad alium Filium, qui præexistente Primogenito nondum erat natus. Ubi enim *Terminus* & Fundamentum *variantur*, necesse est *respectum* unà variari: Fundamentum verò, scilicet actio generandi, Terminus etiam, nempe Filius natu minor, distincta entia sunt; alia igitur Paternitas exurgit; Alia (inquam) *Paternitas*, non alius *Pater*. Possunt esse in uno Homine multæ Paternitates, non Patres multi. *Paternitas* enim est Accidens abstractum; *Pater*, concretum; abstracta autem accidentia possunt multiplicari, non autem concreta, sine multiplicatione subjecti. Quare cum *Homo* unus sit Subjectum idem Paternitatum omnium, inde provenit ut in eo sit *Pater* unus, *Paternitas* multiplex.

Relatio

Relatio duplex est, vel æquiparantiæ, sive *æquipollentiæ*, inter terminos ejusdem rationis; vel disquiparantiæ sive *disquipollentiæ* inter terminos rationis diversæ.

Utraque vel est inter *substantias*, vel *accidentia*.

1. Quæ est inter substantias, est vel ordinis ejusdem, ut Amicitia; vel diversi, ut Paternitas, &c.

2. Relatio inter *accidentia* est vel inter *quantitates*, unde æqualitas, inæqualitas, & quæ exinde fluunt; aut *qualitates*, unde similitudo, dissimilitudo, quæque exinde deducuntur.

Notandum est *Categoriam* hanc in *abstracto* dici *Relationem*, in *concreto relatum*; relatum enim est relatio quatenus connotat Subjectum.

Notandum insuper, quod illud quod in *unâ* relatione *relatum* est, est *correlatum* in *alterâ* sibi respondente nimirum inter Patrem & Filium duæ relationes intercedunt, quarum altera, *patris* sc. ad *filium*, *paternitas* appellatur, altera quâ *filius* refertur ad *patrem*, *filiatio* dicitur. Sic *pater* est *relatum* in *paternitate*, filius *correlatum*: contra in *filiatione filius* est *relatum*, *pater correlatum*. Hoc in relatis *heteronymis* sive *disquiparantia* perspicuum videtur; neque enim ita se habet *rex* ad *subditum*, ut *subditus* ad *regem*; nec *Pater* ad *filium*, ut *filius* ad *Patrem*.

Relata quæ terminantur in Substantiis.

Ex consuetudine & statu naturali & civili.

Pater, filius, mater, filia, avus, abavus, atavus, tritavus, &c. avia, genitor, proles, frater, soror, germanus, uterinus, nepos, patruus, propatruus, abpatruus, avunculus, amita, matertera, levir, glos, nurus, noverca, socius, vitricus, privigna, proscer, abnepos, cognatus, consanguineus, affinis, hæres, successor, decessor, uxor, maritus, sponsus, nuptus, bigamus, viduus, orbus, orphanus, cælebs, paranymphus, pronuba, procus, rivalis, adoptivus, abdicatus, arrogatus, expositivus, repudiatus, nuptus, confarreatus, senex, vir, femina, adolescens, juvenis, puer, infans, puerpera, prægnans, anus, matrona, stemma, familia, progenies, nutrix, alumnus, spurius, hybrida, indigena, popularis, inquilinus, exoticus, ero.

Rex, princeps, subditus, dominus, servus, tutor, pupillus, magister, discipulus, herus, famulus, compater, susceptus, pater-familias, filius-familias, patronus, clicns, feodatarius, vasallus, benefactor, beneficiarius, candidatus, æmulus, hospes, viator, peregrinus, domesticus, procurator, œconomus, dispensator, vas, præs, obses, sponsor, fidejussor, locator, conductor, emtor, venditor, redemtor, tabellarius, nauta, vector, emphyteutes, possessor, proprietarius, colonus, verna, usufructuarius, comes, antecambulo, pedisequus, præcursor, amicus, inimicus, socius, familiaris, congerro, contubernalis, vicinus, particeps, mango, campso, fenerator, dynasta, tetrarcha, dictator, equitum

equitum magister, præfectus prætorio, consul, legatus, prætor, tribunus, ædilis, censor, quæstor, duumvir, triumvir, decurio, magistratus, judex, privatus, syndicus, assessor, assis, requester, arbiter, actor, reus, monarcha, scriba, notarius, præco, lictor, accensus, commentariensis, carnifex, advocatus, appellator, patricius, plebeius, dives, pauper, mendicus, liber, libertinus, liberius, civis, rusticus, academicus, dux, marchio, comes, vicecomes, baco, baronetus, eques, armiger, generosus, nobilis, ignobilis, doctor, literatus, idiota, antecessor, professor, bacchalaureus, tiro, magister, cancellarius, commissarius, præses, rector, guardianus, præpositus, principalis, theologus, philosophus, jurisconsultus, medicus, chirurgus, mathematicus, philologus, orator, rabula, poeta, grammaticus, mercator, mechanicus, leno, pollinctor, præfica, venefica, saga, mercator, architectus, faber, &c.

Relata ex statu Ecclesiastico.

Patriarcha, propheta, sacerdos, levita, apostolus, evangelista, papa, cardinalis, legatus a latere, primas, metropolitanus, episcopus, chorepiscopus, presbyter, archipresbyter, diaconus, archidiaconus, subdiaconus, acoluthus, lector, cantor, exorcista, rector, vicarius, curatus, sacellanus, confessarius, decanus, præbendarius, canonicus, monachus, secularis, regularis, eremita, reclusus, abbas, prior, monialis, novitius, diœcesanus, parochus, laicus, clericus, sacerdos, pontifex, flamen, augur, vates, &c.

Relata

Relata ex dogmate & professione.

Ethnicus, mahumedanus, judæus, samaritanus, verpus, christianus, orthodoxus, hæreticus, catholicus, catechumenus, schismaticus, confessor, martyr, persecutor, sanctus, apostata, proselyta, pontificius, lotheranus, calvinista, jansenista, socinianus, fanaticus, arianus, querquerus, dominicanus, franciscanus, carmelita, carthusianus, jesuita, peripateticus, stoicus, pythagoræus, platonicus, cynicus, epicureus, scepticus, pharisæus, sadducæus, carræus.

Relata ex pietatis munere.

Preces, vota, confessio, litaniæ, hymni, homeliæ, catechismus, festa, jejunia, feriæ, vigiliæ, stationes, processus, confirmatio, offertorium, sepultura, justa, exequiæ, missa, matrimonium, extrema unctio, ordines, pœnitentia, baptismus, excommunicatio, eucharistia, interdictum, circumcisio, pascha, sacramentum, sacrificium, lustratio, libamen, hecatombus, holocaustum, suffitus, februa, scriptura, traditio, indulgentiæ, reliquiæ, canonizatio, encænia, decimæ, mysterium, oraculum, &c.

Relata ex conventibus.

Concilia, synodi, comitia, nundinæ, senatus, conventiculum, cœtus, concio, grex, armentum, examen, turba, multitudo, census, armilustrum, catalogus, &c.

Relata ex re civili.

Jus naturæ, jus gentium, jus civile, jus honorarium, lex, senatus consultum, plebiscitum, edictum, rescriptum, meritum, demeritum, præ-

præmium, pœna, animadversio, talio, lucrum, damnum, pauperies, jactura, noxa, delictum, honores, venia, sententia, decretum, condemnatio, absolutio, restitutio, mulcta, proscriptio, deportatio, exilium, suspendium, crucifixio, vivicomburium, equuleus, numellæ, carcer, compedes, manicæ, nervus, boiæ, verberæ, fustigatio, relegatio, confiscatio, degradatio, depositio, sequestratio, infamia, cauterium, pœna capitalis, tormentum, quæstio, consuetudo, præscriptio, nominatio, electio, authoritas, officium, prærogativa, potestas, facultas, munus, privilegium, dispensatio, licentia, tolleratio, immunitas, accusatio, defensio, lis, jurgium, controversia, transactio, administratio, inquisitio, postulatio, examen, litis contestatio, exceptio, protestatio, nullitas, inhibitio, appellatio, citatio, arrestatio, supplicatio, ampliatio, compercendinatio, satisdatio, cautio, vendicatio, allegatio, replicatio, duplicatio, nuntiatio, conventio, reconventio, interventio, intentio, edictio, translatio, condictio, probatio, præsumsio, vadimonium, evictio, retractus, æstimatio, repræsentatio, protestatio, cambium, emtio, venditio, auctio, redhibitio, restitutio, locatio, conductio, oppignoratio, stipulatio, licitatio, exactio, criminatio, recriminatio, commercium, versura, negotiatio, pactum conventum, liga, fœdus, depositum, fidei commissum, legatum, donatum, commendatum, assignatum, usura, fors, fenus, anatocismus, naulum, stipes, feodum, arrha, sportula, minerval, merces, honorarium, mantissa, xenium, strena

ſtrena, inſtrumentum, libelli, diploma, libellus ſupplex, bulla, protocollum, ſyngrapha, apocha, breve, ſchedula, rotulus, teſtamentum, codicilli, collatio, donatio, præſentatio, mandatum, ſolutio, acceptilatio, ſocietas, obligatio, compenſatio, repræſale, revocatio, perſecutio, ceſſio, aſſignatio, interpretatio, excuſatio, delegatio, novatio, mancipatio, manumiſſio, ſubrogatio, ſubſtitutio, ſucceſſio, addictio, ſortitio, rejectio, ſubſortitio, jactitatio, laudatio, eremodicium, ſuffragium, prævaricatio, uſucapio, uſus & habitatio, uſus fructus, ratum, irritum, inofficioſum, authenticum, apocryphum, canonicum, ſuppoſititium, ſycophantia, calumnia, &c.

Relata exre militari.

Bellum, pax, induciæ, prælium, congreſſus, conflictus, obſidio, excubiæ, eruptio, velitatio, acies, receptus, exercitus, legio, cohors, manipulus, centuria, turma, agmen, expeditio, auxilia, ſubſidia, delectus, volones, adſcriptitii, Imperator, legatus, præfectus caſtrorum, præfectus legionis, tribunus militum, centurio, optio, ſignifer, decurio, metator, fœcialis, primipila, principes, haſtati, triarii, anteſignani, levis armatura, ferentarii, ſagittarii, funditores, baliſtarii, impedimenta, calones, tubicines, ſclopetarii, equites, pedites, vigiles, tirones, emeriti, ſpeculatores, deſertores, transfugæ, haſta, ſcutum, clypeus, parma, pilum, gladius, lancea, tragula, jaculum, framea, pugio, ſica, veruta, funda, arcus, ſagitta, ſcipio, ferula, thyrſus, baculus, fuſtis, clava

clava, scutica, contus, sclopetum, glandes, pulvis pyrius, tormenta, phalaricæ, catapultæ, balistæ, arietes, scorpii, testudines, musculi, petaurus, vineæ, plutei, cuniculi, malleoli, murices, victoria, cladis, deditio, stragis, supplicatio, triumphus, ovatio, spolia, trophæa, arcus triumphales, missio, vacatio, decimatio, &c.

Relata à liquorum habitudinibus.

Flos, cremor, fæces, hypostasis, sedimentum, coagulum, serum, stilla, stiria, spuma, &c.

Relata à corporum solidorum habitudinibus.

Partes corporum, &c. mica, pulvis, ramentum, scobs, offa, frustum, massa, cippus, merges, cento, tomaculum, prolixum, succinctum, ingens, vastum, minutum, paucum, numerosum, procerum, nanum, pumilum, augustum, amplum, &c.

Relata à simili, aut dissimili.

Prototypum, ectypum, vestigium, character, litera, ciphra, nota, sigla, signum, titulus, nomen, prænomen, cognomen, agnomen, insigne, imago, statua, simulacrum, pictura, icon, exemplar, typus, antitypum, monstrum, spectrum, pupa, icnographia, orthographia, scenographia, imbricatum, palmatum, echinatum, conchyliatum, plumatum, tessellatum, punctatum, calamistratum, undulatum, spicatum, &c.

Relata ab instrumentis ad rem rusticam spectantib.

Falx, ligo, rastrum, securis, ventilabrum, vannus, aratrum, stiva, occa, farculum, torcular, crates, cylindrus, pedum, furca, rutabulum, pilum, plaustrum, traha, vehiculum, carpentum, rota, axis, radius, modiolus, aplis, temo, jugum

jugum, vomis, rallum, tribula, cribrum, bipalus, &c.

Relata ad rem fabrilem ſpectantia.

Malleus, cuneus, incus, dolabrum, aſcia, culter, novacula, ſerra, ſcalprum, lima, forfex, forceps, follis, norma, circinus, libella, ſtilus, runca, tornus, machina, colleno, hauſtrum, antlia, batillum, mola, fabula, acus, penecillum, &c.

Relata ad rem texturiam ſpectantia.

Colus, fuſus, penſum, ſtamen, ſubtegmen, filum, licium, pecten, radius, tela, verticillum, &c.

Inſtrumenta muſica.

Lyra, fides, organum, cymbalum, fiſtula, tibia, ſyrinx, chelys, buccina, lituus, tuba, tympanum, pſalterium, nablium, phoniſcus, &c.

Ad medicinam ſpectantia.

Venenum, antidotum, alexipharmacum, cauſticum, narcoticum, opiatum, pepticum, carminativum, diureticum, lenitivum, ſalivatorium, bechicum, analepticum, emeticum, catharticum, veſicatorium, ſudorificum, cardiacum, nephriticum, &c. confectio, catapotium, condītum, decoctum, apozema, conſerva, emplaſtrum, electuarium, eclegma, bolus, pilula, ceratum, julapium, infuſum, lohoc, mixa, oleum, unguentum, ſuccus, ſyrupus, trochiſcus, tabellæ, magiſterium, tinctura, elixir, eſſentia, enemata, clyſteres, cucurbitæ, &c.

Ad victum ſpectantia.

Cibus, potus, prandium, cœna, jentaculum, merenda

merenda, opsonium, dimensum, panis, similа, pollen, amylus, scriblita, libum, placenta, mola, pasta, fartum, bellaria, condimentum, intritum, coagulum, attolica, artomelon, faliscus, botulus, lucanica, crustula, minutal, jusculum, gelatina, pulmentum, butyrum, caseus, caro, alla, cervisia, vinum, acetum, zythus, hydromel, mustum, merum, defrutum, aquæ vitæ sive ardentes, pomaceum, assatum, frixum, coctum, elixum, conditum, tostum, salitum, crudum, &c.

A substantiis ducta, locorum varietates & humanum convictum spectantia.

Zona torrida, frigida, temperata, europa, asia, africa, america, continens, insula, imperium, provincia, districtus, comitatus, civitas, colonia, rus, villa, pagus, prædium, ager, silva, vivarium, hortus, pascuum, eremus, pomarium, pratum, ericetum, vinea, palus, lacus, piscina, uligo, planities, convallis, mons, clivus, collis, ecclesia, basilica, sacrarium, palatium, domus, prætorium, curia, ædes, consistorium, crypta, spelunca, castellum, casa, turris, altare, adytum, chorus, campanile, via, semita, platea, vicus, angiportus, orchestra, proscenium, podium, odeum, theatrum, amphitheatrum, circus, flumen, alveus, littus, fons, limes, carceres, meta, margo, ripa, statio, trajectus, vadum, syrtes, brevia, sinus, æstuarium, arx, castra, stativa, propugnaculum, fossa, agger, hyberna, puteus, forum, macellum, porta, hypocaustum, balneum, aquæductus, pons, pegma, latrina, sphæristerium,

rium, cella, aula, conclave, cubiculum, cœnaculum, porticus, atrium, culina, penus, horreum, ſyrus, promtuarium, harus, cors, triclinium, muſæum, bibliotheca, ergaſtulum, proſtibulum, archiva, tabulatum, contignatio, ſepes, maceries, murus, impluvium, columna, trabs, tignus, pertica, ſcandula, aſſer, tibicen, fulcrum, laquear, fornix, tectum, pavimentum, ſuggrundium, ſcalæ, oſtium, valvæ, feneſtra, limen, ſuperliminare, laquear, tholus, focus, caminus, lectus, grabbatum, cunæ, gynæceum, teges, ſtorea, lodix, tapes, periſtroma, nidus, luſtrum, culcitra, pulvinar, ſponda, menſa, cathedra, thronus, ſolium, tribunal, ſedile, cataſta, ſcamnum, lucerna, candelabrum, fax, lampas, ſandapila, tumulus, ſepulcrum, ſarcophagus, urna, theca, ſacculus, mantica, vagina, pixis, ciſta, abacus, ſcrinium, capſula, riſcus, pluteus, armarium, corbis, calathus, ſcutula, diſcus, patina, lanx, ciſterna, dolium, cadus, labrum, pelvis, pollubrum, poculum, matula, lagena, cochlea, lebes, furnus, cacabus, ahenum, catinus, paropſis, olla, ſiphon, epiſtomium, embolus, ſella, rheda, currus, lectica, navis, cymba, linter, rates, ſcapha, lembus, celox, cataſcopium, liburnus, navis prætoria, oneraria, myoparo, puppis, carina, gubernaculum, clavus, thalamus navis, ſcalmi, tranſtra, fori, tabernaculum, penetrale, malus velum, carbaſum, acation, claeate, icrion, antennæ, carcheſium, artemon, epidromus, dolon, ſentina, cataſtroma, ſupparum, ru-

dentes, retinacula, anchora, apluſtre, tranſennæ, ſaburra, bolis, meſuria, hypera, mitræ, anquinæ, claſſis, claſſiarius, &c.

Quæ *ſuperſunt*, à reliquis *Prædicamentis*, præſertim relativis ſequentibus, petantur.

Series Relatorum.

Relatio.

In Rebus.	*In Perſonis.*
Realis.	Perſonalis.
Orta à Natura.	*Orta à moribus.*
Naturalis.	Civilis.
Æquiparantiæ.	*Diſquiparantiæ.*
Amicus,	Subditus
Collega, &c.	Dominus,
	Servus, &c.

PROPRIETATES.

Hic obſervandum, tradi *Proprietates* de *Relatis* potius quam Relatione.

1. *Relata* ſuſcipiunt *Contrarietatem.*

Suſcipere vero *Contrarietatem*, ſumitur dupliciter,

1. *Per ſe*, ut *Accidentia* ſecundum contrariorum definitionem *oppoſita*, viz. Qualitates: nam ſuſcipiunt ~~plus contrarium~~ bini termini ad minimum, non unicus.

2. *Per Accidens*, ut ea quæ *fundamenti gratia* reſpective alio repugnant.

Relata igitur, quorum *Fundamenta Contraria* ſunt, gratia eorum ſuſcipiunt contrarietatem; nulla verò per ſe. *V. g. Similitudo* & *Diſſimilitudo* contrariæ dici poſſunt, quia *Fundamenta* ipſarum, ut *Nigredo* & *Albedo*, *Calor* & *Frigus*, & ſimilia, inter ſe *contrariantur*.

2. *Relata*

2. *Relata* ſuſcipiunt *Intenſionem* & *Remiſſionem*, ea ſcil. in quibus reperitur *contrarietas*: ſuſcipiunt verò non *per ſe*, ſed *per* e *Accidens*, eo ſenſu quo etiam ſuſcipiunt *Contrarietatem*.

Notandum verò eſt, *Relata* non ſemper intendi intenſo *Fundamento*; aut *remitti* eo *remiſſo*; ſed aliquando *remitti Relationem* fundamento *intenſe*, intendique illo remiſſo. Duarum enim *Albedinum*, quarum una *magis albeſcit*, remiſſâ candidiore, relatio intenditur *ſimilitudinis*: intenſâ autem alterâ albedinum, quæ æque *albeſcunt*, remittitur Relatio *Similitudinis*. Utrinque tamen *Similitudo* ſumit intenſionem ſuam aut remiſſionem à *Fundamento*, quamvis inverſo ordine.

3. *Relata* dicuntur ad *convertentiam*, *i.* e. Relata omnia reciprocantur in *caſu obliquo*, viz. *Pater* Filii Pater, Filius *Patris* Filius. Differunt itaque hæc tria, *Converſio*, quæ eſt *tranſpoſitio* vocum *complexarum* ſive propoſitionum, de qua infra Part 2. *Convertibilitas*, quæ eſt *reciprocatio* vocum *Simplicium* in *recto* caſu, & *Convertentia*, quæ eſt *reciprocatio obliqua*. Animadverte Relatorum alia aptis vocibus explicari, alia inceptis. *Reciprocantur* Relata quorum nomina idonea; & ſi idonea nedum obtineant, fingere opus. Ita *Caput* dicitur *capitati* caput, non Animalis: non enim animal & caput, ſed caput & capitatum reciprocantur.

4. *Relata* ſunt *ſimul* quoad Naturam. *i.* e. reciprocantur & neutrum eſt *cauſa* alterius.

Reciprocari Relata modo oſtenſum eſt. Neutrum etiam eſſe alterius *cauſam*, patet ex

Theoremate quinto præcedente, ubi dictum est non *Terminum*, sed *Habitudinem* ad Terminum dare essentiam relationi, sive Relato. Causæ enim Relatorum tantum fundamenta sunt.

Relata sumi possunt dupliciter.

1. *Materialiter* pro rebus.

2. *Formaliter*, pro rerum respectu mutuo.

Non est necesse Relata materialiter sed *formaliter* accepta tantum esse *simul* quoad Naturam; *Pater* enim quà *Homo*, Filio est *antiquior*; quà *Pater*, *coævus*, unáque coëxistens est. Quoniam igitur Relata formaliter sumta simul sunt, itaque ex positione aut remotione unius, removetur aut ponitur alterum.

5. *Relatorum* uno *cognito* cognoscitur alterum. Adhibetur enim utrumque in definitione alterius; non tamen quasi *differentia* aut *Genus*, quia neutrum causa alterius est, sed ut *Terminus*, non pars essentiæ. Itaque *Definitionem* Entis *Relativi*, non modo *Genus* & *Differentia*, sed *Terminus* etiam conficiunt: V.g. in definitione Patris, Filius, in Filii definitione, Pater assumitur: neq; tamen *circulo* in ejusmodi definitionibus peccatur, neque definitio est nugatoria; quia tunc solum id fit, quando ignotum per ignotius aut æque ignotum definitur.

6. *Relatio* non potest *sensu* percipi, terminorum enim comparatio rationis opus est.

7. *Relatio* est Ens *minimæ Entitatis*, quæ plurimum suo fundamento debet acceptum.

ACTIO.

ACTIO.

POSTERIORA sex *Prædicamenta*, quorum Seriem tam brevi filo *Aristoteles* contexuit, ut *præteriisse* magis quam *elucidasse* sit visus, videntur esse *Relata* secundum *Dici*, quæ Naturam absolutam respectumque superadditum unà connotant: quod luculentius singula eorum ordine explicata tandem reddent. Præcedit *Actionis* Categoria reliquas quinque Prioritate *dignitatis*; quia *Substantiam* magis, aut cum varietate majore *perficit*.

Actio definiri potest dupliciter,

1. *Logicè*, quod est *Accidens* denominans *Subjectum agens*; sive *Accidens* à quo *Subjectum* dicitur *agere* in id quod patitur.

2. *Physicè*, quod est *Effectus* quatenus fluit ab *Agente*. Utramq; *Definitionem* expendere oportet; ab earum enim enodatione *Natura* Actionis satis constabit.

Denominatio est duplex.

1. *Extrinseca*, quando denominans *non inest* Subjecto Denominato; ut virorum illustrium fama.

2. *Intrinseca*, quando denominans *inhæret* Subjecto denominato; ut eruditi doctrina.

Actio denominat *extrinsecè*, quia non inest Agenti, sed ab ipso fluit. Realiter quidem *dependet* ab agente, non *inhæsive*: neque enim necesse est omne Accidens strictè, loquendo inhærere, sed satis est si dependeat à Subjecto. Dicitur *denominare* Subjectum *agens*, quia ratio actionis est *Forma adveniens* Subjecto, sive fluxus effecti.

Itaque Actio *Potentiam* reducit in *opus*, ipsamq; indifferentiam *determinat*, & ex illâ determinatione denominat Agens.

Dicitur *denominare Subjectum*, quia licet Actio denominat *Potentiam* activam, insuper tamen denominat Subjectum. *Potentia* est quasi *conditio* agendi; *subjectum* verò seua Agens, est causa.

Effectus sumi potest

1. *Absolute*, ut Res in fieri.

2. *Relative*; idque vel quatenus *receptus* in Patiente, vel *dependens* ab Agente.

Effectus quatenus *res*, potest esse *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, &c. quatenus in *fieri*, *Motus* est: quatenus in Patiente *receptus*, *passio* est; quatenus *dependens* ab Agente, *Actio*. Actio *Modus* est quo Effectus exit ab Agente. *Modus*, non absolutus, entitasve superveniens Effectui; sed ipse *Effectus* ea ratione acceptus, quâ *migrabat* ab Agente. Non itaque *Actio distincta* est ab effectu *materialiter*, sed *formaliter*; utrumque dependet ab Agente, *Actio* per se solam, Effectus per Actionem.

Ex *Definitionis* utriusque *explicatione*, primo innotescunt *duo conceptus*, qui Naturam Actionis consummant; alter *absolutus*, viz. *Effectus*; alter *relativus*, viz. *Habitudo* ad *Agens*. Quippe est Effectus in habitudine ad *Agens*, ideoque *Relatio* (ut dictum est) secundum *dici*.

Innotescunt

Innotescunt hinc quatuor ad Actionem pertinentia,

1. Agens à quo manat.
2. Patiens in quod tendit.
3. Tendentia sive Processus.
4. Terminus sive effectus.

Actio est Duplex. 1. *Immanens.* 2. *Transiens.*

1. Actio *Immanens* est Accidens per quod Effectus ab Agente fluens *ad ipsum* terminatur. Dicitur *Immanens*, quia Effectus immanet Agenti; proinde idem vario respectu est *Agens* quatenus *emittit* Effectum, & *Patiens*, quatenus *recipit*. Ad actionem itaque *immanentem* requiritur Agens & *Patiens distinctum* solum *formaliter*.

Actio *immanens* est triplex; aut nempe *Animæ Vegetativæ*, ut *Nutritio*, &c. aut *Sensitivæ*, ut *Sensatio*, &c. aut demum *Rationalis*, ut *Intellectio*, &c.

2. *Actio Transiens* est Accidens per quod Effectus ab *Agente migrat* in Subjectum distans. Dicitur *Transiens*, quia Effectus ab Agente *transit*.

Ad actionem itaque transeuntem Patiens ab Agente distinctum requiritur, distinctum quidem *realiter*.

Actio *Transiens* est duplex.

1. Corporis *Simplicis*, ut ignis *calefactio*, &c.
2. *Mixti*, ut viventis *nutritio*, &c.

Notandum, quod cum *Actio* sit tantum *vis Agentis* in *Passum*; *vis* autem omnis *absolute* considerata *Qualitati* accenseatur; quatenus autem *Passum* respicit, sit *Relatio*: præter ea quæ

quæ in duabus istis *Categoriis* habentur, *Actioni* nihil fere relinquetur. Utcunque ne præstitutæ methodo desimus; hujus etiam *Categoriæ* lustrum aliquale instituemus.

Actiones potestativæ.

Creare, annihilare, dominari, imperare, regere, moderari, mandare, jubere, gubernare, servare, liberare, redimere, tueri, juvare, promovere, protegere, mederi, opitulari, adesse, sublevare, fulcire, perdere, destruere, demoliri, è medio tollere, abolere, extinguere, confodere, occidere, interimere, necare, corrumpere, percellere, consumere, confundere, dissolvere, spoliare, exauctorare, subruere, exterminare, eradicare, expellere, relegare, proscribere, torquere, vexare, derelinquere, destituere, deserere, violare, domare, nocere, vetare, prohibere, impedire, intercedere, &c.

Quibus subjungenda quæ in Categoriâ relationis, in medium producta de Relatis ex necessitudine, & statu naturali & civili.

Actiones intellectuales.

Intelligere, cogitare, meditari, revolvere, ruminare, comtemplari, elucubrare, considerare, indagare, examinare, scrutari, investigare, discutere, ratiocinari, inferre, conferre, concludere, disceptare, redarguere, refutare, expetere, eligere, præferre, conferre, comparare, tentare, assentiri, refragari, dissentire, discordare, opinari, hærere, dubitare, cognoscere, suspicari, conjicere, hariolari, divinare, admittere, supponere, reputare,

tare, observare, animadvertere, attendere, notare, quærere, inquirere, admirari, &c. Quibus addenda quæ superius allata in censu habituum intellectualium; & habitudinum animi.

Actiones Affectivæ animæ.

Amare, diligere, odisse, desiderare, aversari, sperare, metuere, confidere, præsumere, credere, suspicari, diffidere, desperare, gaudere, lætari, exultare, dolere, tristari, gratiam habere, ἀχαριστῖν, irasci, efferri, pudere, ἀναιδωτῖν, gloriari, pœnitere, misereſcere, obdurari, invidere, æmulari, indignari, solicitari, revereri, contemnere, fastidire, zelare, conscire, gestire, cupere, declinare, evitare, velle, nolle, petere, expectare, &c.

His accedunt quæ de habitibus moralibus, & eorundem adjunctis, nec non relatis, de pietatis muniis dicta sunt.

Actiones motum implicantes, & earum contrar.

Ire, transire, adire, abire, obire, redire, præterire, pergere, circumire, transmittere, penetrare, manere, residere, habitare, accedere, recedere, retrocedere, succedere, cedere, appellere, occurrere, accurrere, advenire, prævenire, convenire, frequentare, confluere, congredi, regredi, progredi, transgredi, ingredi, volare, scandere, currere, ascendere, descendere, conscendere, claudicare, fluctuare, urinare, natare, navigare, mergere, emergere, subsidere, subsilire, saltare, repere, ambulare, gradiri, divaricari, vacillare, titubare, cespitare, præcipitare, ruere, equitare, festinare, tardare, fugere, ausugere, ducere, educere, manuducere, anticipare,

ticipare, prævenire, protrahere, protelare, moras nectere, ampliare, perendinare, &c. quo etiam spectant, quæ in relatis motum concernentibus adducebantur.

Actiones ex vi corporeâ.

Portare, gerere, onerare, premere, projicere, concutere, agitare, vibrare, vertere, volutare, rotare, circumgyrare, percutere, ferire, collidere, elidere, calcare, arietare, comminuere, cædere, frangere, lacerare, discerpere, scindere, discindere, jaculari, luctari, rumpere, trahere, distrahere, pellere, tradere, luxare, stringere, figere, findere, fundere, ciere, tollere, vehere, deprimere, librare, inclinare, constipare, plectere, flectere, nectere, solvere, copulare, ligare, conglutinare, compingere, intricare, explicare, glomerare, aperire, reserare, claudere, obserare, tegere, nudare, colligere, diffipare, spargere, accumulare, extendere, implere, farcire, evacuare, distribuere, congregare, segregare, partiri, unire, &c. Quibus adnectenda, quæ de habitudinibus corporeis dicta superius, nec non quæ in relatis ex re militari congerebantur.

Actiones vitam civilem concernentes.

Obtinere, frustrari, permittere, concedere, venerari, visitare, invisere, colere, opperire, comitari, deducere, famulari, stipare, invitare, salutare, convenire, valedicere, confabulari, compellare, tractare, loqui, perorare, rhetoricari, obmutescere, silere, balbutire, blæse loqui, clamare, legere, cantare, modulari, dictare, scribere, exscribere, describere, imprimere

primere, interſcribere, ſuperſcribere, menſurare, metiri, &c.

Iſtis accedunt, quæ in relatis ex re civili afferebantur.

Motus corporei, affectus ſiguantes.

Inhiare, annuere, renuere, aſpirare, reſpuere, oculos intendere, limis oculis aſpicere, connivere, conquiniſcere, ridere, arridere, irridere, cachinnos movere, frontem caperare, rubore ſuffundi, aſſurgere, mulcere, palpare, plaudere, applaudere, pandiculare, oſcitare, tremere, hiſcere, rigeſcere, ſibilare, palpitare, rictum deducere, naſo ſuſpendere, gemere, ſingultire, frendere, ringere, murmurare, tremere, ſcapulas attollere, digitum monſtrare, cevere, adſtare, apprehendere, oculari, adorare, genuflectere, tergiverſari, &c.

His adnectenda quæ de potentiis naturalibus prius allata.

Actiones animales & ſenſitivæ.

Gignere, propagare, vivificare, producere, germinare, creſcere, tumere, tingeſcere, imprægnare, comprimere, ſuperfetare, paſcere, incubare, lactare, ſugere, alere, nutrire, parturire, eniti, obortum facere, coire, fovere, ſternutare, crepere, ſudare, tranſpirare, ſpuere, naſum emungere, tuſſire, exercare, mingere, vomere, eſurire, devorare, ſorbere, pitiſſare, delibare, edere, bibere, ſitire, mandere, perpotare, ingurgitare, dormire, dormitare, ſtertere, ſomniare, flare, ſpirare, dolere, titillare, pungere, prurire, vellicare, tinnire, ſcalpere, ſcabere, fricare, maſticare, ruminare, lingere, deglutire

glutire, vivere, emori, ægrotare, convalescere, &c.

Huc etiam faciunt quæ de habitudinibus corporeis superius dicta sunt.

Actiones affectivæ corporis.

Ardere, flagrare, urere, torrere, algere, frigescere, tepescere, fervescere, arescere, humectare, madescere, fluere, liquescere, halare, putere, rancere, olere, nigrescere, canescere, &c.

Quibus accedunt quæ ad patibiles qualitates & passionem pertinent.

Actiones artificiosæ.

Sculpere, tornare, tingere, crispare, pingere, fucare, polire, lævigare, conglutinare, cudere, dedolare, tondere, glubere, comere, radere, verrere, mundare, purgare, macerare, digerere, vibrare, dissolvere, liquefacere, coagulare, congelare, corrodere, præcipitare, percolare, filtrare, apricare, insolare, fermentare, destillare, circulare, rectificare, cohobare, sublimare, calcinare, lixiviare, decantare, stratificare, plantare, colere, serere, meteoros ventilare, inserere, pampinare, depsere, subigere, farcire, &c.

Huc faciunt pleraq; de instrumentis artium; necnon quæ rem medicam victumque concernunt, &c.

Series

Series Actionis.

Actio.

Principium productivum effecti extra se habens. | *Principium productivum effecti intra se habens.*

Violenta. | Naturalis.

Quæ extra agens non migrat. | *Quæ extra agens migrat.*

Immanens. | Transiens.

Ad res incorporeas Spectans. | *Ad res corporeas Spectans.*

Incorporea. | Corporea.

Ad res corporeas spectans, ut sic. | *Ad res corporeas spectans ut informatas.*

Impletio loci. | Specifica misti.

Inanimati. | *Animati*

Sui conservatio. | Vitalis.

Animati vegetantis. | *Animati sentientis*

Vegetatio. | Perceptio.

Sentientis sine rationis usu. | *Sentientis cum rationis usu.*

Appetitio. | Intellectio.

Fuga. | Volitio. Aversatio.

PROPRIETATES.

1. *Actio inhæsive* in Subjecto *nullo* est. Non Agente, quia ab illo exit; non Patiente, quia quicquid illi ineſt, Passio est. *Dependet* igitur, non inhæret, quod jamjam ostensum est.

2. *Actio* suscipit *Contraria*.

3. *Actio* suscipit *magis* aut *minus*; utrumque non *per se*, sed gratiâ *Terminorum*. Verbi gratia, Calefactio & Frigefactio sunt contrariæ, quatenus illarum Termini, calor & frigus, contrariantur.

PASSIO.

PASSIO.

Actionis seriem *passionis* series proxima subsequitur, non magis *Naturæ* quam *Aristotelis* methodo; Quippe Actionis Passio affinis & comes perpetua. Utriusvis rationem qui rectè novit ambas noverit.

Passio definiri potest.

1. *Logice*, quod est *Accidens* quod *denominat* Subjectum *Patiens*; vel

2. *Physice*, quod est *Effectus*, quatenus in Patiente *receptus*.

Denominat vero intrinsicè, non extrinsicè; *inhæret* enim *Passio*, non solummodò *dependet* à Patiente.

Dicitur denominare *Subjectum Patiens*: *Actio* enim *Effectusve* non potest *denominare* Subjectum *Patiens*. Non *Actio*, 1. Quia non Subjecto eidem inest. 2. Quia præcisè sumta nullum respectum connotat ad illud, imo denominat subjectum aliud sc. Agens, ut supra probatum. Non *effectus*. 1. Quia *prioritate Naturæ* Subjectum *Patiens* est absque consideratione Effectus, si enim formalem conceptum utriusque præscindas, receptio Effectus inest Subjecto antequam Effectus; *receptio* enim est ratio introducendi Effectus, 2. Quia *Effectus* ratione *absolutâ* non relativa, v.g. *calor effectus calefactionis*, denominat Subjectum *calidum*, non *Patiens* Caloris. Quoniam *Passio* consit extrespectu sub-Effectum.

Dicitur autem *Passio effectus* non *formaliter* sed *materialiter*; utrumq; est eadem *Res*; *Passio* verò *modum* superaddit, nempè *Receptionem*: ideoque

que dicitur Effectus quatenus receptus. *Passio* enim est *forma* per quam Subjectum *recipit Effectum*; *Recipit* (inquam) non *retinet*, quia *Receptio* non retentio est *Passio*. Receptio & Effectus insunt Patienti; *Effectus* per receptionem, *Hæc* per se solam. Si enim receptio per aliud reciperetur, infinitus processus esset.

Ex *Definitionis* utriusque explicatione, constat *Passionem* non esse *distinctam* ab *Effectu*, sed ipsum esse cum *Connotatione* Patientis. Est igitur *Passio Absolutum* Accidens, quatenus *Effectum* dicit; *Relativum*, quatenus dicit *Connotationem* Patientis: Utroque modo sumta, Relatio est (ut dictum) secundum Dici.

Passio est duplex.

1. *Intentionalis*, quæ respondet Actioni *immanenti*.

2, *Transmutativa*, quæ respondet *Transeunti* Actioni.

1. *Passio intentionalis* est Receptio Effectus in subjecto *eodem*, à quo Effectus manavit. Hujusmodi *Passio* est *Animæ*, non Corporis.

2. *Passio Transmutativa* est Receptio Effectus in *Subjecto*, quod ab Agente *distat*, aut distinguitur. Hæc propriè dicta Passio est, utpote quæ sensibilem mutationem introducit Subjecto.

Utriusque ulterior distributio ex serie *Actionis* depromenda. Passio etenim non differt ab Actione realiter, quia ambæ sunt modi ejusdem rei, sed differt formaliter per conceptum diversum, quia *Actio* respicit *Agens*, *Passio* verò *Patiens*: illa est *Effectus* quà *fluens*, hæc est Effectus quà *receptus*. Proinde variam utra-

que

que *Definitionem*, variamque *Seriem* constituit.

Passio (quemadmodum Actio) suscipit *Contrarietatem*, *Intentionem*, vel *Remissionem* per *Accidens* non *per se*.

Non verò *Actio* aut *Passio* omnis, sed hæ solum quarum Effectus sunt *Qualitates* contrariæ.

UBI.

PASSIONIS Categoriam sequitur Prædicamentum *Ubi*, quod tamen *Aristoteles* ex *Pythagoræorum* opinione, non suâ recensuit.

Ubi est *Accidens* per quod *Substantia* dicitur esse *præsens* in Loco. Essentia itaq; ipsius est *Præsentia*. *Ubi* est quid reale, quia est terminus sive *Effectus* motus *Localis*. Præsentia enim seu nova rerum vicinia acquiritur per motum Localem. Ubi est duplex.

Definitivum & *Circumscriptivum*:

Vbi *definitivum* est *Præsentia* in *Spatio*; *Circumscriptivum* in *loco*.

Angelus est in spatio *Definitivè*, i. e. ità ut sit *hic* non *illic*; non enim potest esse in alio atque in alio spatio in eodem instanti temporis, quia non est infinitæ essentiæ. Illud autem quod est in loco circumscriptivè, est Corpus naturale.

Ubi ut sumitur pro intrinseca determinatione rei finitæ est quid *absolutum*, ut sumitur in ordine ad *Locum*, est quid *Relativum* (ut dictum est) *secundum dici*: quare etiam *habitudines* illuc spectantes exinde petendæ sunt; speciatim ab iis quæ ad *locum* pertinent.

Series

Series Ubi.

Ubi.

Substantiæ.	*Substantiæ*
Infinitæ.	*Finitæ.*
Repletivum.	Definitivum.
Incorporeæ.	*Corporeæ.*
Solummodo Definitivum.	Definitivum. & circumscriptivum.
Cæli supremi omnia ambientis.	*Corporum inferiorum.*
Circumscriptivum aptitudinaliter.	Circumscriptivum actualiter.

PROPRIETATES UBI.

1. *Ubi* non est *Locus*, sed esse in *Loco*.
2. *Ubi* est esse in *Loco toto*, non parte.
3. *Ubi* non habet *Contrarium*.
4. Nec *Intenditur*, nec *remittitur*.
5. Omne *Corpus* est in *Loco Determinato*.
6. Omnis *Spiritus* finitus est in Loco *definitive*.
7. *Deus* est in Loco *repletivè*.

SITUS.

SITUS est *Positio partium* in Toto & in ordine ad *Locum*.

Est autem duplex.

Rectus, & est erecta Partium positio, ut *statio* Hominis.

Curvus, & est inflexa partium dispositio, ut Hominis ingeniculi.

Differt

Differt *situs* ab *Ubi* in hoc, quod *Ubi* est Locatio *Totius*, situs est ordinatio *Partium* Totius in Loco. *Ubi* est *Simpliciter* esse in *Loco*; *situs* secundum *partium adaptationem*: proinde variam utrumque seriem constituit.

Situs ut sumitur pro *positione* partium in Loco, est quid *absolutum*; ut sumitur pro *ordine* istarum *Partium* ad partes Loci, est quid *relativum*; & proinde relatio secundum dici.

Habitudines situm respicientes.

Erectum, inclinatum, reclinatum, expansum, complicatum, extensum, pendulum, cadens, præcipitatum, scandens, stans, ambulans, currens, volans, natans, repens, sedens, cubans, cubitis innixum, genuflexum, retrogradum, viceversum, inversum, conversum, transversum, pronum, supinum, resupinum, &c.

Series situs.

Situs.

Positio partium erecta.		*Positio partium prona.*
Statio.	Inclinatio.	
Totalis.		*Partialis.*
Prostratio.	Incurvatio.	
Honoris ergo.		*Quietis, Motusve secundarii.*
Genuflexio.	Sessio.	

Proprietates.

1. Ex *situ* aliquid dicitur esse *Situm*, sive secundum partes sui in loco ordinatum dispositumque.

2. Non

2. Non habet *Contrarium.*
3. Non recipit *magis* & *minùs.*
4. *Convenit* tantùm rebus *Corporeis.*

QUANDO.

QUANDO est *Duratio* uniuscujusque rei. in *Existendo.*

Dicitur *duratio*, quæ est ratio formalis hujus Prædicamenti, *Negatio* interitus, seu potius positiva *permanentia* in *existendo.* Aliud enim est *existere*, sive poni extra Causas, aliud verò *perseverare* in existendo. Differunt itaque *existentia* & *Duratio formaliter*, quia hæc præsupponit illam; non verò realiter, quia duratio non superaddit aliquid reale Existentiæ.

Est autem triplex *Quando*, *Momentaneum*, *Temporaneum*, *Æviternum.*

1. Quando *Momentaneum* non potest esse in *Prædicamento*, quia sic se habet *Momentum* ad *Tempus*, ut Punctum ad *Lineam.*

2. Quando *Æviternum* discluditur, quia non competit corporibus.

3. Proinde *Quando temporaneum* constituit hoc *prædicamentum.* Quatenus ipsam significat *durationem*, *Quando* est quid *absolutum*; ut refertur ad *rem Temporalem* est quid *Relativum*: adeoque *Relatio* secundum *dici.*

Quando dividitur in *Præsens*, *Præteritum*, & *Futurum.*

Habitudines ad Quando spectantes.

Ab orbe condito, à diluvio, ab epocha Cal-

Chaldaicâ, ab initio regni Assyriaci, ab *Inacho* rege, à *Cecrope*, ab exodo Israeliticâ, à Troiæ excidio, à regno *Davidis*, ab *Astyagis* initio, ab olympiade primâ, ab Urbe conditâ sive Romæ initio, ab epochâ *Nabonassaris*, à captivitate Babylonicâ, à Cyri initio, à regifugio, à Pugnâ Marathoniâ, à pugnâ Salaminiâ, ab initio belli Peleponesiaci, à pugnâ ad Gaugamela, ab initio periodi *Calippicæ*, ab epocha *Seleucidarum*, ab epocha Antiochena, ab epocha *Juliana*, ab æra Hispanica, à nativitate Domini, à templi excidio, ab æra martyrum, à concilio Niceno, ab encæniis Constantinop. ab epocha Hegiræ, ab epochâ Yesdeired, ab epocha Jellalæam. His accedunt sequiorum temporum epochæ cuilibet regno & populo peculiares; quales apud nos Heptarchia Saxonum, invasio Danorum, conquisitio Normannica, Britanniarum Unio, restitutio Carolina, &c. Quibus addendę periodi breviores in communi usu receptæ, ut ante, aut post seculum, lustrum, annum mensem, diem, horam, hodie, heri, perendie, nudius tertius, pridie, cras, olim, mane, meridie, vesperi, ad conticinium, ad gallicinium, crepusculum, autumno, hieme, vere, æstate, infantiâ, juventute, senectute, pubertate, quotidie, deinceps, principio, aliquando, tandem, tandem aliquando, mature, serò, nunquam, jam, modo, statim, extemplo, &c.

Series

Series Quando.

Quando.

Reſpectu temporis exiſtentis.	*Reſpectu temporis non exiſtentis.*
Nunc.	Olim.
Futurum.	*Præteritum.*
Poſt ſeculum, annum, menſem, diem, horam, &c.	Ante ſeculum, annum, menſem, diem, horam, &c.

PROPRIETATES QUANDO.

1. Ex *Quando* Subjectum dicitur eſſe in *Tempore.*
2. Non eſt *Tempus*, ſed eſſe in *Tempore.*
3. Non habet *Contrarium.*
4. Non ſuſcipit *magis* aut *minùs.*

HABITUS.

HABITUS eſt *Accidens* proveniens ab *Applicatione veſtis* ad veſtitum. Ut ſimpliciter ſumitur pro *veſte*, eſt quid *abſolutum*; ut pro *applicatione* ejus ad Veſtitum, *relativum*, proinde *Relatio* ſecundum *Dici.*

Ad habitum pertinenta.

Veſtis, veſtitus, mundus muliebris, pannus, byſſus, linteum, ſericum, filum, multicium, galerus, pileus, galericulum, caliendrum, ſpira, vitta, peplum, collare, manuale, induſium, ſubucula, diplois, manica, fibula, tunica, femoralia, braccæ, ligulæ, cingulum, fimbria, inſtita, prætexta, latus clavus

clavus, anguſticlavus, toga, pallium, pænula, tunica, lacerna, ſtola, chirotheca, tibiale, faſcium, calceus, corrigia, ocrea, calcar, crepida, ſocci, cothurnus, ſagum, chlamys, paludamentum, galea, caſſis, lorica, abolla, ricinum, læna, cæſicium, byrrus, lacerna, trabea, palla, calantica, larva, perſona, corona, corona obſidionalis, civica, muralis, caſtrenſis, navalis, diadema, tiara, phaleræ, torques, armilla, monilia, inauris, bractea, cingulum militare, balteus, infulæ, mitra, cucullus, leripippium, ephod, ſuperhumerale, dalmatica, capa, caputium, amictus, alba, ſuperpelliceum, ſtola, manipulus, orarium, caſula, planeta, mandya, pluviale, &c.

Series Habitus.

Habitus.

Militaris.		*Civilis.*
Arma.	Veſtis.	
Decoris.		*Neceſſitatis.*
Ornamentum.	Tegumentum.	
Internum.		*Externum.*
Camiſia, Interula, &c.	Pallium, Toga, Pileus, &c.	

Proprietates Habitus.

1. Ex *Habitu* dicitur Subjectum veſtitum.
2. Non habet *Contrarium.*
3. Non ſuſcipit *magis* aut *minus.*

Post

POST-PRÆDICAMENTA.

Post-Prædicamentum eſt Documentum à parte *poſteriori* conducens ad cognitionem *Prædicamentorum*, nempe oſtendendo quomodo inter ſe conveniant, & differant.

Poſt prædicamenta ſunt quinque, viz. *Modi*, 1. *Oppoſitorum.* 2. *Prioris.* 3. *Simul.* 4. *Modi Habendi.* 5. *Motus.*

Modi Oppositorum.

Ut autem modi *Oppoſitorum* melius intelligantur præmittenda explicatio *Diſtinctionis. Diſtinctum* dicitur quicquid ab alio quovis modo differt.

Diſtinctio autem eſt duplex.

1. *Rei* 2. *Rationis.* Hæc etiam eſt duplex 1. *Rationis Ratiocinantis.* 2. *Rationis Ratiocinatæ.*

1. *Diſtinctio* Rationis *ratiocinantis* eſt ſeparatio rei unius à *ſeipſa*, nullo exiſtente *fundamento* extra intellectum, ut *Tullii* à *Cicerone.*

2. *Diſtinctio* Rationis *Ratiocinatæ*, eſt *ſeparatio* rei unius à ſeipſa dato ſeparandi *fundamento.* Ut Lucis à potentia illuminativa & calefactiva. Hæc autem *diſtinctio* dicitur diſtinctio *Formalis*, ſive ex natura rei.

Diſtinctio Rei eſt ſeparatio *rei* à *re*: eſtque duplex.

1. *Diverſitas*, quæ eſt *Diſtinctio* per quam duæ res differunt *Naturâ* & *Eſſentiâ*, licet *non Subjecto.* Ut Quantitas & Qualitas.

2. *Oppoſitio*, quæ eſt *Diſtinctio* per quam duæ

res

res differunt *Naturâ & Subjecto*, capaci quidem utriusque successive. Vel est *Repugnantia* duorum *Terminorum* simplicium respectu ejusdem *Subjecti*. Estque duplex.

1. *Positiva*, quæ est distinctio inter duos aut plures terminos *positivos*.

2. *Negativa*, quæ est distinctio inter binos terminos quorum unus est *negativus*.

Oppositio positiva est duplex.

1. *Relativa*, inter Terminos *relativos*.

2. *Contraria*, quæ est Repugnantia formarum Accidentalium, adeoque accidit inter Terminos *absolutos*.

Oppositio negativa est duplex.

1. *Privativa*, quæ est inter duos Terminos quorum alter est *privatio* alterius. Ut Lux & Tenebræ.

2. *Contradictoria*, quæ est inter duos Terminos quorum alter est *negatio* alterius, ut homo & non-homo.

Privativa autem sunt duplicia.

1. Quæ tollunt tantum *Actum*, non potentiam. Ut Lux & Tenebræ, & dicuntur *Partialia*.

2. Quæ tollunt *Actum* & *Potentiam*, proximam sc. seu organicam. Ut cæcitas, & dicuntur *Totalia*.

A privatione tollente *Actum* tantum, ad *Habitum* potest dari *regressus*, sed à tollente *Actum* & *Potentiam* non datur *regressus*; i.e. ad eundem vel numero, vel specie habitum, virtute puta naturali.

Notandum quod differunt *Privatio* & *Negatio*, quia *privatio* connotat subjectum ejusq; aptitu-

tudinem, *Negatio* non item; Privatio enim est absentia illius quod aptum erat inesse, Negatio illius quod aptum *non* erat; *materialiter* itaque differunt, non *formaliter*.

Adnotanda de Relative Oppositis.

1. *Relata* omnia tam secundum *dici*, quam secundum *Esse*, sunt *relative opposita*. Alia autem ratione & respectu *Relata* sunt *Opposita*, alia sunt *Relata*. Sunt *Relata* quatenus mutuo à se *dependent*; sunt relative *Opposita* quatenus inter se *differunt*, & unum tollit alterum.

2. *Relata* non se *destruunt* ac tollunt, ut alterum *non sit*, sed ut non sit in *eodem Subjecto*; nam ponunt se in diversis, destruunt se in eodem. Ut idem non est Pater & Filius istius Patris.

3. Pater & Filius, ut & omnia alia *Relata* & *Correlata*, non *opponuntur*, nisi *eodem respectu* sumantur. Pater igitur Johannis & Filius Petri non opponuntur.

Adnotanda de adverse Oppositis.

Contraria adversa sunt *Accidentia* (ut prius definiebantur) posita sub eodem *Genere*, quae maxime distant, & se mutuo pellunt ab eodem subjecto in quo vicissim insunt.

1. Dicuntur *accidentia*; unde excluduntur *Differentiae substantiales*, & omnia *Privantia*, quae non sunt Entia positiva. Ubi *notandum*, quod duo requiruntur ut Accidentia sint *contraria*. 1. Ut sint *Positiva*. 2. Ut sint Entia *Absoluta*.

2. Dicuntur poni *sub eodem Genere*, quia quae sunt in diversis *Praedicamentis* non sunt adverse Contraria.

3. Dicuntur *maximè à se distare*, i. e. non *gradu* sed *forma*. Nam calor in remisso gradu & frigus in remisso gradu sunt *contraria*, sed non maximè distant quoad Gradum. Notandum autem hic quod *Distantia* est duplex,

1. *Positiva*, quæ est inter *duo Entia*.

2. *Negativa*, inter *Ens* & *non-Ens*, vel inter *duo non-Entia*.

Inter Accidentia *contrariè oppositâ* datur maxima *distantia positiva*. Inter *Entia contradictoria* datur maxima *distantia negativa*.

4. Dicuntur *expellere se ab eodem Subjecto*, quia quæ simul insunt, non sunt adversa; sed hoc de *contrariis* præsertim in *intenso gradu* profertur nam in *remisso* gradu *simul* inesse possunt, ut in remissis inest Calor & Frigus, licet non sine pugna.

5. Dicuntur inesse *eidem subjecto vicissim*; unde à *privantibus distant*, nam illa non insunt vicissim. Si alterum Contrariorum à naturâ insit subjecto, tum non est necesse ut vicissim insint. V. g. Frigus non *inest* Igni, (quia Calor inest à naturâ.

6. Cum dicuntur *Bonum* & *malum* esse *contraria*, perinde sumuntur, ut cum dicimus sanitatem morbo, justum injusto, rectum obliquo esse contraria.

7. *Contraria* sunt duplicia.

1. *Mediata*, quæ conveniunt in aliquo *tertio* sive quæ habent *medium*, qualis est tepor respectu caloris & frigoris.

2. *Immediata*, quæ non habent *medium*, sive quæ non conveniunt in aliquo *tertio*, id est, non habent

habent *medium* formæ sive *Participationis*, sed *Subjecti*.

Est enim *duplex medium*,

1. *Formæ*, quod est *ens* participans naturam utriusque extremi. Ut *valetudo* mediocris respectu *sanitatis* & *ægritudinis*.

2. *Subjecti*, quando invenitur aliquod *subjectum* in quo utrumque contrariorum inest. Ut aqua respectu caloris ac frigoris. Sic differunt *contraria* à *Contradictoriis*, quæ non habent medium *subjecti*, vel formæ, cum præter Ens & non Ens nihil vel imaginando detur.

Adnotanda de Privative Oppositis.

1. *Privatio* aliquando sumitur *impropriè* pro meræ *absentia* formæ & *Habitus*. Sic dicimus *Lapidem* esse *cæcum*; sed vix citra veniam.

2. *Privatio* est *simpliciter non-Ens* per se.

3. *Privatio* est duplex, *Physica*, vel *Logica*. *Physica* est absentia formæ introducendæ; *Logica* est absentia *formæ* quæ inerat.

Adnotanda de Contradictorie Oppositis.

Contradictoria sunt duplicia.

1. *Complexa*, ut *Propositiones*.

2. *Incomplexa*, ut *Termini*. De Complexis alibi agendum.

Contradictoriorum simplicium alterum de quovis *Ente* potest affirmari, vel *non-Ente*. Omne enim quod *est*, est vel *Lapis*, vel *non-Lapis*.

Modi Oppositorum constituunt *Post-prædicamentum*, quia ostendunt quomodo Prædicamenta *opponuntur*.

Modi Prioris.

Aliquid dicitur alio *prius* quadrupliciter.

1. *Tempore*, quod tempore antecedit. Ut *Senex Juvenem.*

2. *Natura*: idque dupliciter, primo quoad *consecutionem*, & sic illud est prius, quod convenit alteri essentialiter, non tamen reciproce hoc isti. Ut animal Homini. Secundo quoad *Causationem*; sic *causa* est prior suo *effectu*, nempe quoad absolutum conceptum; quoad relativum enim sunt simul.

Notandum autem quod quicquid est *prius* quoad *consecutionem*, est etiam prius quoad *causationem*; sed non vice versa.

3. *Ordine.* Ut quod primo tractandum venit in Scientiis.

4. *Honore*, ut *Rex* est prior *Subditis.*

Adnotanda de modis Prioris.

1. *Aristoteles* non enumerat *omnes modos* Prioris, sed eos tantum qui maxime usitati sunt.

2. Ex modis *Prioris* intelliguntur modi *Posterioris.* Quot enim modis dicitur unum *Oppositorum*, tot modis dicitur alterum.

3. Sunt *quatuor* tantum *modi* prioris in *Genere*, *quinque* tamen in *Specie*, secundum Versiculos memoriales.

Tempore, Natura, prius ordine dico & Honore;
Causam Causato dicimus esse prius.

4. In

4. In *æternis* nil prius *Tempore.*

5. Omnis *causa* prior *Natura* in *causando*, non *consequendo.*

6. Eorum quæ *reciprocantur* neutrum est *prius* altero in *Consequendo*; nam utrinque retrò sequitur Argumentum: ut homo est rationalis, & rationale est homo.

7. Aliquid dicitur *prius Ordine* dupliciter.

1. Quoad *naturam*, quando ea quæ sunt priora Naturâ, in Scientiis tradendis prius tractantur; ut *Universalia.*

2. Quoad *nos*, cum id quod nos facilius cognoscimus, prius tractatur; Quâ methodo scientiæ primum indagantur; ita etiam secunda Pars Logicæ aliquando discitur ante primam.

8. *Idem* potest esse *prius Naturâ* in *causando* & in *consequendo.* Ut *Animal* prius *Homine.*

Modi prioris constituunt *Post-prædicamentum*, quia ostendunt quomodo unum *præcedit* aliud.

Modi Simul.

Aliquid dicitur *simul* dupliciter,

1. *Tempore*, quæ *simul oriuntur* & occidunt. Ut omnis *propria Passio* cum *Subjecto.*

2. *Natura*, idque vel in *Consequendo*, quæ *reciprocantur* & neutrum est causa alterius; ut omnia *Relata* & secundum dici, & secundum esse: vel *Dividendo*, quæ æqualiter *dividunt* idem *Genus.* Ut *Homo* & Brutum respectu *Animalis.*

Adnotanda de modis simul.

1. *Tempore* aliqua dicuntur *Simul improprie*, quæ *simul* in aliquo eodem tempore *vixerunt*, etsi ortus eorum diversi erant. Sic dicimus *Socratem* & *Platonem* esse συγχρόνους.

2. Aliqua possunt esse *simul* in eodem *tempore*, licet unum eorum sit altero *prius Naturâ*, ut *Homo* & *Risibile*.

3. Ut aliqua sint Naturâ *simul* in *consequendo* requiritur, & ut *reciprocentur*, & ut neutrum sit *causa* alterius.

4. Quæ sunt *simul Natura* in *consequendo*, sunt etiam in *Tempore*; neutrum enim sine altero existit.

5. Omnia *Relata* sunt simul Naturâ in *consequendo*.

6. Nulla *causa* est simul Naturâ cum suo *Effectu* quoad esse suum absolutum.

7. *Species duæ* contra-divisæ ejusdem *Generis* univoci, sunt simul Naturâ in *dividendo*.

8. *Species* dicuntur *simul Natura* in ordine ad Genus, quia Genus æque respicit suas Species.

9. Specierum ut in se considerantur una *prior* est aliâ, licet in ordine ad Genus sint simul.

10. Species *Analogici* Generis aut *Æquivoci* non sunt *simul* Naturâ; ut *Substantia* & *Accidens* respectu Entis.

Modi simul constituunt *Post-prædicamentum* quia

quia ostendunt quomodo coordinantur *Species* diversorum *Prædicamentorum.*

MODI HABENDI.

Habere octo modis dicitur,

1. *Habitum* & Dispositionem, & refertur ad prædicamentum Qualitatis.

2. *Quantitatem*, & refertur ad prædicamentum Quantitatis.

3. *Vestem*, & refertur ad prædicamentum Habitus.

4. *Aliquid* in *parte*, & refertur ad prædicamentum substantiæ.

5. *Partem*, & refertur ad prædicamentum Substantiæ.

6. *In vase*, & refertur ad prædicamentum Ubi.

7. *Possessionem*, & refertur ad prædicamentum relationis.

8. *Uxorem*, & refertur ad prædicamentum Relationis.

Modi habendi constituunt *Post-prædicamentum*, quia pervagantur plurima *Prædicamenta.*

MOTUS.

In Definitione *Motus* tria sunt observanda.

1. *Subjectum* cui inest, quod est *Mobile*.

2. *Termini* duo, à *quo*, & *ad quem*.

3. *Mensura*, quæ est *Tempus*.

Motus est *Mutatio* in Subjecto ab uno *Termino* ad alium, facta in tempore.

Gene-

Generatim sumtus dicitur vel Instantaneus, vel successivus.

1. *Instantaneus*, qui fit in instanti; & evenit quoties Terminus motus est indivisibilis, quia talis motus simul & semel fit.

Estque duplex.

1. *Generatio*, quæ est mutatio vel in *Materia* prima seu informi; vel secundâ, quæ formâ essentiali actuatur, ut in *Subjecto*, facta à *privatione* formæ, tanquam *termino* à quo, ad *formam*, tanquàm ad terminum ad quem. Sive, *Generatio* est *mutatio* à *non esse* ad *esse* simpliciter.

2. *Corruptio*, quæ est *Mutatio* in eadem Materia, facta à *forma* subjecti, ad illius *Privationem*, sive ab *Ente* ad *non-Ens*. Aut, *Corruptio* est mutatio ab *esse* i. e. compositi, ad non *esse* i. e. compositi.

Materia est *Subjectum* Generationis & Corruptionis.

1. *Generationis*, quia est *introductio formæ* in materiam formâ præexistente viduatam.

2. *Corruptionis*, quia Corruptio *relinquit materiam* nudam formâ. Notandum quod ubicunque terminus Motus est *indivisibilis*, talis motus fit in *instanti*.

Terminus autem *Generationis*, i. e. motus instantanei, est duplex.

1. *Remotus* & Principalis, & est *compositum*.

2. *Proximus* & minus principalis, & est *Forma*.

Primò enim *educitur forma*, & unitur materiæ; deinde fit *compositum*. *Forma* itaque ordinatur ad *compositum*, & fit propter *compositum*, ac proinde non est terminus *Principalis*. Forma itaque non *fit*, sed *confit*.

2. *Suc-*

2. *Successivus*, qui fit in *tempore*.

Motus autem successivus est

1. Ad *Quantitatem*, cujus Termini sunt in Quantitate; estque in animato Nutritio, quæ est *mutatio* successiva facta in Corpore à *quantitate minori* ad *majorem*; vel phthisis, quæ est *mutatio* successiva facta in Corpore à *quantitate majore* ad *minorem*.

2. Ad *Qualitatem*, & dicitur *Alteratio*, quæ est *mutatio* successiva ad contrariam *qualitatem* à contrariâ *Qualitate*.

3. Ad *ubi*, & dicitur *Motus localis* sive *Latio*; & est *mutatio* successiva facta in Corpore, & ab uno *Loco* ad alium.

Adnotanda de Motu.

1. Omnis *motus* distinguitur per *terminum* suum *ad quem* formaliter consideratum.

2. *Motus* aliqui distinguuntur per *mensuram*. Sic *Generatio* & *Corruptio* distinguuntur à cæteris per hoc quod sint in instanti, reliqui in tempore.

3. *Motus* aliqui distinguuntur per *subjectum*, Sic *Generatio* & *Corruptio* sunt in *materia prima*; *reliqui* omnes in *corpore*.

5. Omni *motui Quies* opponitur *privative*; requiritur enim in termino à quo *quies*, hoc est privatio motus secuturi.

6. *Motus* illi sunt *contrarii*, quorum *Termini* sunt *contrarii*.

Motus constituit *Post-prædicamentum*, quia pervagatur plurima *Prædicamenta*, nempe tot quot *Termini* ipsius diversi.

GRAMMATICÆ RATIONIS,
Sive
INSTITUTIONIS LOGICÆ
PARS SECUNDA.

HUC usque primum actum Mentis, *simplicem* sc. *Apprehensionem* dirigentes de Prædicabilibus, Anteprædicamentis, Postprædicamentis, omnique terminorum simplicium apparatu, tanquam *partibus orationis Dialecticæ*, seorsim egimus. Proximum est ut ad instruendum *Judicium*, secundum mentis actum, progrediamur; & *terminos complexos*, sive *partium prædicabilium Syntaxin* pertractemus.

Diximus superius *voces* esse vel *complexas*, vel *incomplexas*; porro complexas illas esse quæ plura atque diversa denotant, uti ex vocibus conflatæ Orationes. In iis Institutionis hujus pars secunda tota fere versatur.

Propositio definitur quod sit, *Oratio* indicativa, congrua, perfecta, *verum vel falsum* sine ambiguitate *significans*.

Oratio est, sive vocum complexio. Quin & *indicativa*, quæ aliquid de aliquo plane asserit, non optat tantum, aut interrogat, aut exclamat, aut imperat, aut supplicat. *Indicativa* igitur oratio est, quâ pronunciamus aliquid esse vel non esse, idque in modo *finito*: dein *congrua*, non soloeca, nimirum ad Grammatices analogiam

logiam & regulas conformata. *Perfecta* etiam, ut *sensus* ratio integra constet. Demum exigimus, ut *verum* vel *falsum* sine *ambiguitate* significet, ut evitetur *æquivocatio*, aut *amphibologia*, alioquin pro unica plures enascentur *Propositiones*.

Notandum vero, ambiguitatem in voce simplici dici æquivocationem, in complexâ amphibologiam. Prioris generis erit, si *forte* dixeris: parum enim constat an *robustum*, an *animosum*, an *fortuitum* pronuncies. Alterius generis sunt sermones ad fucum faciendum compositi, quales (*vim.*

Cræsus Halyn penetrans magnam pervertet opum
Aio te Æaciden Romanos vincere posse.
Edvardum occidere nolite timere bonum est.

Partes Propositionis sunt *Nomen* & *verbum*.

Nomen est *vox* significativa ad *Placitum*, *sine tempore*, cujus nulla *pars* separata aliquid significat, *finita* & *recta*; & est pars Propositionis *materialis*.

Dicimus primo esse *vocem*. *Vox* vero (quod supra monuimus,) nihil aliud est quam *sonus* ex animantis ore editus. Dicitur vero *significativa* ad *placitum*, ut à voce *naturali*, qualis est tussis, aut gemitus, distinguatur. *cujus nulla pars separatim significat* additur, quia quæ separatim significant sunt *Nomina*, non *nomen*. Sufficit autem ut *partes* seorsim non idem quod *conjunctim* significent; sic *Magister* est vox simplex, quia nec *magis* vel *ter* vocis istius partes aliquid conferunt ad *Pædagogi* notionem. Dicitur *finita*, quia debet esse limitatæ significationis.

Non

Vox enim est vel *finita*, vel *infinita*.

1. *Finita* dicitur, quæ *certam* aliquam rem significat, ut homo, lapis, &c.

2. *Infinita* est, quæ certam aliquam rem non significat, ut *non-homo*, non-lapis; non-homo enim quidvis Entium, aut non entium perinde significat præter ipsum hominem.

Omne nomen duplicem significati sui notionem innuit, quarum prima est *generalis*, quod sit Ens, secunda *Specialis*, quod sit tale Ens. V. g. *Homo* habet duplicem acceptionem, Primo quod sit *Ens*. Secundo quod sit *Ens* habens *humanitatem*.

Negatio itaque apposita Nomini tollit *Specialem* acceptionem, sed relinquit *Generalem*. V. g. Negatio Hominis tollit humanitatem, non rationem Entis; unde idem sonat, ac si diceres, non-homo est ens non habens humanitatem. Nomen itaque *infinitum* significat unum secundum Generalem acceptionem, quia significat *Ens* reale vel rationis *positivè*; sed negativè tantum secundum specialem acceptionem.

Ex prædictis patet quod vox *infinita* non est *negatio*. Quod hinc etiam conficitur, quod negatio convenit non terminis simplicibus sed soli Propositioni, quin & significat verum vel falsum, quæ terminis infinitis minime conveniunt. Unde scite ut solet *Aristoteles* τὸν ἄνθρωπον οὐ τὸν ἄνομον.

Verbum est *vox* significativa ad Placitum, cum *tempore*, cujus nulla pars separata aliquid significat, *finita* & *recta*, & est *nota* eorum quæ de altero *dicuntur*.

Dicitur

Dicitur cum *tempore* significare; hoc est praeter principale significatum, quod est actio vel passio aliqua, connotat etiam temporis differentiam: itaque *disputo* notat *disputationem*, eamque jam nunc institutam, ut distinguatur à *Nomine*, quod potest tempus *significare* sed non *consignificare*, seu προσσημαίνειν χρόνον, ut hora, annus, &c.

Additur *cujus nulla pars separata aliquid significat*, ut distinguatur ab *oratione*.

Dicitur *Finita*, ut distinguatur *à verbis infinitis*, nam negatio praefixa Verbo implicanti eam rem quam consignificat, potest reddere propositionem vel infinitam vel negativam, prout resolventi placet. V.g. in hâc Propositione, *Homo non legit*, negatio praefixa verbo infinitum illud reddit, si ita resolvis, *Homo est non legens*: negativum, si ita, *Homo non est Legens*.

Dicitur *Recta*, ut excludantur *casus verborum*, (ut inquit *Aristoteles*) nempe ea omnia quae non sunt *Indicativi* modi.

(Verbum dicitur id quod indicat rem aliquam alteri attribui; quia sine verbo, id est copula, nihil de altero asseritur aut enunciatur, proinde dici potest propositionis pars formalis.

Cum *Propositio* (prout dictum est) sit oratio *indicativa*, liquet eam verum vel falsum significare.

Enunciatio illa vera esse dicitur, quae est conformis rei significatae. *Vera* enim est in qua termini *connectendi connectuntur*, i. e. ubi connexio de terminis congruentibus affirmatur: aut termini non connectendi separantur, id est ubi de

ter-

terminis non congruentibus connexio negatur. V. g. harum *Propositionum* quarum altera affirmat, altera negat, *Virtus est expetibilis, vitium non est expetibile*, utraque est *vera*, quia *virtus* & *expetibile*, termini congruentes, connectuntur; *vitium* vero & *expetibile*, termini non congruentes *separantur*.

Enuntiatio illa falsa esse dicitur, quæ est dissormis rei significatæ, seu in qua termini non connectendi connectuntur, & separantur connectendi. Ita hæ *Propositiones* quarum una negat, altera affirmat, *Virtus non est expetibilis, vitium est expetibile*, falsæ sunt, quia termini non congruentes uniuntur, congruentes separantur.

Hæc *Propositionum* habitudo dicitur *Qualitas* earundem.

Porro *affirmatio* & *negatio*, vel in terminorum totâ *latititudine* peragitur; vel iisdem aliquatenus restrictis & coarctatis: alia enim res est, si dicamus hominem omnem esse doctum, aut aliquem esse doctum; nullum hominem esse pium, aut aliquem non esse pium.

Hæc *Propositionum* habitudo dicitur *Quantitas earundem.*

Demum *affirmatio* & *negatio*, vel *absolutè* procedit, aut sub *conditione*, & quasi exceptione, seu *hypothesi*. Neque enim perinde est si dicamus, dies est; sive, si dies est sol oritur: aut, vel dies est, vel sol non oritur.

Hæc Propositionum *habitudo* dicitur *substantia* earundem.

Exinde fit quod *Propositio* passim dividitur secundum *substantiam*, *quantitatem* & *qualitatem*.

DE

De Propositionis Substantia.

Dividitur propositio secundum *substantiam*, in *simplicem* sive *categoricam*, & *compositam* sive *hypotheticam*.

Hæ autem differunt dupliciter.

1. *Materialiter*, quia, *materia* (ex qua) *Categoricæ* Propositionis sunt voces *simplices*; Hypotheticæ autem *orationes*.

2. *Formaliter*, quia *forma* Categoricæ est *connexio subjecti cum Prædicato* per *copulam*, sc. verbum substantivum; *Hypotheticæ* autem *categoricarum* per *conjunctionem*, *si*, *aut*, & similes.

Propositio Categorica est, quæ constat ex subjecto, *Prædicato* seu attributo, & *copula*, tanquam ex partibus proximis.

Subjectum est ea *pars* quæ *præcedit*, non autem quicquid præcedit; nam *signa* quæ dicuntur tantum accidentia Propositionis præcedunt, sed non sunt *subjecta*; nec etiam quod *præcedit* verbum *loco*, vel voce, sed *sensu* & constructione grammaticali.

Prædicatum est id quod *sequitur copulam* in Propositione.

Est autem duplex *prædicatum*,

1. *Materiale*, estq; id quod *sequitur verbum* principale, & per copulam unitur subjecto.

2. *Formale*, quod est ipsum *verbum*; ut in hâc Propositione, *Plato* disputat, sive quod idem est, est disputans, *disputans* est prædicatum materiale, sed *disputat* (vel est disputans) formale. Ita res illa sese habet in *Homo est Animal*. Ubi *Animal* est prædicatum materiale, *est animal* formale.

Ad

Adnotanda de Prædicatis.

1. *Multæ voces* non constituunt *unum Prædicatum* vel unum *subjectum*, nisi significent *unam* rem, vel uni rei conveniant.

2. Quandocunque *plura prædicata* separatim sumta conveniunt *per se* eidem subjecto, illa eadem *Prædicata* possunt convenire eidem subjecto *conjunctim*; quando autem *non* conveniunt aut *subjecto*, aut inter se nisi accidentaliter, non possunt convenire conjunctim. Ut *Homo* est *albus*, *Homo* est *musicus*, non inde tamen sequitur, homo est *albus musicus*.

3. Quando *Prædicata* ita inter se conveniunt, ut unum in altero includatur *actualiter*, possunt *separatim* de eodem subjecto *Prædicari*, non *conjunctim* sine solœcismo Logico immo & Grammatico. Ut *Homo* est *Homo*, *Homo* est *Animal*; non sequitur Homo est *Homo Animal*, quia Animal includitur in homine.

4. Quando ea quæ *adjiciuntur* Subjecto inter se *repugnant*, non erit etiam recta illatio ab iisdem *separatis*, ac *Conjunctis*. Ut *Socrates* est *mortuus*, ergo *Socrates est*: at vera est propositio illa prior, adeoque inter se pugnare non possunt prædicati membra.

Verbum potest etiam esse *Prædicatum* vel *subjectum* in Propositione, sed non sub ratione *sui*, sed *Nominis*.

Verbum etiam consideratur dupliciter, *In Propositione*, vel *Extra Propositionem*. *Verbum extra* Propositionem, si *negatio* præfigatur necessario,

rio infinitum est, tum enim nominis rationem subit. Verbum in *Propositione*, si negatio præfigatur, *negativum* est, aut infinitum, prout resolvitur.

Verbum etiam ut *adjacet* subjecto, est *Prædicatum*; ut *unit* Prædicatum materiale cum Subjecto, est *copula*. Copula enim est ipsum verbum substantivum, quod intervenit inter Subjectum & Prædicatum materiale.

Partes propositionis possunt esse in Propositione dupliciter, *Implicitè*, ut *Lego*; *Explicitè*, ut *ego sum legens*.

Notandum quod ea clausula *tanquam ex Partibus proximis* adjicitur ad excludendam *Hypotheticam*. Hæc enim habet duplices partes, *Proximas*, quæ sunt *Categoricæ* Propositiones; *Remotas* quæ sunt *Subjectum*, *Prædicatum* & *Copula*, ipsarum quidem categoricarum partes.

De Triplici materia Categoricæ Propositionis.

Materia propositionum primo dicitur duplex.

1. *Ex quâ* conficitur, viz. *Subjectum*, *Prædicatum*, *copula*.

2. *Circa quam* versatur, nempe realis *habitudo Subjecti* ad *Prædicatum*.

Hæc autem materia est triplex.

1. *Necessaria*, cum Prædicatum necessario affirmatur de subjecto. Ut *Homo est animal*.

2. *Impossibilis* cum Impossibile est prædicatum affirmari de Subjecto. Ut *Homo est Bos*.

3. *Contingens*, cum prædicatum medio quodam modo se habet ad subjectum. i. e. potest esse vel non esse. Ut *homo est doctus*. *Con-*

Contingentia sunt quæ in *utrumlibet*, sed plerunque in *parte* alterâ accidunt. *Contingentium* de *futuro* alia *vera* sunt, alia *falsa*, alternatim, non divisim; indeterminate, non determinate.

In materiâ *necessariâ* propositiones *affirmativæ* sunt *veræ*; negativæ, *falsæ*.

In materiâ impossibili Propositiones *negativæ* sunt *veræ*; affirmativæ, *falsæ*.

In materiâ *contingenti* vel *veræ* vel *falsæ* esse non repugnat.

Triplex est *potestas* quæ contingenter se habet ad res producendas, & actuatur vel *semper*, ut potestas *solis*; vel *nunquam*, ut *Divisibilitas* in *magnitudine*; vel *aliquando*, ut potestas *videndi*.

Notandum, res dici *necessarias* vel à necessitate *antecedente*, quæ pendet ex intrinsecâ connexione terminorum, ut necesse est ignem esse calidum, vel à necessitate *consequente*, quæ ex actualis existentiæ lege oritur, & in rebus maxime contingentibus occurrit: sic enim dicitur de manu quæ caluit quod necessario caluerit, quia impossibile est quod calidum non sit calidum. Sic quanquam agnoscamus esse contingens utrum cras pluat an non pluat; interim tamen si pluat, necessario pluet; nam omne quod est quando est & possibile & necesse est esse. Vbi serio advertere oportet nullam omnino causalitatem hic intervenire, & malè à quibusdam fatalem rerum necessitatem introduci ex præscientiâ divinâ; quæ enim *futura* sunt, necessario *futura* sunt, utcunque nullus cognoverit; quia aliter *futura* non fuissent. An vero nos fore

creda-

credamus nec ne quæ futura sunt, an ea nunc existant, parum refert, & extra res ipsas est.

De Propositionis Quantitate.

Propositio dividitur secundum *Quantitatem* in *Universalem*, *Particularem*, *Indefinitam*, *Singularem*.

Universalis propositio est ea cujus Subjectum est *Terminus* communis *signo universali* amplificatus.

Terminus communis est vox apta prædicari de *pluribus*, i. e. quæ rem multis communem significat. Ut *Homo*.

Signum universale est quod facit *Terminum* universaliter accipi. Ut *Omnis*, *Nullus*, &c.

Tria requiruntur ad *propositionem Universalem*,

1. Ut *Subjectum* ejus sit vox *communis*.
2. Ut Subjecto *signum universale* affigatur.
3. Ut Subjectum *universaliter capiatur*; non collective, sed distributive.

2. *Propositio particularis* est ea, cujus Subjectum est *Terminus* communis, signo particulari *restrictus*.

Tria autem requiruntur ad particularem.

1. Ut *Subjectum* sit vox *communis*.
2. Ut subjectum *contrahatur* per *signum* particulare.
3. Ut *signum* particulare non unum aut plura singularia significet, sed indeterminate: ut quidam, aliquis, aliqui.

3. Propositio *indefinita* est ea, cujus Subjectum

jectum est terminus *sine* aliquo *signo* sibi adjuncto.

Indefinita propositio in materiâ necessariâ & impossibili obtinet Quantitatem *Universalis*; in Contingenti *Particularis*.

4. *Singularis* est ea, cujus Subjectum est vox *singularis*, seu vox universalis singulariter accepta.

Vox communis potest fieri singularis dupliciter,

1. *Proprie*, quando signum demonstrativum speciei primitivæ præfigitur; ut hic Homo.

2. *Improprie*, quando vox universalis ex *suppositione* aliqua ponitur pro singulari. Ut *Poeta* pro *Virgilio*.

Singularia & *particularia* signa *conveniunt* in hoc, quod utraq; voci universali adhibita, *tollunt* ipsius *Universalitatem*; eo *differunt* quod *singularia* restringunt *determinate* ad hanc rem, & non aliam, hoc est ad speciem & certa individua; Particularia vero ad certam speciem, non vero certa individua.

De Propositionis Qualitate.

Propositio demum dividitur secundum *Qualitatem*, in Qualitatem *Rei* vel *vocis*.

1. *Rei*, quæ convenit *propositioni* ratione *rei* quam significat, ut veritas & falsitas nam propositio ideo est vera vel falsa, quia res ita est, vel non est.

Est autem *veritas* duplex.

1. *Rei* & simplex, quæ est in re simplici, velut pro-

proprietas ipsius (omne enim *ens* est *verum*;) & est *conformitas* Intellectus ad rem.

2. *Cognitionis* & Composita, quæ spectatur in *Compositione* & *divisione*, sive in ipsa convenientia sive disconvenientia duarum rerum inter se collatarum.

Veritas & *Falsitas Propositionis* tripliciter spectari possunt.

1. In *Re* tanquam in causâ & fundamento. Res enim veritatis causa.

2. In *Intellectu*, tanquam in Subjecto, Intellectus enim apprehendit verum & falsum.

3. In *Propositione*, tanquam in signo. Quia propositio eam indicat, & nulla *propositio* est *vera*, nisi quæ cum re *quadrat*; neque falsa, nisi quæ cum re dissentit.

2. *Veritas* Vocis est, quæ immediatè & per se convenit propositioni, ut supra monuimus, & dicitur *Affirmatio* & *Negatio*: nec adeo qualitas, quam *essentia* propositionis dici meretur.

Propositio affirmativa est in quâ *copulæ* principali nulla negatio *præfigitur*. *Universalis affirmativa* est, quæ *signum* universale præpositum habet. Illud vero *signum distribuit* solum illum *terminum* cui immediate *præfigitur* in enunciatione.

Negativa est, in quâ *copula* principalis *negatur*.

Notandum quod in discernenda propositionis *Negatione*, *copula* solum respicienda est, quia licet Subjectum & Prædicatum negentur, propositio tamen potest esse affirmativa; neque etiam quævis Copula sed tantum *principalis*.

Copula

Copula est duplex.

1, *Principalis*, quæ connectit subjectum & prædicatum.

2. *Minus principalis*, quæ non connectit Subjectum & prædicatum, sed *partes subjecti* ad se invicem. *Negatio* est triplex.

1. *Privans*, quæ semper includitur in adjectivo: ut *indoctus*.

2. *Infinitans*, quæ semper sequitur copulam, ut *homo est non doctus*.

3. *Negans*, quæ semper *præcedit Copulam*: ut *homo non est doctus*. Estque vel *Pura*, cum particula *non* præfigitur *copulæ*; vel *Mixta*, Cum particula *Nullus* adhibetur, quæ semper debet *præponi*. Omnis *Negatio* debet præcedere *verbum immediatè*, vel quoad locum, vel quoad *sensum*. Quamvis enim in multis signum immediate præcedit verbum, tamen exercet vim & in *Subjectum* ut est signum universale, & *verbum* ut signum negativum. Duo autem termini universe *non negantur* invicem, nisi *universus* unius *ambitus* de universo alterius ambitu *negetur*.

Non sumitur dupliciter.

1. *Per se*. 2. *Respectu* illius cui *præfigitur*. Sic vim aliquam exercet; quia *destruit* totum illud cui *præfigitur*.

Memoriæ sublevandæ causa hæc versu sequenti signantur.

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Quanta? Uni. Par. In. Sin.

Notandum quod *singularia*, in propositionibus de Idea quas vocant, ut Sol est calidus, Mundus est perfectus, &c. terminos in tota suâ

latitudine

latitudine sumunt; & proinde revera *Universalium* rationem subeunt. *Indefinita* autem cum possint ad totam terminorum *latitudinem* referri, aut etiam ad *angustiores* limites arctari; in priori casu *universalia*, in altero *particularia* futura sunt: unde non immerito dixeris *Propositiones* secundum *quantitatem* & *qualitatem* esse tantum vel *Affirmativas* vel *negativas*, *universales* vel *particulares*.

Universalis Affirmativa apud Logicos symbolo A. notatur.

Universalis negativa symbolo E.

Particularis affirmativa symbolo I.

Particularis negativa symbolo O.

Quæ versibus istis Technicis consignantur,

Asserit A negat E; verum generaliter ambo.
Asserit I negat O, sed particulariter ambo.

De Oppositione Propositionum.

Propositioni accidunt tria, 1. *Oppositio*. 2. *Æquipollentia*. 3. *Conversio*.

Oppositio est duplex.

1. *Incomplexa*, quæ est repugnantia duorum non permittentium se simul in eodem Subjecto. Ut inter Calorem, & Frigus.

2. *Complexa*, quæ est repugnantia duarum Propositionum Categoricarum vel secundum *Quantitatem*, vel *Qualitatem*, vel *utramque*, eodem *manente Subjecto* & *Prædicato*, Quæ hic tractatur.

Quatuor exiguntur ad complexam Oppositionem,

tionem, nimirum ut Subjectum, prædicatum & Copula maneant invariata

1. Quoad *Terminos*, ut nulla vox mutetur.

2. Quoad *Ordinem* Terminorum, ut Subjectum non mutetur in prædicatum.

3. Quoad *Significationem*, ut unà cum eadem voce eadem significatio retineatur.

4. Quoad *Significandi modum*. Ut nulla fit in ullâ circumstantia loci aut temporis mutatio, sed iisdem modis Termini capiantur.

Oppositio propositionum est quadruplex.

1. *Contraria*, inter duas propositiones *Universales* sibi invicem repugnantes secundum *Qualitatem*. Ut *omnis* Homo est animal, *nullus* Homo est animal.

2. *Subcontraria*, inter duas propositiones *particulares* repugnantes secundum Qualitatem. Ut *Aliquis* Homo legit, *Aliquis* Homo *non* legit.

3. *Contradictoria*, inter duas propositiones repugnantes secundum *Quantitatem* & *Qualitatem*. Ut *omnis* Homo *est* vivens, *Aliquis* Homo *non* est vivens.

4. *Subalterna*, inter duas propositiones sibi invicem repugnantes secundum *Quantitatem*. Ut *Omnis* Homo vivit, *Aliquis* Homo non vivit.

Leges

Leges Propositionum Oppositarum.

1. *Contrariarum.*

1. In materiâ *Necessaria* & *impossibili* ambæ non possunt esse simul *falsæ*. Ut Omnis Homo est Animal, nullus Homo esse Animal.

2. In materiâ *Contingenti* possunt est simul falsæ. Ut *omnis* Homo est doctus, *nullus* Homo est doctus.

3. *Impossibile* est *utrasque* esse simul veras.

2. *Subcontrariarum.*

1. In materiâ *necessaria* & *impossibili* una *vera*, altera *falsa*. Ut Homo aliquis vivit, Homo aliquis non vivit.

2. In materia *Contingenti* possunt ambæ esse *veræ*. Ut Quidam ambulat, quidam non ambulat.

3. *Impossibile* est ambas esse *falsas* simul.

3. *Contradictoriarum.*

Contradict. una semper *vera*, altera *falsa*. Ut Nullus homo est justus, Aliquis homo est justus.

4. *Subalternarum.*

1. Si *Subalternans* seu *universalis* sit *vera*, *subalternata* seu particularis erit vera; non è converso. Ut omnis homo est animal, Aliquis homo est animal.

2. Si *Subalternata* seu particularis erit *falsa*, tum *subalternans* seu universalis erit *falsa*. Ut Aliquis homo est irrationalis, Omnis homo est irrationalis.

Notandum quod duplex est *Oppositio*:

1. *Extensiva*, & est major Oppositio secundum plures partes.

2. *Intensiva*, & est major Oppositio secundum partem eandem.

Propositiones *contrariæ* magis opponuntur *extensivè* quam *contradictoriæ*; non verò *intensivè*.

Notandum quod *subcontrariæ* propositiones sunt *contradictoriæ contradictoriarum*; ut Aliquis homo non est doctus, Nullus homo est doctus, Aliquis homo non est doctus, omnis homo est doctus. *Contrariæ* & *subcontrariæ* simul, contradictionem efficiunt *duplicem*. Deinde quæcunque *oppositio* nec est *contrariæ*, nec *subcontrariæ*, nec *subalternæ*; est *contradictoria*.

Subcontrariæ ambæ possunt esse simul *veræ*.

Quæcunque *propositiones* oppositæ ita se habent ut altera sit *vera*, altera *falsa*, illæ sunt *contradictoriæ*. Itemque *singulares* oppositæ sunt *contradictoriæ*; nam hujus propositionis *Hic homo est doctus* contradictoria non est ista, *nullus homo est doctus*, sed *hic homo non est doctus*. Minime enim necesse est ad refellendam hanc propositionem *Hic homo est doctus*, probare, quod *nullus est doctus*.

Propositio *diversa* & *oppositæ* differunt; quia dicitur diversa respectu *terminorum diversorum*, oppositæ respectu terminorum *eorundem*.

Notandum quod omnis *affirmatio* & *negatio* est *contradictio*.

Contradictio est triplex.

1. *Universalis*, in quâ altera propositio est *universalis*. Ut omnis Homo est animal, Non omnis Homo est animal.

2. *Singularis*, in quâ ambæ sunt *Singulares*. Ut Socrates est doctus, Socrates non est doctus.

3. *Indefinita*, in quâ ambæ sunt *indefinitæ*. Ut

Homo est doctus, Homo non est doctus: hæc vero propriè loquendo vix datur, quia oppositio certam & explicitam quantitatem exigit oppositarum.

1. *Singularis* & *universalis* Contradictionis altera *vera*, altera *falsa*.

2. *Indefinitæ* ambæ possunt esse simul *veræ*.

Ubi notandum est, quod negatio contradicens affirmationi, semper præfigi debet *signo*, si Propositiones habent signum; si non, *copulæ*.

3. Uni *affirmationi* una negatio contradicit. Affirmatio autem & negatio est una, quando *Prædicatum* & subjectum sunt voces univocæ, quas *Aristoteles* vocat ἓν κατὰ ἑνός.

Notandum quod ubicunque *Subjectum* vel *Prædicatum* est vox *æquivoca*, non est una affirmatio aut negatio, sed *multiplex*. Ut canis est animal.

Contradictiones universales vel singulares de præsenti aut præterito, & universales de futuro ita se habent, ut altera sit vera, altera falsa.

Contradictiones vero singulares de tempore futuro ita se habent, ut alterutra non autem utraque sit vel vera, vel falsa.

De Propositionum Æquipollentia.

Æquipollentia est duarum Categoricarum Propositionum *æquivalentia* in Quantitate, Qualitate, Veritate, Falsitate, per adventum negationis.

Æquivalentia est duplex.

1. *Materialis*, ratione terminorum, quando

Propositiones constant ex terminis ejusdem significationis. Ut *Cicero* est *Homo*, *Tullius* est *Animal rationale*.

2. *Formalis*, cum propositiones repugnantes ad sensum eundem per adventum Negationis reducuntur. Hæc sola hoc loco intelligitur.

Duo itaque requiruntur ad æquivalentiam formalem.

1. Ut habeant eundem *sensum*, easdemque conditiones Quantitatis & Qualitatis.

2. Ut fiat hoc per adventum *negationis*.

Regulæ de Æquipollentia.

1. Si alicui *signo* universali vel particulari *præponatur* negatio, æquipollet *Contradictorio* suo.

2. Si alicui *signo* universali *postponatur* negatio, æquipollet suo *Contrario*.

3. Si alicui *signo* universali vel particulari & *præponatur* & *postponatur* negatio, æquipollet suo *Subalterno*.

Non omnis, Quidam non: omnis non, quasi nullus: Non nullus, Quidam: sed nullus non, valet omnis. Non aliquis, nullus: non Quidam non, valet omnis: Non alter, neuter: neuter non præstat uterque.

Notandum quod propositio infinita & finita quoad Subjectum non possunt æquipollere, possunt tamen quoad prædicatum. Ut Omnis non Homo est Animal, Nullus Homo est animal,

mal, non æquipollent: sed Omnis Homo est non animal, Nullus Homo est animal, æquipollent.

Notandum quod Æquipollentium regulæ traduntur solum de Contradictoriis, Contrariis, & Subalternis, De Subcontrariis autem nulla est æquipollentiæ regula. Sed nil vetat quin & de istis obtineat regula, ita *nonnulli, quidam*, &c.

1. *Præ Contradict.* 2. *Post Contrar.* 3. *Præposique Subaltern.*

De Prop. Conversione.

Conversio est Commutatio apta Terminorum.

Est autem Commutatio Terminorum respectu ordinis seu positionis, ita ut subjectum transeat in locum prædicati & vice versâ.

Commutatio ista debet esse apta, nimirum cum tali habitudine propositionum & cohærentia ad se invicem, ut rectè & verè una ex alterâ inferatur.

Conversio autem est triplex.

Simplex. Per Accidens. Per Contrapositionem.

1. *Conversio simplex* est mera mutatio subjecti in Locum prædicati, & contra, manente eadem propositionis Quantitate & Qualitate. Conversio talis convenit universali negativæ & Particulari affirmativæ. Ut Nullus homo est lapis, ergo nullus lapis est homo; Aliquis homo est philosophus, ergo aliquis philosophus est homo. Non autem valet de negativo, Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo

non est Animal. Dicitur simplex, quia est unica tantum mutatio, sc. subjecti & prædicati.

2. *Per Accidens*, est mutatio Subjecti in locum prædicati, manente eadem Qualitate, sed mutatâ Quantitate: ut Omnis homo est animal, ergo aliquod (non omne) animal est homo.

Convenit Universali affirmativæ, & universali negativæ, quæ convertuntur in particularem affirmativam, & particularem negativam.

Dicitur *per Accidens*, quia propositio non convertitur secundum se totam, sed aliquam sui partem; vel quia non immediate convertitur: ut Omnis homo est animal, ergo aliquis homo est animal.

3. *Per Contrapositionem*, est mutatio Subjecti in locum prædicati manente eadem Quantitate, & qualitate, sed terminis finitis mutatis in infinitos. Convenit universali affirmativæ, & universali negativæ. Dicitur per Contrapositionem quia contraria est terminorum positio.

Feci Simpliciter convertitur, Eva per Acci.
Aſt O per contra; ſic fit converſio tota.

De Prop. Hypothetica.

Propositio *Hypothetica* est quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem unitis.

Hujus Definitionis duæ sunt partes.

1. Prior pars asserit quod constat ex pluribus Categoricis; hoc spectat ad materiam, nam Categoricæ propositiones sunt materia Hypotheticæ.

Materia

Materia autem est duplex.

Proxima, ipsæ Categoricæ propositiones.

Remota, termini simplices ex quibus Categoricæ conficiuntur.

2. Posterior pars definitionis addit, quod partes sint per conjunctionem unitæ, spectatque ad formam, nam forma Hypotheticæ est ipsa unio Categoricarum per conjunctionem.

Forma est duplex.

1. *Partis*, quæ in Categorica est Copulâ: at in Hypothetica est Conjunctio Categoricarum.

2. *Totius*, quæ in Categoricâ est Unio extremorum per Copulam: in Hypothetica vero Unio Categoricarum per Conjunctionem.

Propositio Hypothetica est triplex.

1. *Conditionalis* cujus tres species sel. est vel *Causalis*, in quâ propositiones uniuntur conjunctione causali. Vt Quia homo habet pulmonem, spirat.

Vel *Rationalis*, in quâ propositiones uniuntur conjunctione illativâ. Ut homo spirat, ergo pulmonem habet.

Vel *Conditionalis* strictè dicta, in quâ propositiones uniuntur conjunctione Conditionali. Ut si homo spirat, habet pulmonem.

2. *Copulativa*, in quâ propositiones uniuntur per Conjunctionem copulativam. Vt Homo est animal & rationalis. Estque duplex.

1. *Implicita* in quâ invenitur aliquod adverbium conjunctioni, implicitè annexum.

2. *Expressa*, ubi nota copulationis exprimitur. Scil *&, que, quoque, ac, atque*, &c.

3. Dis-

3. *Disjunctiva*, in quâ propositiones uniuntur per conjunctionem disjunctivam. Vt Socrates fuit philosophus, aut Plato non fuit.

Notandum quod *copulatio* est duplex.

1. *Perfecta*, quando plures propositiones copulantur; & talis in hoc loco intelligitur: est verò ea copulativa quantum ad subjectum, non secundum se totam.

2. *Imperfecta*, quando in uno subjecto, unive prædicato plures termini copulantur; & talis non facit Hypotheticam propositionem.

De veritate & falsitate harum Propositionum.

1. *Conditionalis* ea vera est, in quâ est bona consequentia, falsa autem in quâ consequentia non est certa. Veritas itaque conditionalis consistit non in veritate Categoricarum, sed in ipsarum cohærentia.

2. *Causalis* ea vera est, in quâ utraque pars est vera & antecedens est causa illationis consequentis; falsa, si utravis harum conditionum deficit.

3. *Copulativa* ea vera, cujus omnes propositiones sunt veræ; falsa, cujus omnes, vel aliqua propositio falsa.

4. *Disjunctiva* ea vera est, cujus aliqua pars vera, falsa autem cujus utraque pars falsa.

Propositionis Categoricæ accidentia sunt duplicia.

1. *Immediata*, quæ Naturam Categoricæ proximè sequuntur. Ut Quantitas, Qualitas;

&

& hæ conveniunt Hypotheticæ gratiâ Categoricæ.

2. *Mediata*, quæ secundario & mediante Quantitate & Qualitate conveniunt. Vt Oppositio, Æquipollentia, Conversio; & hæ, si Æquipollentiam excipias, Hypotheticæ omnino non conveniunt.

Propositio dividitur in

Puram, quæ nullo *modo* afficitur, &

Modalem, quæ afficitur *modo*.

Modus autem est triplex

1. *Nominis*, ut adjectivum in hâc, Homo doctus disputat.

2. *Verbi*, ut adverbium in hac, Homo præclarè disputat.

3. *Propositionis*, qui modum compositionis subjecti cum prædicato determinat. Ut Verum, Falsum, Impossibile, Possibile, Contingens.

Ex his alii determinant Qualitatem solam propositionis; Ut Verum vel falsum: Alii Quantitatem materiæ propositionis; Ut Impossibile, &c.

Modus indicat cujus materiæ sit propositio.

Duæ conditiones requiruntur ad conditionem *modi*.

1. Ut *determinet non* aliquam propositionis *partem* sed totius propositionis compositionem; ut à nominis verbique modis distinguatur.

2. Vt *determinet* eam ratione *materiæ*, i. e. Ostendat cujus materiæ propositio sit, ut distinguatur à verâ & falsâ.

Modalis propositio est quæ aliquot ex his quatuor modis est determinata, Necessarium, Impossibile, Contingens, Possibile.

1. *Necessarium* est, quod non aliter se habere potest.

2. *Impossibile* quod non potest ità se habere.

3. *Contingens* est, quod est, & potest non esse.

4. *Possibile* est, quod non est, & potest esse.

Est *triplex materia* propositionis, & *quadruplex modus*, quia *materia contingens* duplicem habet considerationem. 1. Quando *prædicatum* non actu convenit cum Subjecto, & potest convenire; unde oritur modus *Possibilis*. 2. Quando *prædicatum* convenit Subjecto, & potest *non convenire*; unde oritur modus *Contingens*.

Notandum, *possibile* est *esse*, & *possibile* est non *esse*, (nam possibile non est esse, σύλοιπον & præterrem) non contradicunt, sed possunt esse simul veræ. Nam omne accidens possibile ex definitione, potest *esse* vel non *esse*.

Modi hujus prædicata sumuntur dupliciter, vel in sensu

Composito, in quo idem tempus importatur. Ut impossibile est sedentem stare, i. e. stare dum sedeat.

Vel *Diviso*, in quo aliud Tempus importatur. Ut possibile est sedentem stare, i. e. cum qui sedet posthàc stare.

Notandum quod *modus* in Propositione modali determinat *Qualitatem*, ut Verbum *Est* & *non Est* in propositione purâ.

Possibile

Possibile est duplex:

1. Tantum *ut sit.*
2. Ut *sit vel non sit.*

Possibile esse & *non esse*, seu potentia *contradictionis*, non invenitur in Creaturis irrationalibus, sed *rationalibus*. Omnis enim Potentia rationalis potest agere, vel non agere.

Potentia *contradictionis* est duplex:

1. *Passiva*, quæ potest pati vel non pati.
2. *Activa*, quæ potest agere vel non agere.

Possibile ὡς ἐνεργούμενον quod ordinatur *ad actum*, *non necesse* est.

Possibile ὡς ἐνεργεία ὄν quod *actu est*, est *necesse*.

Omne *Possibile non* coincidit cum modo *necesse*; proinde Hi Modi *Possibile est*, & *necesse est*, non coincidunt; aliquod verò coincidit; proinde hi, *non Possibile*, & *necesse non*, coincidunt: rectè & isti, *non necesse non* & *Possibile*.

Modalis propositionis duæ sunt partes.

1. *Materia*, quæ nihil aliud est quam ipsa Categorica *Propositio*.
2. *Forma*, quæ nihil aliud est quam *modus* ipse ad determinandam Categoricam adhibitus.

De Accidentibus Modali Propositioni.

Modalis propositionis duplex est Quantitas.

1. *Dicti*, & ipsius Categoricæ inclusæ in Modali; & sic quadruplicem habet Quantitatem, sicut pura Categorica Propositio.

2. *Modi*, & sic dividitur in Universalem & Particularem. Nulla autem Modalis propositio ex parte *modi* Indefinita aut Singularis.

Prior

Modalis propositio est quæ aliquot ex his quatuor modis est determinata, Necessarium, Impossibile, Contingens, Possibile.

1. *Necessarium* est, quod non aliter se habere potest.

3. *Impossibile* quod non potest ità se habere.

3. *Contingens* est, quod est, & potest non esse.

4. *Possibile* est, quod non est, & potest esse.

Est *triplex materia* propositionis, & *quadruplex modus*, quia *materia contingens* duplicem habet considerationem. 1. Quando *prædicatum* non actu convenit cum Subjecto, & potest convenire; unde oritur modus *Possibilis*. 2. Quando *prædicatum* convenit Subjecto, & potest *non convenire*; unde oritur modus *Contingens*.

Notandum, *possibile* est *esse*, & *possibile* est non *esse*, (nam possibile non est esse, σύλοιπον & præter rem) non contradicunt, sed possunt esse simul veræ. Nam omne accidens possibile ex definitione, potest *esse* vel non *esse*.

Modi hujus prædicata sumuntur dupliciter, vel in sensu

Composito, in quo idem tempus importatur. Ut impossibile est sedentem stare, i. e. stare dum sedeat.

Vel *Diviso*, in quo aliud Tempus importatur. Ut possibile est sedentem stare, i. e. cum qui sedet posthàc stare.

Notandum quod *modus* in Propositione modali determinat *Qualitatem*, ut Verbum *Est* & *non Est* in propositione puâ.

Possibile est duplex:

1. Tantum *ut sit.*

2. Ut *sit vel non sit.*

Possibile esse & non esse, seu potentia *contradictionis*, non invenitur in Creaturis irrationalibus, sed *rationalibus*. Omnis enim Potentia rationalis potest agere, vel non agere.

Potentia *contradictionis* est duplex.

1. *Passiva*, quæ potest pati vel non pati.

2. *Activa*, quæ potest agere vel non agere.

Possibile ὡς ἐνδεχόμενον ὃν quod ordinatur *ad actum, non necesse* est.

Possibile ὡς ἐνεργείᾳ ὃν quod *actu est*, est *necesse*.

Omne *Possibile non* coincidit cum modo *necesse*; proinde Hi Modi *Possibile est*, & *necesse est*, non coincidunt; aliquod verò coincidit; proinde hi, *non Possibile*, & *necesse non*, coincidunt: recte & isti, *non necesse non*, & *Possibile*.

Modalis propositionis duæ sunt partes.

1. *Materia*, quæ nihil aliud est quam ipsa Categorica *Propositio*.

2. *Forma*, quæ nihil aliud est quam *modus* ipse ad determinandam Categoricam adhibitus.

De Accidentibus Modali Propositioni.

Modalis propositionis duplex est Quantitas.

1. *Dicti*, & ipsius Categoricæ inclusæ in Modali; & sic quadruplicem habet Quantitatem, sicut pura Categorica Propositio.

2. *Modi*, & sic dividitur in Universalem & Particularem. Nulla autem Modalis propositio ex parte *modi* Indefinita aut Singularis.

Prior

Prior Quantitas materialis est, posterior formalis.

Modi Universales sunt, Necessarium, Impossibile. Particulares sunt, Possibile, Contingens.

Ex his modis dicitur Propositio modalis Universalis & Particularis.

Affirmatio & negatio in modali, est duplex.

1. *Dicti*, quando ipsa copula affirmatur vel negatur, ut in purâ Categorica. Vt necesse est Hominem esse Animal, vel non esse Asinum.

2. *Modi*, quando ipse modus negatur vel affirmatur Vt non necesse est, vel necesse est Hominem esse Animal.

De Veritate & falsitate harum propositionum.

Propositio modalis de necessario vera est cujus materia necessaria; falsa cujus materia impossibilis vel contingens.

De impossibili vera est cujus materia impossibilis; falsa cujus materia necessaria vel contingens.

De contingenti vera cujus materia contingens; falsa cujus materia necessaria vel impossibilis.

GRAM-

GRAMMATICÆ RATIONIS

sive

INSTITUTIONIS LOGICÆ

PARS TERTIA.

PROPOSITIONIS doctrinâ explicatâ, quæ per *partium orationis* dialecticæ *syntaxin*, Judicio, secundo mentis humanæ *actui*, dirigendo destinatur: ad *tertium* mentis *actum*, Discursum informandum accingimur, quod *Propositionum syntaxi*, Oratione argumentativâ, sive rationem reddente absolvitur.

Præcipuum discursus instrumentum *Syllogismus* dicitur, qui est oratio *Argumentativa* in quâ quibusdam positis & concessis, necesse est aliud evenire, præter & propter ea quæ posita sunt & concessa.

V. g. Si velim ostendere omnem *impium* esse miserum; id conficio appositâ *ratione* tantæ evidentiæ ut pro concessâ haberi mereatur. Scil. quisquis *vindicis* omnipotentis iram *provocat* est *miser*; propter quod alterum sequi ut constet, tertiam addo propositionem, utrasque connectentem, scl. quod omnis *impius provocat* iram omnipotentis vindicis, ex quibus omnibus hæc argumentatio conflatur. Omnis qui vindicis omnipotentis iram provocat est miser.

Omnis

Omnis impius vindicis omnipotentis iram provocat. Ergo omnis impius est miser.

Argumentatio est rei controversæ ab alia admissa *illatio*; sive reductio *problematis* in *conclusionem* per *rationem* redditam. Scl. id quod evincendum proponitur, quam diu in incerto hæret, *problema* seu *quæstio* dicitur; fide autem factâ *conclusio* audit.

Illationis ratio ex his Principiis dependet.

1. Quæ *conveniunt* in aliquo *tertio*, conveniunt inter *se*.

2. Quorum *unum convenit*, alterum non convenit eidem tertio, *differunt* ea inter se.

3. Quorum *utrumque differt* ab eodem tertio, *incertum* est (saltem ex illo medio) quomodo se habeant ad invicem.

4. Quod *prædicatur universaliter* de aliquo, prædicatur similiter de *omnibus* sub eo contentis, idque sive affirmetur vel negetur. Sic enim est definitum λέγεται τὸ καθ' παντὸς κατηγορεῖσθαι, ὅταν μηδὲν ᾖ τοῦ ὑποκειμένου λαβεῖν καθ' οὗ θατέρου ἡ λεκτέον), καὶ τὸ καθ' μηδενὸς ὡσαύτως.

Hæc tam claram evidentiam secum ferunt, ut quæ his gemina, apud *Euclidem*, primo Elementorum pro *Axiomatis* habentur: & tanquam certitudinis Mathematicæ fundamenta, demonstrationi omni sunt præstructa.

Notandum, *affirmativorum* syllogismorum fundamentum à Logicis appellari *dictum* de *omni*; negativorum vero, *dictum* de *nullo*. Insuper *signum* universale *affirmativum* (quod superius monitum) *distribuit* e terminum cui immediate

ate *præfigitur*; *signum* autem *negativum* distribuere *omnia* sequentia. Porro *propositionem* aut universalem aut particularem ex *subjecto* universaliter particulariterve sumto censeri. Demum *attributum* propositionis *affirmativæ*, siquidem ad subjectum referatur, pro restricto & specifico semper haberi. Cum enim dico Omnis homo est animal, minimè volo quod sit omne animal, ita enim esset brutum. Attributum autem negativæ semper sumi universaliter; cum enim dico Aliquis homo non est brutum, nego illum esse brutum cujuscunque generis.

Ex prædictis sequitur.

1. *Argumentationem tribus* terminis contineri, ut duo sint nimirum qui *conveniant*, & *tertius* in *quo* conveniant. Quæ conveniunt *extrema* vocantur, id in quo conveniunt *medium* dicitur. Scl. *lapidem deorsum* tendere conficitur; quia *gravis* est. In qua argumentatione *lapis* & id quod *tendit deorsum* sunt *extrema*; *grave* est medium. Quin notetur *prædicatum* quæstionis dici *majus* extremum, *subjectum*, *minus*. Porro major terminus qui & majus extremum dicitur, est amplior medio: proinde multo amplior parte aliqua medii, hoc est termino minore.

Dico *duos* requiri *terminos* qui *conveniunt*, tertium in *quo* conveniunt, quia termini quantumvis discrepantes, saltem qui Argumentationi inserviunt, per *cognationem* quandam id præstant, scl. quia alter extremorum cum medio prorsus convenit. Quin idem *medium*, cum altero extremorum *discrepantium* in illi sua discrepantia omnino *convenit*. V. g. conficio nullum

nullum *lapidem ascendere*, quia *lapis* omnis est *gravis*; & nullum *grave*, utiq; nec *lapis*, ascendit.

Duo tantum esse posse in simplici comparatione *extrema* satis constat: illa enim solum quæ utrinq; ultima, extrema dici possint; pariter unicum illud quod *medium*, & *extremis interjacens*. Quinimo cum, ut supra innuimus, ejus sit munus extrema *unire*, necesse habet ut in se maxime sit unitum; si enim *duo* essent *media* opus esset *tertio* quod intercederet, ad explorandam eorum ad invicem habitudinem, sicuti cum duarum magnitudinum æqualitas aut inæqualitas exploratur duabus diversis, tertiâ mensurâ opus est, ad explorandam æqualitatem ipsarum mensurarum.

2. In argumentatione syllogisticâ tres sunt *Propositiones*, 1. *Problema* seu quæstio cui fides est facienda, 2 *Propositio* universalis, quæstionem ambitu suo complectens, quæ ideo *Major* appellatur, propter majorem terminum quem habet. 3. *Propositio* prædictas connectens sive *applicans*, quæ proinde *minor* similiter dicitur. *Propositio complectens*, & *applicans*, *præmissæ* vocantur; *problema* ipsum, ut monuimus, *conclusio*.

Major propositio, (quæ simpliciter *propositio*, vel *major* dici solet) est in qua majus extremum unitur medio.

Minor propositio (quæ & *assumtio* vel *minor* dicitur) est in qua minus extremum unitur medio.

Conclusio (quæ aliquando complexio appellatur) est in quâ majus extremum unitur minori. Conclusio *directa* est quæ colligit prædicationem

nem ex prædicatione, ſubjectionem ex ſubjectione; ſive in qua major terminus eſt prædicatum.

Concluſio *indirecta* eſt quæ colligit prædicationem ex ſubjectione, vel ſubjectionem ex prædicatione; ſive in qua major terminus eſt ſubjectum.

3. Quilibet *terminus* bis occurrit in quovis ſyllogiſmo, ſiquidem enim quælibet propoſitio ex duobus terminis conſtat, *ſubjecto* & *attributo*, & tres ſunt in ſyllogiſmo *Propoſitiones*, neceſſe eſt ut aliquis terminus in ſingulis *bis* occurrat. Quin & termini alternatim connectendi cum ſint, & utraque extrema concluſionem efficiant; neceſſe erit ut *medius* terminus à *concluſione* eliminetur, cum altero extremorum in utriſque præmiſſis conjungendus.

4. *Syllogiſmus* non conſtat ex Propoſitionibus omnibus, nedum præmiſſis *negativis*. Hoc ex Axiomate tertio manifeſto ſequitur; neque enim diſtinctio duorum ab aliquo tertio, infert diſtinctionem illorum inter ſe.

Notandum tamen, quædam videri negativa, quæ terminis tenus negant, vim vero habent affirmationis. Sic cum arguitur in hunc modum.

Nihil niſi ex partibus conflatum poteſt corrumpi.

Nulla Anima rationalis ex partibus conflatur.

Ergo Nulla anima rationalis poteſt corrumpi.

Hic *ſyllogiſmus* eſt prorſus *Affirmativus*, & ſic efferri poterit,

Omne ſimplex eſt incorruptibile,

Anima rationalis eſt ſimplex,

Ergo Anima rationalis eſt incorruptibilis.

Vel

Vel sic,

Quod non est animal, non est homo,
Lapis non est animal,

Ergo Lapis non est homo. Ubi major revera sic efferri debet, Omnis homo est animal, & erit proinde major affirmativa.

Pariter de aliis hujus generis dicendum.

5. *Syllogismus* non constat ex Propositionibus omnibus nedum præmissis particularibus ratio est quia termini particulares non possunt *distribui*, nec eorum unus *includere* alterum, ut vult *dictum de omni*, ac *nullo*; neque necesse ut quæ duo conveniunt eidem termino universali ex parte, ea inter se convenirent, ut Quoddam Animal est homo, quoddam animal est brutum, *Ergo*, Brutum aliquod est homo.

Hinc vulgo dicitur.

Argumentari non est ex particulari,
Neve negativis, recte concludere stvis.

6. Non debet plus esse in *conclusione* quam erat in præmissis. Ratio manifesta est, quia conclusio educenda est ex præmissis, quod autem alicui non ineat quomodo ex illo elici potest?

7. *Conclusio* semper sequitur *debiliorem* partem. Hoc est si aliqua præmissarum aut sit negativa aut particularis, Conclusio pariter se habebit. De negativis, patet ex 2. Axiomate generali: de particularibus patet, quia alias procederet à non distributo ad distributum, adeoque plus esset in conclusione quam præmissis.

8. In præmissis debet esse *terminus* unus *universalis*, præter illos illumve qui est in conclusione

sione, quia quicunque terminus est universalis in conclusione, debet etiam esse in præmissis per reg. 6 superius positam, sed insuper & medius terminus semel saltem universaliter in præmissis sumi debet, ob causam prædictam.

9. Quando *conclusio* est *negativa*, major terminus in majori *universalis* esse debet; illo enim in casu terminus iste universaliter sumtus erat in conclusione; quia ut dictum signum negativum distribuit omnia sequentia, sed per Reg. 6. non debet esse plus in conclusione quam præmissis.

10. Ubi *conclusio* est negativa, major non potest esse particularis affirmativa. In affirmativis quidem attributum pro particulari habetur, & in conclusione negativa est semper major terminus universalis; sed universale non sequitur ex particulari.

11. *Minor terminus* ita erit in conclusione, quemadmodum se habet in præmissis. Scl. minor terminus extra conclusionem solum est in propositione applicante; & proinde ibidem conformatur ad rationem illius, medii scil. cui terminum majorem restringendo applicat.

12. Ubi *minor* est negativa universalis, conclusio utique erit universalis. Sequitur hoc ex lemmate præcedente.

13. Conclusio negativa non sequitur ex præmissis affirmativis. Hoc ex primo Axiomate generali sequitur, si enim quæ conveniunt in tertio, conveniunt inter se, certe non different inter se.

14. Ex veris solum verum concludi potest,

ex

ex falsis & verum & falsum. Sc. in præmissis quibuscunque non materia solum sed & forma spectari debet: & quotiescunq; in veris nec in materiâ nec formâ peccatur, secundum Axiomata prædicta illatio necessario succedet: sed in præmissis falsis, licet materia sit falsa, manet forma vera, unde contingit aliquando conclusionem deductam, propter terminorum in conclusione nexum, qualescunque fuerint præmissæ, veram esse posse, veram nimirum ratione *consequentiæ*, licet non ratione *consequentiæ*. V. g. cum dico hominem esse Asinum, ergo esse Animal, hoc consequitur ex identificatione animalis, ut est Genus, cum homine specie subjicibili: at vero consequentia sic deberet institui, Homo est Asinus, ergo animal irrationale rudens, sive identificatum cum Asino. Quod manifesto falsum est.

Contendunt quidem nonnulli, ex *falso directè* & per se *verum* sequi, idque demonstratione geometricâ non unâ comprobari: sed si res attendatur, comparebit demonstrationes istas aut ad *inconveniens* solummodo & *absurdum* deducere; aut medio absolute *vero* inniti. Certe illa quam præ aliis jactat *Tacquettus*, qua probatum contendit systema aqueum in globo terraqueo esse *sphæricum, quia non est sphæricum*; aliter se habet. Nimirum in ejus argumentatione id non exinde conficitur: sed aut ex eo, quod omnes aquæ partes liquidæ cum sint undequaq; subsidunt, & proinde ad centrum tendunt, quæ vero partes ad centrum ex æquo tendunt, corpus sphæricum conficiunt; medio sc. absolute vero: aut, ut dictum, ad absurdum deducendo.

De Syllogismorum Figuris Et Modis.

Poſitis *Syllogiſmi fundamentis*, ad ejuſdem *fabricam* progrediendum; ubi notetur, duo ſpectari poſſe, 1. *Diſpoſitionem medii* termini. 2. *Qualitatem Quantitatemque* propoſitionum.

Altera *figuram*, altera *modum* Syllogiſmorum determinat.

Figura eſt *diſpoſitio* legitima *medii* termini cum partibus Quæſtionis.

Diſpoſitio vero iſta omnino eſt *quadruplex*. Cum enim (prout dictum) *medius* terminus *bis* ſit in præmiſſis, ibique aut *ſubjectum* aut *prædicatum* eſſe oporteat; & tantum in præmiſſis, non autem concluſione eſſe poſſit: prorſus neceſſe eſt ut ſit vel *ſubjectum* majoris & *prædicatum* minoris, & dicitur *prima* figura: vel *prædicatum* & *majoris* & *minoris*, & dicitur *ſecunda* figura: vel *ſubjectum* & *majoris* & *minoris*, & dicitur *tertia* figura: vel demum *prædicatum majoris* & *ſubjectum minoris*, & dicitur *quarta* figura. Cum ergo quatuor tantum modis diſponi poſſit medius terminus, ſequitur quatuor tantum poſſibiles eſſe figuras.

Sub præ prima, et bis præ ſecunda, et tertia bis ſub. Prædicat at quarta, & tum poſtea ſubjicietur.

Interim notandum tres tantum figuras priores uſu eſſe receptas, quarta inſuper habita; quod nonnulli *Ariſtoteli* imputant, tanquam

præ

præ ignorantia omisisset; & *Galeno* tanquam ejusdem inventori multum eo nomine gratulantur. Constat tamen *Stagiritam* nexum illum terminorum probe cognovisse, sed ob illationis modum parum accomodum rejecisse. Nos, quia Methodi intererit illam non præterire, tanquam distinctam figuram recensebimus.

Modus est legitima propositionum secundum *quantitatem* & *qualitatem* determinatio.

In qualibet ergo *figura* tot modi sunt quot esse possunt trium propositionum in quantitate & qualitate *varietates.*

Suprà ostendimus propositiones secundum *quantitatem* esse aut universales, aut particulares; secundum *qualitatem* affirmativas vel negativas, pariterque notis A, E, I, O, insigniri; hæc autem quatuor tripliciter conjuncta 64 omnino varietates admittunt, & proinde totidem possibiles in singulis figuris dicentur *Modi.*

AAA, AAE, AAI, AAO, AEA, AEE, AEI, AEO, AIA, AIE, AII, AIO, AOA, AOE, AOI, AOO, EAA, EAE, EAI, EAO, EEA, EEE, EEI, EEO, EIA EIE, EII, EIO, EOA, EOE, EOI, EOO, IAA, IAE, IAI, IAO, IEA, IEE, IEI, IEO, IIA, IIE, III, IIO, IOA, IOE, IOI, IOO, OAA, OAE, OAI, OAO, OEA, OEE, OEI, OEO, OIA, OIE, OII, OIO, OOA, OOE, OOI, OOO.

At vero quoniam illationem legitimam ex regulis præcedentibus pendere ostendimus, ad illas

illas utique *Modi* omnes exigendi sunt, istis solum admissis qui secundum eas instituuntur; reliquis, quæ adversus illas aut earum aliquam peccant, rejectis & eliminatis.

Per regulam 4 & 5, 28 modi excluduntur, quales, EEA, EEE, EEI, EEO, EOA, EOE, EOI, EOO, IIA, IIE, III, IIO, IOA, IOE, IOI, IOO, OEA, OEE, OEI, OEO, OIA, OIE, OII, OIO, OOA, OOE, OOI, OOO.

Per regulam sextam & septimam excluduntur 18 AEA, AEI, AIA, AIE, AOA, AOE, AOI, EAI, EIA, EIE, EII, IAA, IEA, IEE, IEI, OAA, OAE, OAI.

Per regulam decimam tertiam excluduntur sex AAO, AAE, AIE, IIO, IAO, IAE.

Per regulam decimam excluditur unus modus scl. IEO.

Per regulam 11 excluditur unus modus, scl. AEO. numeri vero isti 28, 18, 6, 1, 1, sibi additi faciunt 54. qui numerus prædicto 64 subductus, residuum facit 10. quatuor modos affirmativos AAA, AII, AAI, IAI. sex negativos OAO, EAE, AEE, EAO, AOO, EIO. relinquens.

De Prima Figura.

Primam figuram diximus esse, quæ *medium* terminum habet pro *subjecto majoris*, & *prædicato minoris*.

Duæ

Duæ sunt regulæ figuram hanc speciatim concernentes.

1. *Sit minor affirmans*, 2. *Nec major sit specialis.*

I. e. Minor in prima figura semper debet esse affirmativa. Aliter major itidem erit affirmativa, ne duæ præmissæ sint negativæ contra reg. 4. & proinde conclusio negativa per 7. in quo casu major terminus erit ibidem universalis, quia attributum est propositionis negativæ, cujus signum distribuit omnia sequentia: sed tamen in majori esset particularis, quia diximus illam debere esse affirmativam, cujus attributum semper est particulare; unde accideret universale ex particulari deduci contra reg. 6.

Major in prima figura semper debet esse universalis. Siquidem minor propositio per regulam præcedentem sit affirmativa; medius terminus qui est attributum ibidem est particularis, ergo in majori debet esse universalis, ne ex particularibus conclusio inferatur contra reg. 5.

Per primam istarum regularum excluduntur A E E, A O O.

Per secundam excluduntur I A I & O A O.

Demum A A I, & I A O excluduntur, quia minor terminus ita debet esse in præmissis ut est in conclusione per reg. 11. hic vero cum sit subjectum assumtionis in propositione Affirmante, ibi erit particularis.

Sex vero istis modis ex decem subductis solum quatuor remanent scil. 2. Affirmativi A A A, A I I, & 2. Negativi E A E, E I O. quæ

Nota

notæ memoriæ sublevandæ causâ, vocibus quibusdam Technicis inseruntur. Scil.

bArbArA, cElArEnt, primæ dArII, fErIoq;.

bAr	Omnis Deo dilectus est beatus,
bA	Omnis pius est Deo dilectus,
rA	*Ergo* Omnis pius est beatus.
cE	Nullus Dei hostis est beatus,
lA	Omnis improbus est Dei hostis,
rEnt	*Ergo* Nullus improbus est beatus.
dA	Quicquid æternæ saluti confert est amplectendum,
rI	Quædam calamitates æternæ saluti conferunt,
I	*Ergo* Quædam calamitates sunt amplectendæ.
fE	Nihil æternæ saluti conferens est detrectandum,
rI	Quædam calamitates æternæ saluti conferunt,
O	*Ergo* Quædam calamitates non sunt detrectandæ.

Observandum in primâ hâc Figurâ, secundum omnes varietates quantitatis & qualitatis A E I O concludi, quod ipsi est proprium ut etiam quod in A concludat.

De Secunda Figura.

Secundam figuram diximus esse quæ *medium* terminum habet pro *attributo* utriusque Præmissæ.

Duæ sunt *regulæ* figuram hanc speciatim respicientes.

1. *Una negans præcat.* 2. *Nec major sit specialis.*

Id est, Altera præmissarum debet esse negativa, & conclusio exinde etiam negativa.

De conclusione sequitur ex Reg. 7. alterum sequitur, quia si utraque præmissa esset affirmativa, medius terminus, qui utrobique est attributum esset particularis; & proinde totus syllogismus particularis, contrà reg. 5. Imo falsum ex vero inferretur, ut

Omne accidens est Ens
Omnis substantia est Ens
Ergo Omnis substantia est accidens.

At hoc non consistit cum syllogismi legitimi regulis.

2. Major semper est universalis.

Hæc ex primâ sequitur, cum enim conclusio sit negativa, terminus ejusdem major, qui est attributum, erit universalis: cum vero is majoris propositionis sit subjectum, (ibi enim Medius terminus est attributum) erit etiam universalis, aliter plus erit in conclusione quam præmissis contra reg. 6. Quin & ex vero falsum sequetur ut Aliquis homo est albus,

Nullus Æthiops est albus
Ergo Aliquis Æthiops non est homo,

modus igitur iste ἀσυλλόγιστος erit.

Causa generalior utriusque regulæ est hæc, juxta naturam figuræ primæ, quæ fundamento est reliquis duabus, major terminus communior esse debet medio, & hic minori: quod, ubi prædicato majoris propositionis particularis additur medius, contingere haudquaquam necesse.

Per *primam* istarum regularum excluduntur A A A, A I I, A A I, I A I.

Per *secundam* excluditur O A O.

Demum E A O excluditur hic ob eandem causam, propter quam eliminatur in *primâ* figura, quia scl. minor terminus debet ita esse in præmissis ut in conclusione per reg. 11.

Sex vero istis modis ex decem subductis solum *quatuor* remanebunt, duo universales, E A E, A E E, & duo particulares E I O, A O O, quæ notæ memoriæ causâ vocibus Technicis ita inseruntur.

cEsArE, cAmEstrEs, fEstInO, bArOcO, secundæ.

cE	Nemo omnium indigus est felix,
sA	Omnis præsente fortuna contentus est felix,
rE	*Ergo* Nemo præsente fortuna contentus est omnium indigus.
cA	Omnis amicus proprio dispendio Amicum sublevat,
mE	Nullus Avarus proprio dispendio Amicum sublevat.
strEs	*Ergo* nullus Avarus est Amicus.

fE Nulla virtus est turpis,
sI Aliqua voluptas est turpis,
nO *Ergo* aliqua voluptas non est virtus.

bA Omnis bonus aliorum commodis delectatur.
rO Aliquis invidus aliorum commodis non delectatur.
cO *Ergo* Aliquis invidus non est bonus.

De Tertia Figura.

Tertiam figuram diximus esse quæ *medium* terminum habet, pro *subjecto* utriusque præmissæ.

Duæ sunt regulæ speciatim hanc figuram respicientes.

1. *Sit minor Affirmans.* 2. *Conclusio sit specialis.*

1. Scl. Minor in tertiâ figurâ debet esse Affirmativa.

Hoc accidit ob rationes in primâ figura allatas; utrobique enim attributum conclusionis, est itidem Majoris. Alias ex vero falsum colligeretur; ut

Omnis homo est animal,
Nullus homo est brutum,
Ergo aliquod brutum non est animal.

2. Conclusio debet esse Particularis.

Cum enim minor propositio sit Affirmativa, attributum illius erit particularis, ut supra ostensum, & proinde conclusio pariter se habebit per reg. 11. Quin medius terminus est subjectum utriusque

triusque præmissæ, adeoque angustiòr extremis: quare à parte duntaxat extremorum concludere licet.

Per *primam* istarum regularum A E E & A O O excluduntur, quia scl. minor non potest esse negativa.

Per *secundam* excluduntur A A A & E A E, quia scil. conclusio non potest esse universalis.

Quatuor vero istis modis ex decem subductis solum 6 remanebunt, scl. 3 Affirmativi A A I, A I I, I A I, & 3 negativi E A O, E I O, O A O, quæ memoriæ causa, vocibus *Technicis* ita inseruntur.

Tertia dArAptI sibi vindicat, atque
fElAptOn
Adjungens dIsAmIs, dAtIsI, bOcArdO,
fErIsOn.

dA Omnis timor prodit suppetias à ratione oblatas,
rA Omnis timor expetit securitatem,
ptI *Ergo* aliquid expetens securitatem prodit suppetias à ratione oblatas.

fE Nulla virtus adfert miseriam,
lA Omnis virtus est laboriosa,
ptOn *Ergo* aliquod laboriosum non adfert miseriam.

dI Aliquis malus est dives,
sA Omnis malus est miser,
mIs *Ergo* aliquis miser est dives.

Omnis

dA. Omnis affectibus suis imperans est rex,
tI Aliquis affectibus suis imperans est pauper,
sI *Ergo* aliquis pauper est rex.

bO Aliqua scientia non est à viro pietatem professo expetenda:
cAr Omnis scientia est honorifica,
dO *Ergo* aliquid honorificum non est à viro pietatem professo expetendum.

fE Nihil quod Deus asserit est falsum,
rI Aliquid quod Deus asserit superat captum humanum,
sOn *Ergo* aliquid quod superat captum humanum non est falsum.

Huc usque syllogismi qui directè concludunt. Sunt & alii qui concludunt indirectè, & à nonnullis primæ figuræ, ab aliis, ut supra monitum, quartæ deputantur.

De Quarta Figura.

Tres sunt *regulæ* figuram hanc speciatim respicientes.

1. *Si affirmet major, minor est nunquam specialis.*
2. *Si minor affirmet; conclusio sit specialis.*
4. *Hæc sed quando negat, major non est specialis.*

1. Scl. Quando major in quartâ figurâ est Affirmativa, minor eſt Univerſalis. Medius terminus enim eſt attributum majoris, unde particulariter ſumitur: ne ergo in utriſque præmiſſis contra 5. reg. ſit particularis, Oportet ut ſit in minori Univerſalis.

2. Quando minor eſt affirmativa, concluſio eſt particularis: quia minor terminus, qui attributum minoris, particulariter ſumitur: unde pariter ſe habebit in concluſione per reg. 11.

3. Quando concluſio eſt negativa, major eſt univerſalis. Siquidem major terminus negetur in concluſione, univerſaliter utique ſumitur, oportet ergo ut ita ſumatur in præmiſſis; ſed major terminus eſt ſubjectum majoris propoſitionis, erit itaque ibidem univerſalis per reg. 6.

Per *primam* iſtarum regularum excluduntur A I I, & A O O,

Per *ſecundam* excluduntur A A A, & E A E.

Per *tertiam* excluduntur O A O.

Quinque vero iſtis modis ex decem ſubductis, ſolum 5 remanebunt, 2 Affirmativi, A A I, I A I, & 3 negativi, A E E, E A O, E I O. quæ *notæ* memoriæ cauſa votibus Technicis ita inſeruntur.

bArbArI, cAlEntEs, dIbAtIs, fEſpAmO, frEsIsOm.

bAr Omnis qui invidet etiam odit,
bA Omnis qui odit eſt homicida,
rI *Ergo* aliquis homicida eſt invidus.

Omnis

cA Omnia vitæ incommoda sunt tem-
poraria,
lEn Nullum temporarium est intoler-
abile,
tEs *Ergo* nulla intolerabilia sunt vitæ
incommoda.

dI Aliquis pauper opportune loquitur,
bA Omnis qui opportune loquitur est
observandus,
tIs *Ergo* aliquis observandus est pauper.

fE Nullum laudabile est coactum,
fpA Omne coactum alteri debetur,
mO *Ergo* aliquid quod alteri debetur non
est laudabile.

fE Nemo qui pluribus inhiat est sua sor-
te contentus,
fI Aliquis suâ sorte contentus est pau-
per,
fOm *Ergo* aliquis pauper non pluribus
inhiat.

Si rationes subducantur, in *primâ* figura 4 modi, in *secunda* 4, in *tertia* 6, in *quartâ* 5 efficiunt 19. ex his *universaliter* concludunt 5, *particulariter* 14. & quidem,
Affirmative 7. *negative* 12.
Concludunt enim in A 1, in E 4, in I 6, in O 8.

De

De Reductione Syllogismorum.

Syllogismi primæ figuræ duplici nomine reliquis sunt potiores, 1. quod *enunciationi* universæ *accommodæ*, per singulas propositionum varietates, Affirmationis scl. Negationis, Universalitatis, & Particularitatis se extendant. 2. quod conclusionem deducant *evidentiâ* maximè conspicuâ, *medio* ita disposito, ut nexus ejusdem cum extremis statim appareat, siquidem situ medius alteri eorum subjicitur, de altero prædicatur: cum in reliquis figuris termini quasi luxentur, & medium officio tantum & potestate interponatur: situ vero fit extremum.

Reducuntur igitur reliquæ figuræ ad modos primæ. Totum autem operæ hujus artificium in hoc ferè consistit, ut per propositionum *transpositionem* aut etiam *conversionem* secundùm *regulas* traditas, servatis etiam Argumentationis legibus, *syllogismus* aliquis modi *sequioris* ad *Analogum* primæ figuræ *medium* transferatur; scl. Syllogismus in Cæsare, fiat in Celarent, Datisi, in Darii &c. Prout literæ primæ vocabulorum monstrant,

Notandum *reductionem* esse duplicem, vel *ostensivam*, vel per *impossibile*.

1. Reductio *ostensiva* est quæ fit propositionibus, ut dictum, conversis aut transpositis: ita ut conclusio per Syllogismum *primæ* figuræ evincatur, quæ juxtà posteriorum aliquam

eliciebatur, at sine tantâ necessariæ consequentiæ luce & evidentiâ.

2. Per *impossibile*, quæ fit alterâ præmissarum manente, & *contradicente conclusionis* loco alterius positâ. Scil. ubi *in argumentatione* habitâ ex sequiorum modorum figurarumque aliquo, *contrassis præmissis* de *illatione* nondum satis fit, & reductioni directæ non est locus, hæc una convincendi manet methodus, ut relictâ alterâ præmissarum, & contradictoriâ conclusionis loco alterius præmissæ positâ; *absurdum conclusio* in primâ figurâ colligatur: quæ evidenter falsa cum sit, & tamen ex præmissis apertè sequatur; quia ex veris falsum elici non potest; necesse est alteram præmissarum esse falsam: at propositionum illa quæ olim admissa (salva verecundia) falsa non est dicenda; relinquitur ergo ut altera sit falsa, ejusque *Contradictoria* vera; (quia impossibile est duas contradictorias esse falsas) atqui conclusio prius rejecta contradicit illi quæ falsa esse jam dictum agnoscitur, vera igitur est te invito conclusio prior.

Diximus figurarum modorumque analogiam, in tironum compendium, vocibus *Technicis* quæ vulgo adhibentur indigitari, sic autem se habent.

1. Quatuor literis initialibus B C D F signantur modi omnes.

2. *Prima litera* cujusque modi *imperfecti*, significat modum illum reduci ad *perfectum* ab eadem literâ incipientem.

Ut

Ut qui aB exordiam sumunt ad bArbArA, qui à c ad cElArEnt reducendi, &c.

3. Duæ consonantes S & P. designant *conversionem* propositionis significatæ per vocalem proximè præcedentem, S quidem conversionem *simplicem*, P vero conversionem per *Accidens*.

4. M ubicunque posita, significat *transponendas* Præmissas.

5. Litera C in medio posita denotat modum non posse reduci ostensivè, sed tantum per *impossibile*.

S vult simpliciter verti, P vero per Acci.
M vult transponi, C per impossibile duci.

cE Nullus diligendus Amicitias dissolvit,
sA Omnis delator amicitias dissolvit,
rE *Ergo* nullus delator est diligendus.

cE Nullus Amicitias dissolvens est diligendus,
lA Omnis delator amicitias dissolvit,
rEnt *Ergo* nullus delator est diligendus.

dI Aliqua cæcitas est ignorantia,
sA Omnis cæcitas est misera,
mIs *Ergo* aliquod miserum est ignorantia.

dA Omnis cæcitas est misera
tI Aliqua ignorantia est cæcitas,
sI *Ergo* aliqua ignorantia est misera.

Sic

Sic etiam de cæteris.

Notandum *omnes modos* secundæ ac tertiæ figuræ, non solum *ostensive*, sed etiam per *impossibile* reduci posse ad primam, præter bArOcO & bOcArdO, qui hoc tantum modo & non etiam ostensivè reduci possunt; quod etiam per indicem literam denotatur.

In *secundâ figurâ* servatur *major*, contradictione conclusionis in locum minoris suffectâ.

In *tertia* servatur *minor*, contradictione conclusionis suffectâ in locum majoris.

Servat majorem, variatque secunda minorem,
Tertia majorem variat, servatque minorem.

bA Omne bonum est in nostrâ potestate.
nO Aliquis honos non est in nostra potestate,
cO *Ergo* aliquis honos non est bonus.

bAr Omne bonum est in nostra potestate,
bA Omnis honor est bonus,
rA *Ergo* omnis honos est in nostra potestate. Quod propositioni concessæ contradicit.

De Inventione Medii.

De *medio* quatenus necessariò, contingenter, aut saltem fallaciter *conclusionem* infert, alibi agendum; hic solum spectatur ejusdem habitudo ad *formam syllogisticam* superius traditam, secundum *figurarum modorumque* diversitatem.

Mani-

Manifestum autem est illud quod in *pluribus* figuris & modis probari potest; esse probatu *facilius*; id quod in paucioribus, difficilius; itaq; *universalis affirmativa* probatu difficillima est, quia potest tantum probari in *bAbArA*. proxima est *universalis negativa*, quæ probari potest solum tribus modis cElarEnt, cEsArE, cAmEstrEs. Tertia est *particularis affirmans* quæ 4 agnoscit modos dArII, dAraptI, dIsAmIs dAtIsI. Omnium probatu facillima est *particularis negans*, quæ 6 modis probari potest fErIO, fEstInO, bArOcO, fElAptOn, bOcArdO, fErIsOn. Pariter dicendum de propositionibus refutandis, prout scl. earum Oppositæ in pluribus paucioribusque modis & figuris concluduntur.

Notandum *medium* cum extremis comparari posse, ut *antecedens*, ut *consequens*, & ut *repugnans*. *Medium* vero dici *antecedens* cum in Enunciatione affirmata *subjicitur*; *consequens* cum in Enunciatione affirmata *prædicatur*; *repugnans* cum *subjicitur* aut *prædicatur* in enunciatione negatâ.

Hinc facilè est colligere, cujusmodi *medium* figura quæque ac modus postulat, in bArbArA & dArII, medium est antecedens prædicati, & consequens subjecti, scl. conclusionis seu quæstionis propositæ: in cElArEnt, fErIO, cElArE fEstIno, repugnans prædicati, & consequens subjecti: in cAmEstrEs & bArOcO consequens prædicati & repugnans subjecti: in dArAptI dIsAmIs & dAtIsI, antecedens utriusq; extremi: in fElAptOn bOcArdO & fErIsOn repugnans prædicati, & antecedens subjecti.

Do-

Doctrina hæc versibus istis *Technicis* claditur per NAPCAS, NIPCIS, vel NIPIS, RIPSERE, CEPRES,

Et ROPCOS, COPROS, NOSROP medium invenis omne.

In quibus vocabulis considerandæ sunt vocales primum AEIO, quæ qualitatem & quantitatem designant, deinde appendendæ sunt consonantes NCRSP quarum N denotat antecedens, C consequ. R repugnans S subjectum, P prædicatum. Itaq; si probanda esset conclusio universalis affirmans NAPCAS indicabit suis consonantibus NPCS medium requiri quod sit antecedens prædicati & consequens subjecti; & sic de cæteris.

V.g. dubitatur utrum *virtus* sit *bona*, quæro primum *consequentia* prædicati; *eligendum, utile*; &c. deinde *antecedentia*, *felicitas*, *laus*, *officium*, &c. deinde quæro *consequentia* subjecti, scl. *tranquillum*, secundum *naturam*, &c. Propono jam conclusionem universalem, *Omnis virtus est* bona, quæ reperitur in NAPCAS duntaxat, quæ vox indicat medium debere esse *antecedens* prædicati & *consequens* subjecti: desumo ergo v.g. *secundum naturam*, & confio syllogismum in bArbArA. *Quicquid est secundum naturam est bonum*, *Omnis virtus est secundum naturam*, ergo *Omnis virtus est bona*, sic etiam de cæteris.

Totum hoc negotium de medio aptè indagando, de reductione (ubi qualitas & quantitas conclusionis præcipuè attendenda est,) & de modis syllogizandi directis ac necessariis, vocibus

bus non minus barbaris quam ſunt illæ vulgo receptæ expeditur facilè.

1. Ba-ab-a. be-ab-e. ba-ib-i. be-ib-o.

2. Seb-ab-e. mab-ſeb-es. ſeb-ib-o. ab-cob-o.

3. Ba-ba-pi. be-ba-po. bis ba-mi. ba-bi-i. boc-ba-o be-bis-o. Hic a, omnis. e, nullus. i, aliquis. o aliquis non. b, medius terminus, qui ante vocalem eſt ſubjectum, poſt eam prædicatum. ſ, ſimplex converſio. p, per accidens. m, tranſpoſitio propoſitionis. c, reductio per impoſſibile.

De Syllogismo Composito.

Huc uſque de ſyllogiſmo *ſimplici*, ſequitur *compoſitus*. Quemadmodum enim non ſolum ſunt propoſitiones Categoricæ ſeu *ſimplices*; ſed etiam hypotheticæ, ſeu *compoſitæ*, pariter de *ſyllogiſmis* ſe res habet, quippe qui ex propoſitionibus utriuſque generis conſtantur.

Syllogiſmus *compoſitus* eſt, qui ex altera vel utraque præmiſſarum compoſitâ conflatur.

Notetur in *ſyllogiſmo* hoc, terminorum diſpoſitionem, quæ in *figuris* obtinet; minime ſpectari. Siquidem propoſitionum compoſitarum *Forma* (ut ſupra monuimus) non ex *unione extremorum* per *copulam* pendet, ſed totarum Categoricarum per *conjunctionem*. Porro licet plurimi ex ſyllogiſmis iſtis ad ſimplices facile reducantur, & proinde ad illarum leges exigi poſſint: nonnulli tamen ſunt qui haud ita facile in Categoricas reducuntur, & ab earum indole prorſus ſunt alieni, ſcl. non raro ex *quatuor terminis* ſimplicibus conſtant, duobus

duobus eorum in unum medium peculiari quodam jure coalescentibus, proinde *argumentatio* omnis *hypothetica* ex generalibus quidem illationis *principiis* superius positis dependet; habito insuper respectu ad *propositionum* totarum categoricarum per *conjunctionem* unionem, scl. partis *antecedentis* ad consequentem habitudine, & viceversâ: partis positæ ad reliquas totius, atque ablatæ ad residuas, quæ quidem habitudo *Modus* dicitur. Hos autem in conditionali syllogismo septuaginta recenset *Boethius*. At vero cum isti quatenus Argumentationi inserviunt *Axiomatum* fide inniti debent; (quemadmodum in modis *categoricis* ostendimus) reliquis præteritis, illos solum referemus qui justæ consequentiæ *legibus* accommodantur.

Dividitur syllogismus compositus, pro ratione propositionum ex quibus constat, in *conditionalem*, *copulativum* & *disjunctivum*.

Syllogismus *conditionalis* est, cujus major est conditionalis.

Si anima sit immortalis, futurus ejus status maxime sollicitos nos habere debet,
Sed anima est immortalis,
Ergo futurus ejus status maximè sollicitos nos habere debet.

Ubi notandum quod *Major* duas habet partes, quarum altera *antecedens* dicitur, altera *sequela* sive consequentia. Si anima sit immortalis est *antecedens*, Futurus ejus status maxime sollicitos nos habere debet, est *consequentia*.

Regulæ Conditionalium Syllogismorum.

1. Si *antecedens* in ullâ conditionali propositione sit *verum*, tum consequens ejus, seu id quod ex eo antecedente consequitur, erit etiam *verum*. Scl. posito antecedente, ponitur consequens.

2. Si id quod necessario ex aliquo *antecedente* consequitur *non* sit verum, neque *antecedens* unde sequebatur verum erit. Scl. sublato consequente tollitur antecedens. *Veritas* utriusque *regulæ* ex terminis ipsis constat, cum enim antecedens & consequens sint *relata*, sunt utique simul natura, & se invicem *ponunt & tollunt*.

Ex *primâ* harum *regularum* oritur modus conditionalium qui dicitur *constructivus*. In eo enim assumitur antecedens, ex eoque consequens construitur. Scl. affirmatur consequens in majore, antecedens in minore, ut

Si mundus regatur providentia, nihil casu fit,
Sed mundus regitur providentiâ,
Ergo nihil casu fit.

Ex *secunda* harum *regularum* oritur modus conditionalium syllogismorum qui dicitur *destructivus*, in eo enim à negatione consequentis destruitur antecedens.

Si

Si virtus ineſſet à natura fruſtra eſſet diſciplina,
Sed non fruſtra eſt diſciplina,
Ergo virtus non ineſt à naturâ.

Cavendum vero ne fucus fiat, ex *tranſpoſitione* terminorum ſcl. in *Modo* primo inferatur antecedens à conſequente.

Si Sinenſes ſint Mahumedani, ſunt infideles,
Sed Sinenſes ſunt infideles,
Ergo ſunt Mahumedani.

Pariter in modo ſecundo peccabitur ſi ex *negatione antecedentis* procedatur ad negationem *conſequentis*.

Si Sinenſes ſunt Mahumedani, ſunt infideles,
Sed Sinenſes non ſunt Mahumedani,
Ergo Sinenſes non ſunt infideles.

Notandum ſi ſola *major* ſit *Hypothetica*, *concluſio* eſt *Categorica*, at ſi minor *hypothetica* ſit, neceſſe eſt *concluſionem* quoque *hypotheticam* eſſe.

Si aliquis homo eſt animal, aliquod animal eſt homo,
Si omnis homo eſt animal, aliquis homo eſt animal,
Ergo Si omnis homo eſt animal, aliquod animal eſt homo.

De Syllogismo Disjunctivo.

Syllogismus *disjunctivus* est, cujus *major* est propositio *disjunctiva*, scl. cujus partes per *vel*, seu *aut* disterminantur.

Regulæ disjunctivorum.

1. Si *major* syllogismi disjunctivi constet duobus *membris* immediate *oppositis*, procedi potest à *positione* alterutrius membri ad *eversionem* alterius, aut ab *eversione* alterutrius ad *positionem* alterius. *Veritas* hujus *regulæ* ex *oppositorum* naturâ manifestè patet.

2. Si *major* habeat plura *membra* *duobus*, cæteris *sublatis* quod *reliquum* est *concluditur*. Patet hæc *regula* ex commensuratione *partium* simul sumtarum ad *totum*.

Ex *prima* harum regularum oritur *Modus* disjunctivus; arguens à *parte* ad *partem*.

Aut est dies aut nox,
Sed est dies,
Ergo non est nox,

Vel est dies aut nox,
Sed est nox,
Ergo non est dies.

Vel est dies aut nox,
Sed non est dies,
Ergo est nox.

Vel

Vel demum, Aut est dies aut nox.
Sed non est nox,
Ergo est dies.

Ex *secundâ* harum *regularum* oritur modus disjunctivus arguens à *partibus* ad *partem*.

Aut Hyems est, aut æstas, aut ver, aut autumnus,
Atqui Hyems non est, neque autumnus, neque æstas, *Ergo* ver est.

Cavendum ne *membra* propositionis disjunctivæ *non* sint *oppositæ*, aut non plene *enumerata*, hoc enim ex fonte error fere omnis decipitur.

Oportet iniquis dominorum imperiis aut morem gerere, aut resistere,
Sed non oportet iniquis dominorum imperiis morem gerere,
Ergo oportet illis resistere.

Oportet iniquis dominorum imperiis aut morem gerere, aut iis resistere,
Sed non oportet iis resistere,
Ergo oportet iniquis dominorum imperiis morem gerere. *Pati* hic tertium quid.

De Syllogismo Copulativo.

Syllogismus *copulativus* est cujus una aliqua *præmissarum* est *copulativa*.

Regula copulativorum.

A positione unius *partis* propositionis copulativæ *tollitur altera*, sive una sit, sive plures.

Con-

Consistit *regulæ* hujus *veritas*, ex *distinctione partium* ab invicem; si enim una pars non distingueretur ab altera, non essent diversæ partes, sed unum quid indivisum.

Ex hac regula oritur *Modus copulativorum*, qui utique semper concludit *negative*.

Homo non est & doctus & indoctus,
Sed est doctus,
Ergo non est indoctus.

Cavendum vero ne à *negatione* unius partis, procedatur ad *positionem* alterius.

Homo non est planta & irrationalis,
Sed non est planta,
Ergo est irrationalis.

De Argumentatione Minus Perfecta.

De Inductione.

Agmen hic merito ducit *Inductio*, cui scientiæ omnes ortum suum debent. Est vero *Inductio* progressio à *singularibus* ad *universalia*, aut à *partibus* ad *totum*.

Notandum, *Inductionem* exigere *omnium* singularium, partiumve *enumerationem*; evertitur enim unicâ instantiâ in contrarium allatâ.

Notandum 2. *Inductionem Syllogismo* quodammodo *oppositam* esse, quia colligit extremum majus, hoc est prædicatum de medio per alterum extremorum, nempe Minus, sive per sub-

subjectum, vel quæ subjecto similia. V. g. humanus tres terminos, spirare, pulmones habere; homines, bruta, pisces cetacei generis, aves. Si quis naturæ ductum sequeretur probaret hominem, bruta, &c. spirare, quia habent pulmones, at in inductione probatur Animalia quæ spirant habere pulmones, quia homines, bruta, &c. spirant.

De Enthymemate.

Inductioni succedit *Enthymema*, quod quidem est *syllogismus* in animo seu *mente perfectus* in *ore* & sermone *imperfectus*, sive est syllogismus alterâ propositione truncatus.

Constat itaque *duabus propositionibus*, quarum prior vocatur *antecedens*, posterior *consequens*; *consequentia* ipsâ dicitur *Argumentum*.

Si *subjectum consequentis* ponitur in *antecedente* suppressa est *major*; si *prædicatum*, *minor*; quæ si accedant, fiet syllogismus *Categoricus*. Sic cum dico,

Luna nunc temporis eclipsin patitur,
Ergo nunc temporis est pleni lunium.

Syllogismus sic conficitur,

Quando Luna eclipsin patitur est pleni lunium,
Sed Luna nunc temporis eclipsin patitur.
Ergo Nunc temporis est plenilunium.

Aut etiam, Nulli Planetæ sunt fixæ,
Ergo aliquæ stellæ non sunt fixæ.
Nulli Planetæ sunt fixi,
Omnes Planetæ sunt Stellæ,
Ergo aliquæ stellæ non sunt fixæ.

Si

Si *neque subjectum* neque *prædicatum* consequentis in *antecedente* est, *major* suppressa est, eaque addita reducitur Enthymema ad syllogismum *hypotheticum*. Ut, Est dies, Ergo Sol ortus est,

Si est dies Sol ortus est,
Sed est dies,
Ergo Sol ortus est.

Si propositionis hypotheticæ *consequentia* infirma videatur, probanda est per *Enthymema*.

Notandum quod *Aristoteles* monuit *Enthymema* esse *Rhetorum* imprimis *syllogismum*, eariusque in Scholis usurpandum, quemadmodum *Exemplum* est eorum *Inductio*.

De Dilemmate.

Est & alia argumentandi ratio, *redundans* illa quidem potius quam imperfecta, nisi forte copia, quod non raro accidit, pro damno sit; quæ *dilemma* dicitur: ubi *toto* in *partes* suas *diviso*, id de *toto* pariter Affirmative & negative *concluditur*, quod de *alterutra* parte concludebatur.

Ad evincendum quod in hac vita, nemo malis liber esse possit, sic licet argumentari.

In hac vita aut affectibus nostris indulgendum, aut iisdem resistendum,

Illis indulgere turpe & servile, quodque conscientiæ perpetuis verberibus vindicatur,

Illis resistere belli intestini molestias omnes & calamitates affert,

In hac vita ergo nemo malis liber esse poterit.

Dilemma

Dilemma itaque constat syllogismo disjunctivo, quo à partium remotione concluditur remotio totius, & duobus syllogismis Categoricis, quibus partium remotio confirmatur. Ut,

Omnibus in hac vitâ aut affectibus indulgendum aut resistendum,

Sed qui affectibus aut indulget aut resistit non est à malis liber,

Ergo in hac vita nemo à malis liber.

Qui turpia & servilia admittit, &c. non est à malis liber,

Sed qui affectibus indulget, turpia & servilia admittit,

Ergo qui affectibus indulget, non est à malis liber.

Qui belli intestini calamitates tolerat, non est à malis liber,

Sed qui affectibus resistit belli intestini calamitates tolerat,

Ergo qui affectibus resistit non est à malis liber.

Dilemma inefficax est primo, cum *membra* non sunt immediatè *opposita*; secundo, cum non satis gravi *incommodo* urgentur; tertio cum pari efficacia *retorqueri* potest in Autorem.

Sic in illo *Biantis* apud *Gellium*, si ducenda est uxor, aut pulcra ducenda, aut deformis; si pulcram ducis, habebis communem, si deformem, feres pœnam.

Hoc duplici nomine peccat. 1. quia, ut inquit *Gellius*, datur *media forma*, quæ nimiæ pulcritudinis periculo, & summo deformitatis odio vacat, quæ *statа* & *uxoria* dicitur. Deinde

inde *non constat* formosam *communem* futuram, aut deformem in *pœnam* cessuram: quin etiam fieri potest ut etiamnum *graviora* istis *incommoda* innuptos cœlibesque maneant.

Rhetoris exemplum apud eundem *Gellium* habetur, satis quidem appositum. *Evathlus* eloquentiæ discendæ causarumque orandi cupidus, sese dedit in disciplinam *Protagoræ*; dimidiumque mercedis jam tunc dedit statim priusquam disceret; pepegitque ut reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud judices orasset, & vicisset. Postea cum longum tempus transcurreret, *Protagoras* litem cum *Evathlo* contestatur, & in hunc modum disputat; Sive contra te pronunciatum erit, sive pro te, reddas oportet quod peto: nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia vicero; sin vero contra me judicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. *Evathlus* primum ait, isti captioni potuisse obviam iri, si verba non ipse faceret, sed Patrono uteretur. Deinde retorquet *Dilemma* hunc in modum; sive contra me pronunciatum erit, sive pro me, non reddam quod petis, nam si Judices pro meâ causâ senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin contra me pronunciaverint, nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero.

DE SORITE.

Sorites est *Argumentatio* in qua continua *serie* multarum *propositionum*, de prædicato præcedentis propositionis, semper dicitur novum

prædicatum, donec *ultimum* prædicatum dicatur de primo subjecto. Ut

Immodicus potus gignit in ventriculo crudos humores,

Crudi humores in ventriculo vitiant sanguinem,

Sanguis vitiatus malam assimilationem alimenti parit in singulis partibus corporis.

Mala assimilatio alimenti in partibus corporis gignit cachexiam,

Cachexia, februm, febris mortem inducit.

Ergo colligendo à primo ad ultimum immodicus potus mortem inducit.

Hæc *argumentatio* etsi *expresse* non habeat formam *syllogisticam*, quando constat pluribus enunciationibus quam tribus, continet tamen *implicitè* plures syllogismos primæ figuræ, in quibus posterior propositio sit major, prior vero minor. Ut in allato exemplo.

Omnes crudi humores in ventriculo vitiant sanguinem,

Omnis immodicus potus gignit in ventriculo crudos humores, &c.

Nititur hæc argumentatio hoc Axiomate, sive regulâ Anteprædicamentali. Quicquid dicitur de prædicato universalis propositionis, dicitur de subjecto; adeoque quicquid dicitur de crudis humoribus in ventriculo, recte dicitur de potu.

De Syllogismo Expositorio.

Syllogismus *Expositorius* est qui constat medio *singulari*,

singulari, ut *Pittacus* est probus,
Pittacus est sapiens,
Ergo aliquis sapiens est probus.

Dicitur *expositorius* quia rem oculis videtur exponere. Insuper syllogismum ex medio communi constantem explicat, captuique magis accommodat. Ita syllogismus iste

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal,
Ergo aliquod animal est rationale,

Reducitur sumendo in medium, singulare aliquod contentum sub *homine*: nimirum Illi, cum quo sermo instituitur, probe notum.

Socrates est rationalis,
Socrates est animal,
Ergo aliquod animal est rationale.

Nititur imprimis *Axiomate* 1. & 2. scil. quod quæ conveniunt in aliquo tertio conveniunt inter se; & quorum unum convenit, alterum differt, ea differunt inter se.

Notetur, Syllogismos *expositorios*, in qua libet figura conici; idque aut affirmative vel negative. Concludere etiam aut directè, aut indirecte: qualiacunque enim sunt quæ tertio conveniunt aut differunt, illa pariter aut conveniunt aut differunt inter se.

De Syllogismo Dialectico, Demonstrativo, Sophistico.

Descripta *argumentationis* syllogisticæ *fabricâ*, scil. ipsius formâ & figurâ & terminorum nexu: ad ejusdem *usum* effectusque progredimur. Nimirum quatenus mentibus nostris, aut

opinionem, aut *scientiam*, aut demum *errorem*, (neq; enim pluribus modis humanus animus dum in rebus cognoscendis versatur affici potest) pariunt & producunt. Hæc autem omnia ex syllogismi *materia circa quam*, quatenus scil. aut *vera* est aut *fallax* (manifesto enim falsa nihil hac ex parte præstant) potissimum dependent. Cum autem quædam ita sint *vera* ut *assensum* male sibi constantem pendulumq; moveant, qui *Opinio* dicitur; alia certa adeo ut *assensum* plenum firmumque imperent, qui *scientia* appellatur; quædam vero *falsa* licet sint, veri tamen *speciem* simulent, ita ut *assensum* dubium, sæpius etiam & firmum suffurentur, qui *error* audit; (quorum prima argumentis *probabilibus*, secunda *necessariis*, tertia *fucatis* sunt subnixa) illa syllogismum *dialecticum*, illa *demonstrativum*, illa demum *sophisticum* nobis exhibent.

De Syllogismo Dialectico.

Syllogismus dialecticus est, qui ex *medio probabili* generat *opinionem*. *Probabile* ab *Aristotele* dicitur esse id quod *verum esse videtur*; vel *omnibus*, vel *plerisque*, vel *sapientibus*, atque his vel omnibus, vel plerisque, vel celeberrimis.

Quo autem de *mediis probabilibus* rectius prospiciatur, *loca* i. e. *sedes Argumentorum*, quin & *Axiomata* ab iisdem derivata, (enunciationes scil. propria sua evidentia fidem sibi facientes,) Dialectici scriptores indicant, atque ipsas restrictionibus regulisque subinde additis coercent, ne temere admissæ in fraudem perducant.

Notandum

Notandum *loca* hæc & *Axiomata*, ab omnibus artibus & scientiis desumi, scil. Metaphysicâ, Physica, Matheſi, Ethicâ, Logicâ, Grammaticâ; imo à communi vitæ usu, artibusque mechanicis. Cum itaque singula recensere Dialectici non sit, sequentem syllogen speciminis loco apposuisse sufficerit.

Axiomata De Esse, Et Posse.

Impossibile est idem simul esse & non esse.

Si termini sumantur eodem modo, secundum idem, ad idem, eodem tempore.

Quodlibet est vel non est.

Id est, Existit vel non existit, per præcedens effatum.

Omne quod est quando est necesse est esse: & Omne quod non est quando non est, necesse est non esse.

Necessitate nempe hypothetica, non absolutâ.

Non Entis nulla sunt prædicata.

Entis sc. impossibilis; & pure non Entis: possibilis autem Entis sunt prædicata essentialia & necessaria. Licet enim nullus existeret homo, vera esset propositio, *homo est animal rationale*. Imo impossibilium, ut Centauri, possunt esse prædicata intentionalia.

Essentiæ rerum sunt sicut numeri.

Consistunt in indivisibili. Tenet regula de formis substantialibus; non autem qualitatibus quæ intenduntur & remittuntur.

Essentiæ rerum sunt æternæ.

Non quoad existentiam realem, sed terminorum connexionem.

Non

Non entis nulla est scientia.

Non Entis namque impossibilis. Quin & complexi sive falsi cujuscunque non datur scientia positiva, sed solum privativa; quemadmodum de infinito & vacuo licet argumentari.

A Potentia ad actum, sive à posse ad esse non valet consequentia.

Consequentiam volo affirmativam; non enim omnis qui potest studere, studet. Negative, sive à non posse ad non esse valet; Homo enim si non possit volare, utique non volat.

Ab actu ad potentiam, sive ab esse ad posse valet consequentia.

Si ratio habeatur ejusdem temporis in antecedente & consequente, non enim si homo jam natus est, potest etiamnum nasci: sed à non esse ad non posse, non valet.

Cujus est potentia ejusdem est actus.

Potentia passiva, & activa immanentis actionis, transeuntis non item; neque enim calefactio ejus qui in sole apricatur, in sole est; sed homine.

Quod transit de potentia ad actum, mutatur.

De potentia intrinseca, non extrinsecè denominante. Paries potentia albus, si incrustetur, actu mutabitur; nihil autem necesse est ut mutetur, cum alter illi similis redditur.

Quod potest majus, potest etiam minus.

Ubi majus, id quod minus est in se includit: non enim quia homo intelligit, quod majus quiddam est, ideo volat, quod est minus.

Potentia

Potentia non excedit suum objectum adæquatum.

Neque enim oculus gustat, nec auris odores percipit.

Quod quis potest si vult, potest absolute.

Quia hac in re nihil actionem impedit quin fiat, præter ipsum non velle.

Frustra est potentia quæ non producitur in actum.

Vel semper, vel semel. Sic potentia obedientialis creaturæ non semper actu exercetur in miraculis exhibendis, quia necesse non est ut semper fierent miracula.

Actus & potentia sunt in eodem genere.

Nimirum prædicamento; quia cum res à potentia transeat in actum, non pariter transit à Genere ad Genus. Sic homo tam in fieri quam facto esse ad substantiam pertinet, & calor tam producendus quam productus ad qualitatem.

Alia actus, alia potentiæ causa est.

Causam proximam intellige. Sic alia risibilis, alia risus causa est; prius enim rationis humanæ, posterius vero objecti alicujus ridiculi effectus est.

Cuilibet potentiæ activæ respondet passiva.

Intelligitur universaliter de potentia activa creata: nam potentiæ divinæ rem ex nihilo producenti talis potentia non respondet, sed tantum (uti vocant) objectiva, seu res creata.

Cuilibet potentiæ passivæ respondet activa.

Patet ex præcedenti, nam illorum inter, quæ reciproca habitudo est, posito uno ponitur & alterum; sic omni passio respondet agens.

AXIO-

De Causis.

Nihil est causa sui ipsius.

Nec simpliciter & ratione propriæ essentiæ (nam quod quis studiis suis eruditus evadat, ipse sui efficiens est quà talis, viz. secundum quid) neque vera & realis causalitate; finis enim dum efficientem movet ad sui ipsius executionem, agit tantum metaphoricè & revera esse suum recipit ex influxu causæ efficientis.

Nihil fit sine causa.

Patet ex duabus regulis præmissis; quia cum aliquid fit, intelligitur pati; nihil autem patitur à seipso. Id unde oritur motus sive passio patientis quatenus talis, causa est.

Posita causa ponitur causatum: & vice versâ.

Ex ratione scilicet mutuæ & necessariæ habitudinis quæ fundatur in actu causandi, à quo principium unde fluit denominatur, causa, Terminus in quo desinit, causatum. Cum ergo causa ponitur in esse causæ per actum causandi, causatum ponitur in esse causati necesse est; & vice versâ.

Negata causa negatur effectus: & vice versâ.

Eadem ratione nititur ac præcedens; quia cum res nullam causalitatem exerceat, unde dicatur Causa, non potest actu producere causatum; atqui effectu non producto nil actu denominatur causa.

Causa prior est causato.

Prioritate naturæ & dignitatis, si sit univoca, non Temporis.

Causa notior est effectu.

In se & sua natura, quia cognitio effectus pendet

pendet à cognitione causæ; at quod aliquando notior sit effectus, ex humani intellectus imbecillitate evenit, qui (inverso ordine) per sensus externos effectus causarum lustrans, in ipsarum notitiam ascendit.

Qualis causa, talis effectus.

Quicquid prædicatur de causâ univocâ essentialiter, & non est de formali ratione ejusdem (i. e. causæ in quantum talis) prædicatur etiam de effectu. Mundus ideo non est infinitus, quia causæ infinitæ erat effectus æquivocus. Fallit etiam in causis per Accidens; neque enim sequitur filium esse bonum aut malum, quia Pater talis fuit. Fallit etiam in causis voluntariis; peritus enim artifex aliquando ea fabricat quæ minus sunt pulcra & perfecta.

Si affirmatio est causa affirmationis, etiam negatio est causa negationis: & vice versa, si negatio, &c.

Si res aliqua sit causa proxima & necessaria alicujus effectus; tum negata eadem causa negatur ipsius effectus. Ut quia mora solis supra Horizontem illustrat diem, ideo ejusdem depressio inducit tenebras. Fallit quando idem effectus à diversis causis producitur; non enim si jugulatus interiit, sequitur non jugulatum esse superstitem.

Causa non est deterior effectu.

Omnis causa Totalis, sive principalis univoca, sive æquivoca, quantum ad ea quæ effectui communicat in esse causæ, ipso effectu deterior non est. Sic statuarius imagini præstat quantumvis adoratæ.

Quicquid est in effectu præexistit in causa.

Effectus quà talis, nil in se habet specificè distinctum ab eo quod præexistebat in Causa, univoca, formaliter; vel æquivoca, eminenter.

Impossibile est aliquem ejusdem causæ effectum æquivocum nobiliorem esse effectu univoco.

Neque enim spuria soboles cum prole ex legitimo thoro susceptâ, de natalium dignitate unquam contenderit. Si musca quatenus animata, calore solari aut sole ipso præstantior videatur; hoc formæ substantiali è materia olim imprægnata eductæ tribuendum.

Causa causæ est etiam causa causati.

In causis moralibus tenet regula & in Physicis essentialiter subordinatis, scil. si eadem virtute qua effectus aliquis producatur, ipse rursus alium producit effectum: nam quia nihil est in effectu quod non præexistebat in Causa, quicquid ab eodem effectu (jam ut causa) producitur, etiam ante in priori causa extitisse necesse est.

Idem quatenus idem semper facit idem.

Causa eadem & eodem modo se habens, iisdem etiam tum objectis tum circumstantiis oblatis & concurrentibus, quantum in se est semper eundem specie effectum producit. Verum est in Physicis & Moralibus.

Idem est causa contrariorum.

Regula supponit tantum vel identitatem Causæ quoad essentiam, mutatis vero ipsius qualitatibus, vel objectis saltem aut circumstantiis; quæ ad veritatem præcedentis requirebantur esse eadem. Sic sol idem manens lutum indurat, & ceram liquefacit.

Prin-

Principium latius patet quam causa.

Respectu enim causæ Principium Genus est, includitque non solum id cujus vi & causalitate res est, sed & ea quæ requiruntur tanquam conditiones necessariæ ad rei productionem: ut ad generationem Privatio, locus & tempus; ad Lineæ constitutionem, Punctum.

Omnis causa agit.

Secundum actionem sive causalitatem sibi propriam: Materia, passive concurrens ad eductionem formæ; Forma, tribuendo esse, distingui & operari; Finis, excitando efficientem ad operandum; Efficiens, actione Physica (quæ cæteris causis non competit) influendo in Causatum.

Effectus non prædicatur de sua causa; nec vice versa.

Nulla prædicatio propria, & in casu recto, in qua causa & effectus (quatenus tales) de invicem prædicantur, potest esse vera.

Causæ sunt sibi invicem causæ.

De efficiente & fine verissimum est, inter quos mutua causalitas semper exercetur. In causis ejusdem generis fallit: aliter enim idem esset prius seipso. In quibus autem tenet, causalitates omnino diversum habent respectum & terminum.

Causæ possunt coincidere.

Non repugnat quin eadem res diverso respectu diversas causalitates exerceat. Sic anima viventis, ut appetitur à materia, causa finalis est; respectu compositi Physici, Formalis; quatenus operationum motuumve principium, efficiens.

Cujus

Cujus causa bona est, id ipsum bonum; & cujus causa mala est id ipsum malum.

Quia qualis causa in esse Causæ, talis effectus per se in quantum procedit à causa. Quod autem ex malis moribus bonæ leges nascantur, per accidens est.

Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est.

Omnis immediatus effectus, si illud attributum, in quo comparatur cum causa sua, ipsi competat necessariò ratione ejusdem causæ, qualiscunque sit, talem certum est esse ipsius causam. Ideò vinum licet inebriet, non dicimus ebrium, quia inebriare est effectus vini secundarius.

Cujus causæ sunt universales, illud ipsum est universale.

Quia omnis causa effectum producit sibi proportionatum, nec dari possit causa universalis nisi effectus in eadem latitudine respondeat. Sic mensurabilitas in genere procedit à quantitate aut extensione in genere. Sic ratione Potentiæ divinæ ad omnes effectus aliquo modo concurrentis, effectus iidem dicuntur universales; at singuli ratione causarum particularium, efficientis putà, sive instrumenti, sunt particulares.

Omnis effectus per accidens reducitur ad causam per se.

Ex vi necessarii influxus uniuscujusque causæ proximæ; cum enim positis conditionibus requisitis operetur, effectus ex eadem operatione exsurgens, omnino necessarius est. Sic positio

sito quod quis fodiat terram ubi loci thesaurus absconditur, thesauri inventio necessario sequitur.

Principium quo præsupponit principium quod.

Quia principium *Quo* ad Principium *Quod*, eodem modo se habet ac causa instrumentalis ad Principalem, quæ in operando disjungi nequeunt. Instrumentum enim non movet nisi motum, nec agit causa Principalis, nisi habeat quo virtutem transmittat in effectum.

Instrumentum non est pars ejus cujus est Instrumentum.

Verum est tantum in Instrumentis separatis, iisque quæ Principali Causæ conjunguntur solum per contactum. Prioris generis est legatus respectu Principis; posterioris calamus respectu scriptoris: nam manus (utpote compositi constitutionem ingrediens) revera ipsius pars est, nec admodum recte quis dicatur, seipso tanquam instrumento uti.

Potius est instrumentum quod ad plura utile est quam quod ad pauciora.

In omnibus tenet; quia utilitas instrumenti attenditur quantum ad aptitudinem inserviendi causæ Principali; quæ cum eo præstantior habetur, quo plures effectus virtute suâ attingit; ideo etiam potius est instrumentum, quo magis ejusdem virtuti proportionatum est.

Instrumentum non movet nisi motum.

Nisi moveatur à causâ Principali Physice, aut saltem moraliter.

Omnis finis est bonum quid.

Si non revera, saltem apparenter; & sufficit

ad

ad rationem Finis ut appetitum moveat, licet falsa bonitatis specie; quia quoad nos idem est esse & apparere.

Finis melior est mediis ad Finem.

Non intelligitur de mediorum natura absolute sumtâ, sed in ordine ad finem; unde & media quà talia mensuram accipiunt.

Finis est ultimum.

Executione quidem; in eo enim terminatur actio efficientis.

Finis est principium.

Intentione sc. quia cum omne agens propter finem operetur, ideo finis (natura sua appetibilis, & exinde movens efficientem ad operandum) omnis actionis origo dicitur & Principium.

Finis est primum in intentione, ultimum in executione.

Regula hæc ex duabus præcedentibus conflatur.

Finis non habet modum aut mensuram.

Proprie dicitur solum de fine simpliciter ultimo omnium rerum creatarum; fines enim intermedii sive ultimati, eo quod sunt media respectu ultimi, modum & mensuram habent vi regulæ sequentis.

Media habent modum aut mensuram.

Quandoquidem media ad finem exequendum adhibentur ut instrumenta, quæ ex natura sua (& qua talia) restricti sunt usus, necesse est ut habeant modum & mensuram. Sic etiam si conferantur finis & media respectu appetitus agentis quo feratur in finem per se, & in media

gratia

gratia finis. Ut ut, sine mensura expetitur finis, tamen media cum non simpliciter expetantur, sed sub conditione, certum est expeti secundum mensuram & determinate.

Finis dat modum, mensuram & ordinem mediis.

Omnis ratio operandi desumitur ex influxu finis in appetitum agentis, ideoque omnia media in tantum utilia sunt (in se licet noxia, inordinata & mala) quatenus conducunt ad finem.

Acquisito fine cessat omnis actio.

Omnis actio suscipitur gratia finis alicujus acquirendi; aliter enim aliquid non ageret propter finem, quia finis acquisitus exuit protenus formalem rationem finis.

Finis qui est opus, melior est fine qui est operatio.

Si finis qui est operatio instituitur gratia finis qui est opus, eo respectu deterior est operatio: at si absolutè consideretur, opus exsuperat, utpote à se profectum.

Qui vult finem vult etiam media ad finem.

Posito quod quis efficaciter expetit finem, necessario exquirit media: nec repugnat, quo minus ea dicantur media, quæ revera executionem finis impediant, modo agentis judicio expetantur ut idonea.

Unius rei possunt esse plures fines.

Si sunt inter se subordinati, disparati, vel partiales. Ut patet specialim in Instrumentis secundum regulam superius positam.

Cujus facultatis finis subordinatur fini alterius facultatis, illa facultas alteri illi facultati subordinatur.

Si collatis finibus diversarum facultatum, idem

idem respectus eademque subordinationis ratio habetur in facultatibus, ac in ipsarum finibus: quia enim facultates habent rationem mediorum, ideo pro diversitate finium diversum sortiuntur ordinem ac mensuram.

Quicquid habet tantam finalem, habet etiam efficientem.

Valet hæc regula etiam conversa, propter necessarium nexum inter efficientem & finem.

Ab intentione finis ad ejus executionem non valet consequentia.

Ratio est quia voluntas possit ferri in impossibilia; vel saltem in iis prosequendis, quæ fieri non repugnat, segnis esse & inefficax.

A negatione consecutionis finis ad negationem intentionis ejusdem non valet consequentia.

Patet ex præcedenti, & ex eo etiam quod agens possit impediri, ne finem attingat.

Quod potest fieri per pauca, non debet fieri per plura.

Ideoque de operationibus Naturæ solenne dictum est, eas fieri per *lineam rectam*, viâ scil. compendiosissima; eademque Prudentiæ humanæ methodus est.

Appetitus non est nisi boni.

Veri Scil. vel apparentis.

Appetitus non fertur in incognitum.

Omne objectum voluntatis innotescit vel per speciem propriam, vel alienam; ideoque dicitur nil esse in voluntate quod non fuit prius in intellectu.

Voluntas est impossibilium.

De effectu tanquam possibili judicare intellectus

lectus est, qui cum sæpissimè hallucinetur, voluntas errores ejus amplecti non minus apta est quam sana dictamina. Nullum autem effectum appetit, nisi specie possibilem.

Electio non est impossibilium.

Quatenus electio est determinatio voluntatis ad certum finem, nil impedit, quo minus finis iste sit revera impossibilis; licet apprehendatur ut possibilis: at si sumatur Electio (ut Ieam restringit Philosophus) pro appetitione eorum quæ in nostra potestate sunt, Regulæ veritas facile constat.

Majori bono opponitur majus malum.

Secundum oppositionem privativam, & respectum ad idem.

Bonum quod est diuturnius melius est minus diuturno.

Si inter res ejusdem Generis, comparatio restitutatur quantum ad durationem, diuturnior præstat minus diuturnâ.

Bonum conservat id cujus est bonum.

Destructio sive Corruptio rei cujusvis pendet ex iis quæ naturæ ejusdem repugnant, Bonum autem, i. e. revera tale, per essentiam suam subjecto sibi destinato naturali est conforme. Pariter de nobis bene meretur diæta quæ sanitatem tuetur, ac medicina quæ restituit.

Absurdum est, ut alienum vitium interimat aliquid cui proprium vitium non præbet interitum.

Si in diversis subjectis qualitates quædam noxiæ, non specie & gradu sed numero tantum distinctæ inhæreant; si nulla earum proprio

prio subjecto noxam inferat, eidem aliena nociva esse nequit. Ratio petenda est à regula superius posita, viz. idem quatenus idem semper facit idem. Sic v. g. dato quod unius viperæ venenum in alium transfunderetur, eandemque Animalis partem occuparet, æquè esset innoxium ac proprium fuerat.

Natura facit id quod est optimum.

Nimirum Deus Naturæ. Sic & virtutes, quas Causis naturalibus insevit, optimum (i. e. sibi destinatum) finem assequuntur, nisi per indispositionem materiæ aut agentis extrinsecum impediantur.

Natura semper intendit id quod est optimum.

Optimum in suo genere. Et ratio patet ex præcedenti, nam in iis quæ non agunt temerè, executio finis ejusdem intentionem præsupponit.

Voluntas non potest cogi.

Quia libertas voluntatis in eo sita est, ut positis quibuscunque circumstantiis, id eligat quod sibi bonum videatur.

Coacta voluntas est voluntas.

Cum enim quæ minus volumus, ad gravius damnum evitandum peragimus, (ut cum mercium jacturam facit nauta) quanquam mixta dicatur passim actio, est prorsus libera, & voluntaria.

Qui vult causam vult quoque effectum. Vulgo ita, *qui vult antecedens vult etiam consequens.*

Si qui vult causam sive antecedens, ex iis necessario consecuturum, sive effectum consequens

sequens, prænoverat aut debuerat nosse; quæcunque enim fiunt præter notitiam, ratione voentis & agentis, fiunt per Accidens.

Actiones sunt singularium.

Intelligitur de Actionibus quæ immediate attingunt effectum. Sic influxus causæ universalis ratione particularium effectuum, particularis est.

Actiones sunt suppositorum.

Quia omne suppositum est substantia singularis creata, quæ cum non per se agit sed per qualitates, actionum dicitur Principium *Quod*, at qualitates Principium *Quo*.

Quicquid fit seu producitur generatione vel creatione, compositum est.

Vel Metaphysicè; ut Angeli, qui componuntur genere & differentia, substantia & Accidente; vel Physice, ut corpora naturalia, quæ ex materia & formâ.

Agere præsupponit esse.

Quia omnis Actio vera & Physica oritur à forma, omne autem formatum actu est. Cum igitur finis movet efficientem antequam ab ipso producitur, dicitur agere tantum Metaphoricè.

Omne agens est actu, patiens vero potestate.

Omne agens formaliter vel eminenter tale est actu, quale patiens virtute Agentis in potestate est fieri; frustra enim conatus esset illud introducendi in passum, quod etiamnum introductum est.

Omnia quodammodo ex univoco fiunt.

Nihil omnino efficitur, quod vel secundum

dum naturam specificam (qui propriè & s
cte dicitur effectus univocus) vel secund
genericam saltem aut commune aliquod
tributum, causæ suæ non assimilatur. Sic
li cum ranâ convenit in natura corporea; q
& opus arte factum, formâ & mensurâ Ideam
ferens sui similem agnoscit, & aliquatenus
nivocam: quæ quidem idea, æque ac ædifici
quod extat, opus est & effectus, imo tantum n
proles artificis.

Simile non agit in simile, nec à simili pati

Nullum agens agit in passum per eas q
litates, quæ nec secundum speciem nec i
tensionis gradum, diversæ sunt ab iis, quæ
si Passo inhærent.

Agere & pati est inter contraria.

In iis verissimum est, quibus contingit m
tua repugnantia à formis contrariis; In aliis
tiam tenet, si contrarietas late sumatur pro q
cunque Oppositione.

Agens adsimilat sibi patiens.

Eadem qualitas per quam agens agit i
passum, in effectibus Univocis qualitatem i
troducit sibi similem; in Æquivocis eti
quodammodo talem.

Actio fit à superante.

Quicquid patitur, agenti cedit vel propt
intensiorem qualitatis gradum, vel majore
corporis molem, vel Actionis diuturnitatem.

Nihil agit in seipsum.

Nihil possit eodem tempore & respectu es
agens & Patiens; esse actu, & Potestate; si
mile, & dissimile; movens, & mobile: tene
præsertim in actione transeunte.

Na

Non quodlibet agit in quodlibet, neque quod-
et patitur à qualibet, sed actus eorum quæ agendi
n habent, recipiuntur indispositè.

In cibis &c. Pharmacis præcipuè notum est,
o diversitate temperamenti diversos iis effe-
s competere; ratioque petenda est à regulis
erius positis, ubi agitur de conditionibus
agendum requisitis; cum enim nulla op-
sitio, aut dissimilitudo intercedat inter a-
ns & Patiens, aut saltem agentis virtus debi-
r sit, quam ut exsuperet patiens, sibique as-
bilet; omnis actio evadit frustranea.

Quod & quale quid agens agit, id & tale quid
iens patitur.

Quia exinde agens dicitur agere, quod actio
ius motum quendam infert patienti; & re-
ra denominatio Agentis quoad modum ope-
ndi, sumitur à mutatione illa quam efficit in
ciente. Unde necesse est, talem esse passionem
alis per se & formaliter sit Actio; & vicè
rsa.

Omne agens obtinet aliquam formam quâ agit.

In omni composito Physico vis agendi ema-
t à formâ, tanquam motus principio. For-
a autem late sumitur, ut Qualitates etiam
mplectatur; utpote quibus fere solis pro-
ie competit per se agere.

Agens & patiens debent esse simul.

Quia nihil agit in distans, nec extra
phæram suæ virtutis, ideo requiritur debita
pproximatio Agentis ad Patiens. Unde in omni
ctione necessaria est vel immediatio suppositi,
uando Patiens movetur ab agente per contac-
tum

ctum corporeum; vel virtutis, Quando vis agentis transfertur per certam distantiam.

Agens nobilius est patiente.

Omnis Actio est à superante; cum autem ea fit per qualitates, ratione illarum quod patitur deterius est; utpote actu destitutum eâ formâ, quæ mox ab agente introducenda est. Dare vero nobilius est quam accipere.

Quicquid habet materiam habet etiam formam & vicè versâ; Quicquid habet formam habet etiam materiam.

Intelligitur de composito Physico sive corpore Naturali, cui cum essentialiter competat Principia motus & quietis, ut ex materia & forma (quæ separatim existere non possunt) componatur necesse est.

Materia prima est cognoscibilis per analogiam.

Quia per se non est objectum intellectus, utpote nec quoad naturam speciemve determinata seu distincta; ideo aliquatenus explicatur per materiam secundam. Uti enim rudis auri sive argenti Massa se habet ad figuram quamcunque, sic Materia prima & informis ad formam Physicam.

Materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis.

Quia Generatio & corruptio terminantur ad formam, eamque ut introductam, vel ut abolitam: subjectivè vero materia generatur aut corrumpitur, tanquam subjectum in quo mutationes fiunt.

Materia prima appetit formam.

Appetitu quidem naturali, eoque sive complacentiæ sive desiderii, fertur in formam tanquam ad suam perfectionem. Ma-

Materia prima est pura potentia.

Omnis Actus primi & formalis expers: quia revera non agit; quicquid enim agit, per formam agit.

Ex non ente nihil fit.

Naturæ viribus, ex non Ente negativè sumto.

Posita forma ponitur formatum.

Sunt enim relata; & de omni forma tam materiali quam immateriali tenet regula, quatenus actu informante.

Quicquid est per suam formam est.

Sive forma dat esse rei. De omni composito Physico verum est. De substantiis incorporeis (nempe Angelis) etiam tenet, si forma sumatur metaphysicè pro Differentia essentiali; quin & de Rebus artefactis, si intelligatur de forma accidentali; sed de his minus proprie; meliorem enim, scil. substantialem habent.

Formæ quanto dant esse nobilius, tanto nobiliores.

Quia forma inter causas numeratur; ideo Qualis Forma tale formatum.

Forma est indivisibilis.

Quod superius dictum est de essentiis rerum scil. quod sunt sicut numeri i. e. consistunt in indivisibili; id pari ratione formis competit: quippe cum munus earum sit rebus unitatem & distinctionem largiri, necesse est eas esse indivisibiles, & (quod numeris accidit) sublata parte aliqua, perire in quantum tales.

De Abstracto Et Concreto.

Si abstractum prædicetur de abstracto, etiam Concretum prædicabitur de concreto.

Si albedo sit color erit album coloratum. Color in genere inest saltem iis individuis quibus inest species hæc Albedo, propter seriem Prædicamentalem: sed cum sit accidens, etiam tot subjectis inest inhæsive, quot unquam omnes habent individuæ albedines; adeoque denominative seu in concreto prædicatur, de quibus albedo, sive omnium singularium albedinum complexio. Nimirum Accidens abstractum se habet ad concretum veluti species ad Individuum, vel universale ad particulare; ideo que cum omne quod prædicatur de superiori, prædicatur etiam de inferioribus sub eo contentis; nil dici possit de accidente in genere, quod de eodem quatenus subjecto insit, non prædicatur.

Si concretum prædicatur de concreto, etiam abstractum de abstracto.

Valet de concretis universim, quorum unum de altero prædicatur essentialiter.

Cui inest abstractum de eo prædicatur concretum.

Omne subjectum denominatur quoad existentiam Accidentis, ratione partium subjecti; & intentionem respectu Graduum Accidentalium. Sic Æthiops albus dicitur respectu dentium, Homo immortalis respectu Animæ.

Ab

Ab inesse ad prædicari valet consequentia.

Ejusdem ferè sensus est cum præcedente, nisi quod nec inhærendi nec prædicandi modum determinat.

De quo prædicatur concretum ei inest abstractum.

Quia omnis vera prædicatio in concreto nihil aliud denotat quam inhærentiam abstracti; ut Sciens, Justus, hominem scientia & justitia præditum.

Abstractum est forma concreti.

Forma nempe denominans.

Abstractum est prius concreto.

Prioritate Naturæ, quia res debet esse antequam haberi. Ut si non sit doctrina, neque usquam erit habens doctrinam, sive doctus.

De Simplici Et Composito, Toto Et Parte.

Simplex est prius composito.

Omne simplex respectu ejus cujus compositionem ingreditur, ordine Naturæ prius est. Sic unitas præcedit numerum, Elementa mistum.

Pars est prior toto.

Si Pars consideretur secundum entitatem absolutam, quoad Naturam prior est: quia totum est quid consequens unionem partium.

Totum & partes sunt in eodem prædicamento.

Vel Directe, vel à latere, vel saltem reductivè.id

Quicquid est pars partis, est quoque pars totius.

Quælibet enim pars refertur ad totum.

Omne totum aliquo modo multum est & non unum.

Si partes ipsius spectentur tanquam ordine vel naturâ distinctæ, aut cum totum sumitur pro eo quod habet partes.

Omne totum est unum.

Formalis enim ratio totius in partium unione sita est. Differt autem unio pro diversa ratione unitatis. Sic exercitus unum dicitur per aggregationem; quodlibet Individuum, per unitatem numericam, &c.

Pars non prædicatur de toto.

Non dicitur universè de toto, alias æqualis esset vel certe non minor toto, quod repugnat. Hoc in omni toto verum est; De integrali patet: nec fallit in essentiali & Universali. Sic Animal & Rationale quando prædicantur de Homine Partes ipsius respiciunt, saltem ratione diversas; scilicet unam qua vivit, alteram qua rationis particeps est. Nec Homo ut est pars subjectiva, dicitur de toto animali; sic enim prædicaretur etiam de Bruto.

Totum non prædicatur de parte.

De toto universali non agitur. Aliqui ad integrale similare regulam velint restringi; sed & de aliis obtinet. Si ferri massa sit 10 librarum, nulla pars erit ferrum 10 librarum.

Quicquid prædicatur de parte prædicatur etiam de toto.

Quantum ad entitatem absolutam quæ utrobique reperitur.

Quicquid prædicatur de toto, prædicatur etiam de parte.

Eodem

Eodem modo hæc regula intelligenda est cum superiore; præcipue autem obtinet de partibus subjectivis.

Positis omnibus partibus ponitur totum.

Positis partibus in esse suo formali ponitur totum; at in esse suo absoluto non statim ponitur. Poni possunt lapides, nec tamen acervus fiet. Partes revera idem sunt cum toto quod constituunt; quæ cum uniantur secundum unitatem illam quæ toti convenit in suo genere; totum poni necesse est.

Sublata quacunque parte tollitur totum.

Non amplius manet tale totum, quale fuit parte aliqua nondum sublata. De toto essentiali & integrali constat. Tota universalia dicuntur æternæ esse veritatis propter necessarium terminorum nexum; ideo parum refert si partes subjectivæ tollantur.

Posito toto ponuntur omnes partes.

Patet ex præcedenti & ex ipsa Natura totius; non enim totum esset, nisi in se contineret omnes partes; quæ etiam simul sumtæ à toto non distinguuntur nisi ratione.

Sublato toto non necesse est tolli omnes partes.

Quia una tantum parte sublata, destruitur totum in esse totius.

De Genere Et Specie.

Genus prædicatur de omnibus speciebus sub se contentis.

Non quidem formaliter ut est vox artis sive secundæ intentionis, sed secundum notionem primam sive materiam substratam.

Quicquid prædicatur de genere prædicatur de specie.

Si sit prædicatum essentiale, Generi etiam competens quoad materiam substratam.

Genus est prius specie.

Omne enim superius pars est inferiorum; pars verò, tam ordine Naturæ quam cognitionis humanæ, præcedit Totum.

Genus est latius specie.

Cum diversa ratione Genus non solum constituit, sed etiam potestate suâ & ambitu continet species, ut totum alterutra specie latius est.

Species est collectiva multorum in unam naturam & ad huc magis genus.

Scil. extensive multo plura colligit Genus; intensivè vero collecta propriore nexu unit species.

Genus non est quid accidentarium speciei.

Omne enim Genus prædicatur de specie tanquam ipsius pars essentialis.

Genus est ut materia, differentia ut forma.

Analogia quadam inter se respondent; Genus enim, perinde ac materia, quid indeterminatum est; esse autem distinctum oritur à forma & differentia.

Negato genere, negatur species.

Tam quoad existentiam, quam prædicationem.

Affirmato genere non affirmatur species.

Quia per Regulam superius positam Genus est latius specie, quin & prius etiam quoad existendi consequentiam; ideoque species prædicantur

cantur de illo disjunctive. Ut omne Animal est vel Homo vel Brutum, tamen neutrum horum definite.

Genus & species sunt in eodem prædicamento.

In quo directè collocatur Genus, in eodem ponuntur species; quia genus respectu specierum in quas dividitur est totum: totum autem & partes per regulam superius positam sunt in eodem Prædicamento.

Genus significat naturam quandam diversam à Speciebus.

Intelligitur non de distinctione reali, sed rationis.

Tota natura generis continetur in qualibet specie.

Si de natura Generis intelligatur, non quatenus formaliter sumitur pro modo prædicandi, sed pro materiâ substratâ.

Nulla species habet aliquid quod repugnet generi.

Species nimirum materialiter sumta; quia Genus est pars essentialis speciei, nihil autem alteri necessario competit, quod destruit ipsius essentiam.

Necesse est id quod generis est particeps, esse alicujus speciei particeps.

Genus enim materialiter idem est cum speciebus sibi subjectis.

Genus prædicatur de speciebus æqualiter.

Intelligitur de Genere univoco; & patet, siquidem cum essentiæ rerum sint indivisibiles ideoq; gradus non admittant, nil possit essentialiter de alio prædicari secundum magis & minus.

De Differentia.

Omnis differentia habet aliquam oppositam sibi differentiam.

Ex eo specierum contradistinctarum differentiæ dicuntur oppositæ, quod non possunt in idem subjectum coincidere; & quod positio unius implicat contradictionem alterius: unde per eas genus dividitur in species distinctas; quod non fieret nisi ipsæ imprimis distinguerentur.

Species non est differentia.

Licet species actu continet differentias, nulla tamen species formaliter differentia est.

Genus non potest esse differentia speciei.

Quia eadem Natura generica utrique speciei communicatur; nil autem distinguitur per ea quæ sibimet cum alio sunt communia.

Differentia non debet esse accidentalis speciei.

Omnis differentia speciei essentialis est, & inseparabilis.

De differentia non prædicatur genus.

Non de differentia in abstracto: prædicatio autem substantivi de adjectivo seu denominativo est impropria & præter ordinem. Porro nihil de alio prædicatur, nisi aut Naturam ipsius explicet, aut in ipsius essentia includatur: cum vero omnes differentiæ sint inter se oppositæ, ac rationis omnino diversæ à Genere quod dividunt; inde nec genus formaliter includunt nec per illud earum natura explicari potest.

Differentia est posterior genere & prior specie.

Posterior genere naturâ & quoad existen-

con-

consequentiam, specie vero prior tanquam pars ipsius.

Eorum quæ ad aliquid referuntur etiam differentiæ ad aliquid referuntur: vel *Relatorum relativæ sunt differentiæ.*

Differentia enim cum pars sit essentiæ, sequitur naturam Totius.

Uniuscujusque eorum quæ ad aliquid referuntur, differentia petì debet ab eo ad quod sua natura refertur.

Sic strigil dicitur instrumentum quo corpus tergitur: quanquam ergo, ut ait *Aristoteles* strigili aliquis haurire aquam possit; perperam diceretur Instrumentum ad hauriendam aquam.

Differentia debet esse in eodem prædicamento in quo est id cujus est differentia.

Si differentia sit essentialis.

Differentia non debet esse negativa.

Si natura rei patiatur: licet enim omnis differentia implicat negationem differentiæ oppositæ, tamen in entibus positivis (quibus differentia pars essentialis est) semper ponit aliquod positivum.

Differentia reciprocatur cum specie cujus est differentia.

Intelligitur de differentia speciem proximè constituente, quicquid enim est de essentia specifica alicujus rei debet ipsi semper competere, nec aliis communicari; unde & reciprocè prædicari necesse est.

Generum diversorum, & non subalternatim positorum diversæ sunt species differentiæ, eorum vero quæ

quæ subalternatim posita sunt, nihil prohibet easdem esse differentias.

Generum non subalternatim positorum sed ejusdem prædicamenti, diversæ sunt differentiæ proximè constituentes: si sint in prædicamentis diversis, nullas easdem differentias nec dividentes nec constituentes habent. In Generibus subalternatim positis tenet universim, omnes differentias divisivas ad Genera supra se posita extendi; ut è contra differentiæ constitutivæ descendunt ad omnia inferiora.

De Definitione.

Definitio non sit obscura.

Ipsius enim munus est explicare. Accidit autem definitioni obscuritas præcipue ratione incertæ aut inusitatæ significationis terminorum, adhibitis viz. vocibus æquivocis, Metaphoricis, aut obsoletis.

Quicquid definitur, debet definiri per priora & notiora: vel *Definitio debet confici ex iis quæ sunt priora & notiora definito.*

Prius & notius definito aliquid dici possit, vel ratione Causalitatis, sive natura, vel ordine cognitionis humanæ, quæ ab effectibus causarum scientiæ fundamenta ponit. Investigandis naturis rerum utraque methodus adhibenda est; mens enim ab imperfectioribus progressum exordiens, naturam ipsam imitatur.

Definitionem licet ponere loco definiti.

Perinde est si dixeris Socratem esse animal rationale, aut esse hominem.

De-

Definitum non debet ingredi definitionem.

Quia nihil suipsius pars est, nec seipso notius aut prius: quin & idem explicaretur per seipsum.

In definitione ponatur genus proximum.

Illud enim genus adhiberi debet in definitione quod propius definiti naturam explicat: Genus autem cum principium sit ducens ad cognitionem definiti, exinde debet esse immediatum.

Unius rei unica est definitio.

Essentialis & proxima; talis enim definitio ipsam definiti essentiam exhibet: unius vero rei unica tantum est essentia.

Definitio debet reciprocari cum definito.

Reciprocatio enim in prædicando est inter illa quæ æque patent, totum autem & Partes ipsius essentiales (scil. Genus & differentia) æqualis sunt latitudinis.

In definitione nihil desit nec redundet.

Rei enim essentia consistit in indivisibili; adeoq; nec diminutionem patitur nec additionem.

Definitio non debet esse negativa.

Regula intelligitur de definitione essentiali, & de definitis quæ habent essentiam veram, finitam & positivam. Termini autem negativi definitionem revera negativam non reddunt, si aliquid positivum includant.

Omnis definitio constat genere & differentia.

Quicquid enim definitur est species; definitiones vero summi Generis aut Accidentium per subjecta, &c. licet genere & differentia proprie non constent, quædam tamen in iis utriusque vicem munusque supplent.

De quocunque affirmatur vel negatur definitio, de eo etiam definitum: & contra.

Idem enim materialiter sunt definitum & definitio, & ejusdem latitudinis.

Quicquid affirmatur vel negatur de definitione, affirmatur vel negatur etiam de definito: & è contra.

Tenet in iis quæ de definitione prædicantur necessario, & ratione materiæ subſtratæ; æqualia enim sunt inter se definitum ac definitio. Porro definitio est definiti prædicatum, quicquid autem prædicatur de prædicato essentialiter, prædicatur etiam de subjecto istius prædicati.

De Divisione.

Divisum & omnia membra divisionis simul sumta debent inter se adæquari.

Membra dividentia totam divisi latitudinem inter se dispertiunt: omnes enim partes simul sumtæ toti adæquantur.

Divisum plus debet continere quam singula membra divisionis: vel *singula membra divisionis minus contineant quam divisum.*

Divisum scil. formaliter sumtum, & quatenus membra respicit tanquam partes ipsius. Animal enim ut Genus Hominem potestate continet, ut hominis pars est continetur in ipso.

Membra divisionis debent esse inter se opposita.

Si oppositio intelligatur de differentia essentiali, aut saltem de quadam relatione diversa per quam membra divisionis inter se necessario distin-

distinguantur quatenus talia, regula universaliter vera est. Sic cum bonum dividitur in jucundum, utile & honestum, licet membra illa aliquando coincidant, rationes tamen sive respectus eorum ita manent oppositæ, ut nunquam coincidant.

Divisio debet fieri in partes immediatas, & quam pauciſſimas.

Fit enim omnis divisio proprie per differentiam divisivam proximam. Numerus autem membrorum, quantum divisi natura patitur, debet esse minimus ad evitandam confusionem.

Per negationem non est dividendum.

Regula tenet in iis universim, quæ dividuntur in (& contrahuntur ad) species per differentias essentiales; negatio autem in terminis tantum, cum aliquod positivum in cludat, ob vocabulorum penuriam sæpissime admittitur.

Cujus divisionis membra continent terminos sive rationes contradictorias, inter ea non datur medium.

Si membra totam divisi naturam ita exhauriant, ut de ipso prædicentur disjunctive; [v. g. Animal est vel Homo vel Brutum] duo tantum cum sint, affirmato uno membro negatur alterum [ut omne animal Brutum est non Homo; & vice versa.] Hic perspicuum est talia membra rationes contradictorias continere, nec aliud membrum simul cum ipsis divisi naturam participare posse.

De Accidente.

Quicquid advenit enti est accidens.

Enti in esse perfecto; omne enim extra rei essentiam eatenus accidens est: perfectum vero nil est nisi positis omnibus ad essentiam requisitis.

Omne accidens est in subjecto sini suo proportionato.

Quodlibet accidens non inhæret in quolibet subjecto; sed de omni accidente æque ac forma respectu materiæ verum est, quod subjectum requirunt capax & dispositum; tale autem est id, in quo possint & promtius agere, & diutius conservari.

Quod excluditur per aliquod accidens id ipsum est accidens.

Intelligitur regula de tali Accidente quod aliud excludit vel expellit per modum formæ; quicquid enim ita immediate excluditur, Accidens est: Accidentis enim pugna non est nisi cum Accidente.

Quod recipitur, recipitur per modum recipientis.

Materia nil recipit nisi certa ratione disposita ad id recipiendum, unde & receptionis modum conditionem recipientis sequi necesse est. Cui confine est Regulæ superius positæ pronunciatum; actus eorum quæ agendi vim habent recipiuntur in disposita.

Accidens non migrat de subjecto in subjectum.

Nulla forma materialis, eadem numero manens, à subjecto suo immediato transit in aliud.

Acci-

Accidentis non eſt accidens.

Nullius accidentis aliud accidens eſt ſubjectum ultimum vel prædicationis vel inhæſionis; gratia autem ſubjecti communis in quo duo accidentia inhærent, poteſt unum eorum utroque modo reſpectu alterius eſſe ſubjectum ultimatum.

In Deum non cadit accidens.

Prædicamentale & revera diſtinctum ab ipſo. Accidentia autem ea quæ extrinſecè denominant, de Natura divina dici poſſe nil repugnat: at quicquid Deo realiter ineſt, ipſe Deus eſt.

Quod in uno eſt accidens in alio non eſt ſubſtantia.

Si accidens hic loci non ſumatur latè & impropriè pro eo quod non eſt de eſſentia alicujus rei, ſed proprie pro eo quod eſſentia ſua ſit Accidens, Regula valet univerſim.

Duo accidentia ſolo numero differentia non poſſunt eſſe in eodem ſubjecto.

Idem ſubjectum ſive eadem pars ſubjecti non recipit duo Accidentia niſi diverſi generis, aut ſi ejuſdem ſpeciei ſint, ratione ſaltem aut habitudine quadam inter ſe diſtincta; quin gradus plures ejuſdem accidentis poſſint, nil vetat.

Unum numero accidens non poteſt eſſe in duobus ſubjectis.

Ejuſdem numero Accidentis & ſub eodem reſpectu conſiderati, non poſſunt eſſe duo ſubjecta immediata, non ſubalterna, aut numero diverſa.

Quæ eaſdem habent proprietates eandem habent eſſen-

essentiam: sive, *Quorum sunt diversæ Naturæ, eorum etiam sunt diversæ proprietates; & vice versâ.*

Proprietates enim manant ab essentia, & de ipsa prædicantur, reciprocè, non tamen ratione suâ abstractâ: nam risibilitas non est rationalitas neque è contra: ideoque inseparabiles cum sint, positis iis essentiam poni necesse est.

Æquivoca non habent easdem proprietates.

Æquivoca quoniam nomen tantum habent commune, naturam autem & essentiam omnino diversam, easdem proprietates habere non possunt.

Accidentia quinti prædicabilis primo & immediate competunt individuis & secundario, seu eorum interventu, speciebus sive universalibus. Contra propria primo & immediate speciebus seu universalibus, secundario singularibus seu individuis competunt.

Ratio regulæ est, quia Accidentia existentiam rei (singularis nimirum) concomitantur: propria autem manant ab Essentia quæ universalium est.

Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime: vel *sicut se habet gradus positivus ad positivum, ita comparativus ad comparativum, & superlativus ad superlativum; & vice versa.*

In iis universim valet Regula, quæ prædicantur simpliciter & necessario: & ratio est, quia in iis quæ recipiunt magis & minus, ratio prædicandi sequitur gradus intensionis & remissionis.

In

In quibus datur magis & minus tale, in iis datur maxime & ſumme tale.

In ſuo genere: etiamſi enim in malitia ſint gradus, non tamen datur ſummum malum ut opponitur ſummo bono; liçet inter mala invenitur quod præ cæteris peſſimum eſt.

A comparativo ad poſitivum affirmative valet conſequentia.

Si prædicationes non ſint impropriæ, aut ſi ſervetur idem reſpectus in gradu poſitivo qui fuit in comparativo, ut non dicitur aqua levis, quia terra levior eſt; quia levitas impropriè omnino prædicatur de aqua, & ſolum reſpectu gravioris elementi.

A Poſitivo ad comparativum negative tantum valet conſequentia.

Quia eſſe relatum, ſupponit eſſe ſimpliciter; nec dari poſſit exceſſus in gradibus intenſionis ſive remiſſionis, ubi gradus primus non datur; quippe eodem modo ſe habet in iis ut unitas in numeris.

Par parium eſt ratio.

In quantum ſint paria.

De Eodem, Diverso Et Distincto.

Identitas major præſupponit minorem.

Quia Identitas rerum attenditur quantum ad convenientiam in aliquo eſſentiali prædicato, numerico ſcil. ſpecifico ſive generico, & omne ſuperius actu continetur in inferiori; ideo Identitas numerica (quæ omnium maxima eſt) con-

continet & præsupponit specificam, specifica genericam.

Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se.

Quantum ad illud tertium.

Quorum casus & conjugata sunt eadem, illa ipsa sunt eadem.

Fundamentum Regulæ est, quod in nominibus bene impositis, ratio nominis essentiæ rei conformis est: unde cum plures voces sint cognatæ, & ejusdem significationis; eandem in rebus ipsis convenientiam & cognationem esse designant & inferunt.

Quorum opposita sunt eadem, illa ipsa sunt eadem; & Quorum opposita non sunt eadem illa ipsa non sunt eadem.

Ut si candidum & album opponantur pariter atro & nigro, candidum & album erunt eadem; ut & futura sunt nigrum & atrum.

Quæ eadem sunt, eorum origines & interitus, ut & τὰ ποιητικὰ & τὰ φθαρτικὰ sunt eadem.

Valet Regula in iis quæ formaliter eadem sunt, & in exquirendis differentiis & diversitate rerum eximii usus est.

Quæ sunt eadem habent eadem accidentia, vel ipsa sunt earundem rerum accidentia.

Eadem sunt quibus eadem accidentia propria conveniunt; quibus autem eadem accidentia communia vel propria nec actu conveniunt, nec unquam convenire possunt, ea diversa sunt.

Quæcunque sunt eadem, etiam prædicata habent eadem, & ipsa de iisdem prædicantur.

Idem enim à seipso non differt, ideoque quicquid prædicatur de eodem Subjecto quatenus tali, prædicatur semper.

Quo-

Quorum unum potest esse sine altero illa non sunt eadem.

Uni enim enti duæ Existentiæ non possunt competere, nedum possit eadem res separatim existere à seipsa.

Quorum unum sine altero esse potest, vel quæ sejuncta esse possunt, illa distinguuntur realiter.

In iis, quæ sejuncta propriam existentiam habent, valet universe; in cæteris etiam verum est, si realis distinctio latè sumatur pro modali.

De Oppositis.

Opposita non possunt dici de eodem.

Eodem subjecto, ratione ejusdem temporis & eodem respectu, non simpliciter, neque secundum eandem subjecti partem.

Contraria non possunt esse simul in eodem subjecto.

In gradibus intensis non posse certum est, quin nec in remissis; quia, (præterquam quod in gradibus remissis desinunt esse proprie contraria,) nec tamen in eo statu easdem subjecti partes occupant: In aqua enim tepida, perinde ac colore cineritio, particulæ contrariis qualitatibus imbutæ æquali misturâ mediam quandam qualitatem generant.

Eadem est contrariorum materia.

Scil. subjectum commune ex quo se mutuo expellunt, nisi alterum eorum insit natura.

Non necesse est unum contrariorum si sit, & reliquum esse.

Si contraria spectentur in sua naturâ absolutâ, exi-

existentia unius non infert existentiam alterius; aliter enim contrarii à contrario necessario esset dependentia quoad esse, quod repugnat: si sumantur vero ut relata, coexistunt.

Si alterum contrariorum est natura, etiam alterum esse natura necesse est.

Contrarium hic late sumitur, ut mens Regulæ sit, Naturæ Parentem in toto rerum sublunarium complexu nil creasse, cui ex altera parte contrarium non respondeat; quod etiam, quia omnis motus (unde & Generatio, & corruptio & cæteræ mutationes) fit à contrario in contrarium omnino necesse est.

Contraria sub eodem genere maxime distant.

Contrariorum distantia quia oritur à differentiis constituentibus, (quæ natura sua debent esse oppositæ) ideo eorum formam respicit; & realium discriminum maximum est: nam quoad gradum omnia contraria non maxime distant; quin & fic magis distant contradictoria licet non sub eodem genere.

Unum uni est contrarium.

Contrarietas adæquata est solum inter duo, eaque specie diversa.

Contradictoria nec simul vera, nec simul falsa esse possunt. Vel *alterum contradictoriorum affirmatur vel negatur de quolibet.*

Fundatur hæc Regula in duabus primis, ac iisdem restrictionibus limitatur.

Oppositorum eadem est scientia.

Ea relatorum natura est, ut cognito uno cognoscatur & alterum; ideoque oppositum, cum dicit respectum ad aliud, non potest nisi

cum

cum oppoſito ſuo collatum perfecte cognoſci.

Inter contradictoria eſt diſtantia infinita.

Indefinita & indeterminata; licet enim in aliis oppoſitorum generibus extrema præciſe noſcuntur, tamen contradictoriorum alterum non limitatur aut reſtringitur ad certum aliquem entitatis conceptum, ſed quodammodo infinite patet: ut non-homo.

Inter omnia contradictoria æqualis eſt repugnantia.

De eodem ſimul non affirmari vel negari omnibus contradictoriis æque competit.

Omnis contrarietas negationem habet alterius contrariorum.

Quia contraria in eodem ſubjecto aut eadem ſubjecti parte non compatiuntur ſeſe ſimul exiſtere; ideo Unius exiſtentia in ſubjecto aliquo alterius negationem infert.

A privatione ad habitum non datur regreſſus.

A privatione tollente actum & potentiam ſimul viribus naturæ, ad eundem numero habitum non datur regreſſus.

Ab extremo ad extremum non fit tranſitus niſi per media: ſive *Tranſeuntem ab extremo ad extremum oportet tranſire per omnia media.*

Valet regula in omni motus genere: in inſtantaneis, inter ens & non ens inſtans quaſi medium eſt; in Augmentatione & diminutione, dimenſionum mutatio; in Alteratione, partes graduales Phyſicæ; in motu locali, diſtantia.

Media conſtant ex contrariis.

Intelligitur Regula de mediis formæ ſive participationis, ut tepor reſpectu calidi & frigi-

di;

di; calor cinereus respectu albi & nigri; aut virtus collata cum extremis vitiis.

Media sunt ejusdem generis cum extremis.

Ejusdem Prædicamenti sive generis remoti.

Quot modis dicitur unum oppositorum, tot dicitur & alterum.

Si opposita expendantur quoad rationem sive Fundamentum oppositionis: necesse est enim ut eo sensu omni opposito aliud oppositum respondeat & æquale sit, significationum numero saltem, si non etiam suppositorum. Ut substantia v. g. respectu Accidentis, (divisi in novem prædicamenta) dicitur affici & substare accidentibus totidem modis quot substantiæ inhæreant, & de eâ prædicentur Accidentia.

Oppositorum opposita sunt consequentia.

Omne necessarium consequens Oppositi quatenus tale, infert alterius oppositi adæquati consequens oppositum.

De Vero Et Falso, Bono, Malo, Perfecto Et Imperfecto.

Ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera & falsa.

Enunciationis veritas in eo consistit, ut sit rebus conformis.

Verum vero consonat.

Ratio Regulæ petitur ab harmonia illa quæ uniformi quodam nexu omnium Artium & Scientiarum Principia & Conclusiones quasi in unam Fabricam compingit; quod speciatim etiam in propositionibus de quolibet subjecto verum

verum est, duo enim prædicata non possunt verè affirmari de aliquo quorum unum destruit alterum.

Includens perfectius est quolibet incluso.

Valet Regula universim, ubi includens ad inclusum habet rationem totius ad partem.

Desiderium boni imperfectioris cessat acquisito perfectiori.

Desiderium enim imperfectius ad magis perfectum refertur tanquam medium ad finem; acquisito autem fine cessant media: desiderium vero perfectius dicitur quod appetentis judicio (licet erranti) melius convenire videatur.

Ex duobus malis minus est eligendum.

Malis pœnæ; nam è malis peccati nullum eligendum est.

Si maximum maximo præstat, etiam genera generibus præstant. Et, si genera generibus præstant, etiam maximum maximo.

Ratio Regulæ est, quia specimen uniuscujusque Naturæ ab optima natura sumendum est. Unde si alicujus Generis speciei, aut speciei individua perfectissima, alterius aut ejusdem generis specie, aut speciei individuis præstant, tum ipsa genera præstare verisimile est; & vice versa.

Bonum commune præferendum est proprio.

Idem specie bonum prout communitatem respicit, melius est quam si ad unius proprietatem coarctaretur. Boni enim proprium est ut sit sui communicativum.

Bonum

Bonum publicum præferendum est privato.

Cum simul in discrimen veniunt bonum civitatis & bonum civis, prioris potior ratio habenda est; quia commune proprio præferendum est, & tum maximè cum utrique simul non datur locus.

De Propositione.

Talia sunt subjecta, qualia permittuntur esse à suis prædicatis.

Licet in iis quæ metaphoricè prædicentur sensus prædicati sumatur à subjecto; at quoniam quoad nos Accidentia sunt subjectis notiora, ac prædicati munus sit subjectum explicare; ideo ejusdem mensura statuive exinde sumendus est, unde denominatur.

Quando conditionalis est vera, si ejus antecedens est necessarium, etiam consequens est necessarium.

Quicquid ex suppositione aliqua necessarium est, tum posita conditione quod est antecedens, necessario sequitur consequens. Universim valet, ubi effectus pendet à causalitate conditionis.

Veritas enunciationis de præterito aut futuro pendet á veritate enunciationis de præsenti; vel ita, *Omnis enunciatio de præterito aut futuro vera fuit aut erit aliquando vera de præsenti.*

Omnis propositio de Præterito aut futuro vera non est, nisi fundetur in aliquod olim factum, aut jam existens, aut posthac extiturum sive faciendum.

Ad veritatem propositionis requiritur, ut omni

il

id quod significatur voce prædicati conveniat subjecto.

Ut conveniant eo sensu quo prædicatur.

Ad veritatem propositionis non requiritur ut prædicatum conveniat subjecto secundum omne id quod significatur aut implicatur in subjecto, sed sufficit si conveniat ipsi secundum aliquid quod per ipsum importatur.

Ratio regulæ est, quia illud prædicatum de subjecto simpliciter dici non potest, quod convenit ipsi tantum secundum quid; at vero, multa prædicata licet totum subjectum denominare videantur, revera tamen solum partem ejusdem afficiunt: ideoque hæ propositiones, homo est mortalis, & homo est immortalis, diverso respectu veræ sunt, scil. quando applicantur subjecto secundum eam partem quam important.

Ad veritatem propositionis requiritur, ut omne quod implicatur in subjecto conveniat subjecto eo tempore quo fit implicatio.

Quia prædicari sequitur inesse.

A propositione affirmativa finita ad negativam infinitam, & vice versa, valet consequentia.

Ut homo est rationalis, ergo non est non rationalis; & ratio est, quia in talibus propositionibus implicatur oppositio contradictoria unius ad alteram; è contradictoriis vero unum affirmatur alterum negatur.

A propositione negativa finita ad affirmativam infinitam, & contra, valet consequentia.

Ut Planta non est sensibilis, ergo est non sensibilis; ratio autem consequentiæ patet ex præcedenti.

Ab

Ab est tertii adjecti ad est secundi valet consequentia.

I. e. Quicquid prædicatur de subjecto tanquam accidens reverâ actu inhærens, id supponit & infert existentiam subjecti. Ut sol est supra Horizontem, ergo est.

DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO.

SYLLOGISMUS assensum imperans, qui *demonstrativus* vel apodicticus appellatur, duplici *definitione* ab *Aristotele* insignitur, quarum prima ab ejusdem *fine* desumitur. Scil. quod est *syllogismus scientiam pariens.*

Scientia autem est *cognitio* dianoetica *causæ* propter quam res est, quod illius rei sit, nec possit aliter se habere.

Nimirum *cognitio* utcunque firma & infallibilis à *sensu* petita v. g. *solem meridie* lucere, vel propositionis alicujus ex se evidentis notitia, quam *Aristoteles* νοῦν sive *intelligentiam* vocat, v. g. *totum esse majus* suâ *parte*, minime hic spectantur; ad ista enim apprehendenda frustra adhibetur syllogismus, aut facultas animæ διανοητικὴ.

Quin nec *scientiam* præstat qualiscunque *causæ* ipsius *cognitio*; confusa enim aliqua, & quasi de nomine notitia, eidem prærequiritur, ut inferius dicetur; sed habitudo causæ ad suum effectum, & mutuus utriusque & indissolubilis nexus apprehendi debent, ut scire dicamur.

No-

Notandum *quatuor quæstiones* in rerum cognoscendarum disquisitione institui posse, εἰ ἐστι, τί ἐστιν, ὅτι ἐστι, καὶ διότι ἐστιν, scil. *an sit, quid sit, an insit, cur insit.* Harum duæ priores pertinent ad Themata *simplicia*, & proinde dicuntur quæstiones simplices: reliquæ pertinent ad Themata *complexa*, & ideo nuncupantur quæstiones complexæ. Sic cum interrogo, *an sit lapis philosophicus*, Et *quid sit iste lapis*, sunt quæstiones *simplices*, & in una re terminantur: hæc in definitione, illa in existentia mera lapidis Philosophici: cum autem quæro *utrum lapis ille metalla quævis in Aurum convertat*, aut *quare convertat*, sunt quæstiones *complexæ*, & ad plures res terminatæ.

Quid nominis, τί τὸ λεγόμενον *Aristoteli*, non est quæstio *logica*, sed *grammatica* potius, & in *dialectica* præcognitum habetur, neque enim ulla disceptatio institui potest, priusquam de terminis inter disputantes convenerit.

Notetur, *substantias* quascunque, *simplices* tantum quæstiones admittere, *accidentia* vero *complexas*; proinde de illis solum demonstrationes procedere, quæ aut quæstioni ὅτι sive de *inessentia* respondent, aut διότι sive de immediata *causalitate* instituuntur; duplicique demonstrationis speciei, ὅτι & διότι dictæ, locum faciunt.

1. Demonstrationem diximus esse syllogismum; itaque ad illum *tres termini* requiruntur.

1. *Subjectum*, quod est minor Terminus, & de quo affectio demonstranda est: ubi præcognosci oportet, & *quod sit* (nam quod non est, sciri non potest, referente *Aristotele*) & *quid*

quid sit, non nominis modo, sed etiam rei; nam scientiæ omni, quod idem Philosophus adnotavit, præcedens aliqua cognitio præstruenda est; cognitio inquam confusa, licet non distincta.

2. Proximum quod succedit est *Affectio*, sive accidens quod de subjecto enunciatur, & est major terminus in demonstratione, ubi saltem quid *nominis* debet præcognosci.

3. Demum habetur *principium*, eique medius terminus per quē affectio demonstratur de subjecto; ubi *quid nominis* est præcognoscendum.

Istis in antecessum positis, ad secundam *Aristotelis definitionem* procedendum, quæ à *materia* petitur; scil. quod sit *Syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis*.

Præmissæ demonstrationis ita debent esse *veræ*, ut sit perpetuus & indissolubilis nexus prædicati cum subjecto, scil. ut contingentia omnis absit, & necessariæ audiant.

Notandum *veras* haberi *necessitatis gradus*; de omni, per se, & quatenus ipsum.

Propositio *de omni* est duplex, vel *prioristica*, scil. ubi enunciatio universalis sub temporis cogitatione procedit; vel *posterioristica*, ubi prædicatum subjecto, non modo omni, sed & semper inest. Sic hæc propositio *Omnis arbor vivet*, vera est prioristice, hæc autem *omnis arbor est vivens*, vera est posterioristice: quibus vocibus hoc tantum innuitur, illa solum universalia prædicata quæ de omni & semper procedunt, ad *demonstrationem*, quam in *posterioribus analyticis* audit Philosophus, esse utilia.

Notandum propositiones universales *negativas* dici etiam de omni; nam in hac Propositione, *Nullus homo est lapis*, de singulis obtinet, quod non sit lapis: imo ad affirmantes saltem infinitas sunt reducibiles istiusmodi propositiones. v. g. *nullus homo est lapis*, ad istam, *Omnis homo est non lapis.*

2. Secundus necessitatis gradus, sive *per se* est cum inter prædicatum & subjectum est nexus essentialis. Hujus quatuor sunt modi.

Vel enim prædicatum est de *Definitione subjecti*, idque vel explicite, ut genus proximum, differentia proxima, & ex iis constans integra definitio; aut implicite, ut genus & differentia remota; perinde enim est si dixeris *homo est animal*, est *corpus*, est *rationalis*, est *animal rationale*.

Vel prædicatum est *proprietas* consequens essentiam subjecti, ut cum dicitur *ignis est calidus*. Ubi nihil refert ex parte subjecti utrum sit primum & adæquatum, vel remotum seu inadæquatum: perinde enim est si dicas, *Equus est mobilis*, aut *corpus est mobile*. Ex parte autem prædicati sufficit si prædicatum dicatur de aliquo essentialiter, in cujus definitione continetur subjectum, v. g. *homo* est *qualis*, quia vox qualis dicitur de *risibili*. Ex parte *utriusque* tum subjecti tum prædicati, sufficit huic *modo*, si & prædicatum & subjectum per se *conveniant* alicui *tertio* quod illorum utriusque definitionem ingreditur, ut cum dicitur *nutribile* est *augmentabile*, nam utrumque per se convenit *viventi*, quod pars etiam est Definitionis utriusque.

Vel *entitativa* prædicatur de substantia, ut cum

dicitur *Socrates existit*, aut etiam, de accidente, ut *color est*. Hujusmodi propositiones dicuntur *secundæ adjacentis*; suntq; ad demonstrationem inutiles, quia, ut dictum, solum accidens proprium demonstratur.

Vel *causa externa*, efficiens scil. & finis, vel *effectus* externus est *prædicatum* propositionis. Ut cum dicitur *Eclipsis* est *obumbratio terræ*; *animalia duplicata* habent *sensoria*, ut si alterum defecerit, superstes munia obeat, &c.

Notandum modos omnes per accidens à demonstratione excludi, quia accidentia nulla (puta communia) sunt necessaria; at dictum, demonstrationem ex necessariis constare.

3. Tertius necessitatis gradus, qui *quatenus ipsum* seu universale primum dicitur, est talis necessitas in qua nexus est *reciprocus* prædicati & subjecti; ut *homo* est *risibilis*, *risibile* est *homo*.

Notandum quod secundus gradus necessitatis includit primum, tertius vero qui est perfectissimus utrumque amplectitur.

Alterum requisitum syllogismi demonstrativi est, ut constet ex *immediatis* seu *primis*; hoc autem dicitur duplici respectu; scilicet *subjecti*, cum inter prædicatum & subjectum nullum intervenit immediatius subjectum, ut *homo est rationalis*; & *causæ*, cum inter ea nulla intervenit immediatior causa, ut *rationale est risibile*: quorum utrumque in demonstratione intervenit.

Requiritur insuper ut constet ex *notioribus* quam est conclusio, aliter enim per illa conclusio non cognoscetur: notioribus inquam vel quoad nos, vel saltem quoad naturam. Constat etiam ex *prioribus*, siquidem ex illis sequitur educiturque conclusio. De-

Demum constat ex *causa conclusionis*; scire enim, ut supra dictum, est per causam. Sunt autem causæ non solum *inferendi*, id enim in quovis syllogismo legitimo habetur; neque tantum *cognoscendi*, ut sint notiora, quod superius requirebatur, sed *essendi* quoque.

Notetur *quatuor* esse *causarum genera*, (quarum duæ sunt internæ, *materia* & *forma*; duæ etiam externæ, *efficiens* & *finis*) causas autem *externas* solum ingredi demonstrationem. Nam quia prædicatum est accidens, non habet materiam & formam propriè dictam. Causa *finalis* adhibetur in iis quæ fiunt ob aliud; qualia sunt media & instrumenta naturalia, item actiones & habitus si qui demonstrari possunt: in cæteris adhibetur causa efficiens. Accidit aliquando, ut causa proxima efficiens sit etiam forma aut materia subjecti, unde dicit *Aristoteles* omnes causas medium Demonstrationis esse posse *materialiter* scil. at non *formaliter*.

Dicendum itaque demonstrationem *propter quid* eam esse in qua *effectus* sive *passio* demonstratur inesse subjecto per *causam* proximam, eamque vel *efficientem* vel *finalem*. Ut

Omne quantum est in loco,
Omne corpus est quantum,
Ergo omne corpus est in loco.

Id quod felicitati maximè conducit est plurimi faciendum,
Pietas felicitati maximè conducit,
Ergo pietas plurimi est facienda.

Demonstratio *quod*, quæ analogice tantum est demonstratio, atque humani ingenii imbecillitatem arguit, est in qua prædicatum conclusionis

clusionis probatur inesse vel non inesse subjecto, id autem per causam non proximam aut per effectum proximum. Scil. duplici *medio* utitur demonstratio *quod*. 1. Per *causam remotam* instituitur, sed non reciprocam; ut omne animatum nutritur, stellæ non nutriuntur, *ergo* non sunt animatæ. Huic accenseatur, adjunctum aut signum necessarium licet causalitas non intervenit.

2. Per *Effectum proximum* & *necessarium*. Quod illuminatur per incrementa sphærica est rotundum, luna illuminatur per incrementa sphærica, *ergo* luna est rotunda.

Notandum demonstrationem ab *effectu* posse esse *affirmativam* & *negativam*; demonstrationem verò à *causa* remota semper esse *negativam* & concludere in *cameſres*. Effectus quidem reciprocatur cum causa proxima, adeoque posito effectu ponitur causa proxima, eoque sublato tollitur; at causa remota sublata, tollitur quidem effectus, at ea posita minime necesse est effectum poni, quia non reciprocantur. Rectè colligimus *plantas vivere* quia *crescunt* & nutriuntur, & *stellas non vivere* quia *nec crescunt nec nutriuntur*. Sequitur etiam *nullam plantam respirare*, quia destituitur anima *sensitiva*; at non sequitur omne *animal respirare* quia *habet* animam sensitivam.

De Affectionibus Demonstrationis.

Tres recensentur Demonstrationis affectiones 1. Analysis, 2. Regressus, 3. Conversio in definitionem.

1. *Ana-*

1. *Analysis* est resolutio effectus in causas suas proximas atque indemonstrabiles, ut rerum nexus & dependentiæ distinctè cognoscantur. Sic dicimus omne *vivens augeri* quia *nutritur*, *nutriri* quia habet *facultatem nutritivam*, habere facultatem nutritivam quia habet *Animam*; hic autem sistitur, quia potentiæ fluunt immediatè à forma.

2. *Regressus* est reciproca demonstratio; quia postquam per effectum confusè cognitum, demonstravimus causam, Quod sit; regredimur per eandem causam distinctè cognitam, ad demonstrandum effectum propter quid sit.

Fit hujusmodi Regressus simpliciter convertendo majorem, & transponendo minorem & conclusionem.

Differt à *Circulo* (vitiosæ argumentationis specie) quia in illo queritur talis reciproca Demonstratio quæ sit utrobique propter quid: & idem ferè est cum eo quod *Aristoteles* petitionem principii vocat, de quâ infra agetur. Exemplo res clarior futura est; scil.

Omnis cujus pulsus est concitatus, is febre laborat,
Titii pulsus est concitatus,
Ergo Titius febre laborat.

Hoc ita demonstrato sic fit Regressus,
Omnis febre laborans habet pulsum concitatum, *Titius* febre laborat,
Ergo Titius habet pulsum concitatum.

Fieri omnino potest ut quis ex inæquali & *concitato pulsu* colligat aliquem laborare *febre*, qui nondum novit febrem esse *causam* inæqualis & concitati pulsus: non enim necesse est

ut

ut fodno perpetuo connexa sint, eorum alterum sit causa alterius; cum plura effecta ejusdem causæ, possint esse perpetuo connexa; ut *inæqualitas pulsus*, & *sitis*; & *calor præternaturalis*, &c. in febre pariter contingunt.

3. *Conversio* demonstrationis, *in definitionem* affectionis. Scil. ex hac demonstratione,

Omne rationale est risibile,
Omnis homo est rationalis,
Ergo omnis homo est risibilis;

Resultat hæc *definitio*. Risibilitas est Affectio hominis, orta ex rationalitate.

Consectaria Ex Prædictis.

1. Non licet in demonstrationibus de genere in aliud genus migrare.

2. Demonstratio non est rerum fortuitarum.

3. Demonstratio non est rerum sub sensum cadentium.

4. In Demonstratione non datur infinitus processus.

DE SYLLOGISMO SOPHISTICO.

Syllogismus *Sophisticus* sive *litigiosus*, aut *fallax* est, qui ex iis quæ *videntur probabilia*, non sunt autem, in *errorem* perducit.

Quanquam rectum & sui & obliqui norma sit, & *præcepta* constructionis *syllogisticæ* superius tradita, paralogismos omnes aliquatenus detegant, & redarguant: supervacuum non erit *metas* sophisticas (habet enim vel error suas *topicas*) seorsim perlustrare.

Falla-

Fallaciæ sunt aut *in Dictione*, aut *extra Dictionem*. Fallacia *in dictione* est quæ causam apparentiæ habet in dictione, seu *voce*.

Fallaciarum in dictione ab *Aristotele* sex recensentur species: quarum tamen aliquæ ita sunt obviæ ut non multum metuendum sit ne in fraudem perducant. *Homonymia*, *amphibolia*, *compositio*, *divisio*, *prosodia*, sive accentus, & *figura dictionis*.

1. Sophisma *homonymiæ* oritur ex unius dictionis ambiguitate. Ut, Omnis canis latrat, sidus cœleste est canis, *ergo* sidus cœleste latrat. Mus est monasyllabum, mus rodit caseum, *ergo* monasyllabum rodit caseum. Oculus solus videt, oculus solus est mortuus, *ergo* aliquod mortuum videt. Finis rei est illius bonum, mors est finis vitæ, *ergo* mors est vitæ bonum. Quod non amisisti habes, cornua non amisisti, *ergo* cornua habes. Quod ego sum tu non es, ego sum homo, *ergo* tu non es. Quantitas non est substantia, corpus est quantitas, *ergo* corpus non est substantia. Quod est rotundum caret principio & fine, mundus est rotundus, *ergo* caret principio & fine. Omne coloratum non est album, nix est colorata, *ergo* nix non est alba. Homo quatenus rationalis tantum non est Philosophus, *Aristoteles* est homo quatenus rationalis tantum, *ergo* *Aristoteles* non est philosophus.

Ista & similia solvuntur, *distinguendo* de termino *æquivoco*, & ostendendo ambiguitatem. Quin notandum peccare in forma syllogistica, & quatuor terminis constare.

2. Sophisma *Amphiboliæ* est, quod oritur ex

ex ambiguo sensu orationis, cujus singulæ dictiones per se homonymia carent. Ut, Quod quis videt hoc videt, sed parietem quis videt, *ergo* paries videt. Qui surdo canit voce modulatur, at qui monet indocilem surdo canit, *ergo* qui monet indocilem voce modulatur. Qui librum in lucem mittit vulgum ab omnibus legi, qui librum in ignem conjicit in lucem mittit, *ergo* qui librum in ignem conjicit vulgum ab omnibus legi. Nulla assertio tua est falsa, ergo omnis assertio tua est falsa. Neque enim ad primam assertionem falsam sequitur omnem assertionem esse falsam, neq; ad secundam assertionem esse falsam, sequitur omnem assertionem esse falsam, & sic de cæteris, ergo ad nullam assertionem esse falsam, sequitur omnem assertionem esse falsam. Hæc eodem modo solvuntur quo priora.

3. Sophisma *compositionis* est quod oritur ex conjunctione eorum quæ dividenda sunt. Ut, duo & tria sunt par & impar, quinque sunt duo & tria, *ergo* quinque sunt par & impar. Possibile est omnem parietem esse album, sed aliquis paries est niger, *ergo* possibile est aliquod nigrum esse album. Hic servus est pater, hic servus est tuus, *ergo* hic servus est pater tuus. Omnes planetæ sunt septem, sol & luna sunt planetæ, *ergo* sol & luna sunt septem.

4. Sophisma *divisionis* est, quod oritur ex divisione eorum quæ conjungenda sunt. Ut, quinque non sunt par & impar, duo & tria sunt quinque, *ergo* duo & tria non sunt par & impar. Impossibile est album esse nigrum, hic paries est albus, *ergo* impossibile est hunc parietem esse ni-

nigrum. Impossibile est sedentem stare, hic stat, *ergo* impossibile est ut sedeat. Omne animal aut est rationale aut irrationale, atqui non omne animal est rationale, *ergo* omne animal est irrationale. Omne animal fuit in Arca *Noachi*, multa animalia diluvio perierunt, *ergo* multa animalia quæ diluvio perierunt fuerant in arcâ *Noachi*.

Utrumque hoc sophisma solvitur separando sensum divisum à composito.

5. Sophisma *accentus* sive prosodiæ est quod oritur ex scribendi pronunciandive modo. Ut, qui captat lepores *venatur*, Orator captat lepores, *ergo* Orator venatur. Quod editur nutrit, sed liber editur, *ergo* liber nutrit.

Solvitur ostendendo accentus aut scripturæ diversitatem.

6. Sophisma *figuræ dictionis* est quod propter similitudinem dictionum id tribuit alteri quod tribuendum non erat. Ut si quis colligat quod Poeta sit feminini generis, quia mula, mensa, &c. sint feminini generis. Quod emisti comedisti, emisti carnes crudas, *ergo* carnes crudas comedisti. Quot digitos habet infans totidem habet senex, infans habet decem digitos exiguos, *ergo* senex habet decem digitos exiguos.

Solvitur ostendendo diversitatem eorum, quæ convenire videbantur.

Fallacia *extra dictionem* est quæ causam apparentiæ habet in rebus per voces significatis. Earum species sunt septem.

Accidentis, à dicto secundo quid ad dictum simpliciter, ignorationis elenchi, Petitionis principii, non causæ ut causæ, plurium interrogationum ut unius. So-

Sophisma *accidentis* est, cum colligitur subjecto convenire quicquid de prædicato quoquo modo dicitur.

Dici vix potest quos errores pariat, quantasque turbas moveat in totâ humanâ vitâ miserum hoc sophisma. Hinc leges, artes, arma, medicamenta, robur, ingenium, forma, & religio ipsa malè audiunt, quia hominum criminibus, aut infortuniis aniam dedere. Et cum nihil adeo bonum sit ut nemo eodem male uti possit; ex hâc pharetra tela passim rapiuntur obvia quæq; impetendi. Ut, Quod seditionibus, bellis, homicidiis, rapinis, rerum publicarum eversionibus fomenta præbuit, illud est malum, sed religio seditionibus, &c. *ergo* religio est mala. Quod homines mente movet & ad furorem adigit est malum, sed vinum homines mente movet, &c. *ergo* vinum est malum.

Solvitur hoc sophisma distinguendo inter id quod alicui per se, & quod per *accidens* convenit.

2. Sophisma *dicti secundum quid & dicti simpliciter* est, cum id quod est verum sub restrictione, absolutè proponitur aut infertur. Ut, vinum est bonum, *ergo* est bonum febricitanti. Arma sunt reddenda domino, *ergo* furioso. Vel, vinum est malum febricitanti, *ergo* est malum. Arma non sunt reddenda domino furioso, *ergo* non domino. Æthiops est albus dentes, *ergo* albus. Imago est homo pictus, *ergo* est homo. Hominis anima immortalis, *ergo* homo, &c.

Solvitur hoc sophisma distinguendo inter id quod simpliciter, & quod ex parte verum.

3. Sophisma *ignorationis elenchi* est quando pro veris contradictoriis habentur quæ non sunt.

Ut

Ut, cœlum tegit omnia, *ergo* seipsum tegit. Pædagogus est discipuli magister, *ergo* alter est servus. Mundus in nullo temporis tractu erat creatus, *ergo* est æternus. Deus omnia prævidit, *ergo* omnia fato ducuntur. Permittit mala, *ergo* eorum causa est. Huic sophismati accedit mos inter disputandum fere solennis, adversario imputare consequentias absurdas & odiosas, illisque traductis triumphos agere.

Solvitur hoc sophisma ostendendo defectum veræ oppositionis.

4. *Sophisma consequentis* est, cum ex una propositione colligitur altera, quæ tamen non sequitur ab illâ. Ut est animal, *ergo* est homo. Non est homo, *ergo* non est animal. Noctu vagatur, *ergo* est fur. Oenopolium ingreditur, *ergo* est ebrius.

Solvitur hoc sophisma negando consequentiam, & ostendendo illam non valere.

5. Sophisma *petitionis principii* est, cum aliquid probatur per seipsum; aut per aliud quod est æquè ignotum. Ut Dialecticam esse scientiam, quia Logica est scientia. Visionem non fieri intromissione radiorum, quia fit receptione. Omnem motum esse in vacuo, quia non est in pleno. Non dari formas substantiales, quia omnia consistunt ex materia & motu. Non dari qualitates occultas, quia non datur sympathia aut antipathia.

Solvitur hoc sophisma ostendendo medium non esse à quæsito diversum, aut saltem non illo notius.

6. Sophisma non *causæ pro causa* est in quo affertur pro causâ id quod proprie non est. Ut, halcyone ovis incubante, mare est tranquillum, *ergo*

ergo Halcyones tranquillum mare præstant. Alexandro nascente Dianæ templum conflagravit, *ergo* Alexandri nativitas effecit ut templum incenderetur. Cometæ præcedunt bella & clades, *ergo* efficiunt.

Solvitur hoc sophisma, negando causam falsam, & assignando veram.

7. Sophisma *plurium interrogationum* est, cum duæ pluresve interrogationes ita proponuntur, ut unius speciem præ se ferant. Ut, Estne mundus æternus & perfectus? an lacessitus injuria debeat se ulcisci, aut libidini hostium se & sua permittere? Estne motus in vacuo; aut uno a liquo corpore moto, omnia per totum universum moventur?

Solvitur hoc sophisma, non respondendo unâ responsione ad plures interrogationes, sed distincte ad singulas.

Huc usque de *Fallaciis* egimus, secundum earundem doctrinam vulgo receptam: sed & alia cavenda sunt *sophismata*, quæ in fraudem certius perducunt, & à veritate longius arcent: præjudicium intelligo, φιλαυτιαν, partium studium, iram, odium, superbiam, αὐθαυτολησίαν, obstinationem, incogitantiam, & quotquot alii sunt affectus. Frustra fuerit universam exhausisse *Dialecticam*, & syllogismi leges exactè callere, si perturbatus animus sui excidat notitia, & prono impetu in transversum rapiatur. Quilibet *affectus* pro *sophista* est; nec magis concussa mens, quam unda agitata, imaginem aliquam sincere aut recipit, aut repræsentat. Habet non solum Eloquentia, sed & Dialectica *moratam fidem*; & multum refert quo

quis

quis animo ad disputandum [illegible] hypothesi militet, an veritati [illegible] an conscientiæ. Multiplex & catenatus error obnoxias ducit mentes, fallunt pariter & falluntur: nec deceptioni alius quam affectui, ignorantiæ quam vitiis, statuetur modus. Idem verum est quod bonum, nec adeo discitur *Philosophia*, quam vivitur. Sed cum hæc alterius sint subsellii, & ad *Ethicam* pertinere videantur, strictim & quasi obiter admonuisse suffecerit.

DE METHODO.

Rebus gerendis quibuscunque *ordinem* seu *methodum* plurimum conferre, superius monuimus, cum exinde *Dialecticam*, (quæ sola mentis humanæ copias velut lustro condito recenset, sacramento adigit, in aciem producit, vincere demum & triumphare efficit) commendatiorem reddere adniteremur.

Definitur autem *Methodus* quod sit apta dispositio rerum eodem pertinentium; ut quam optimè facillimeque intelligi, memoriæ etiam mandari atque eidem inhærere possint.

Dividitur in *Syntheticam* & *Analyticam*.

1. Methodus *Synthetica* est, quæ progreditur à principiis simplicissimis, ad ea quæ ex istis principiis componuntur. Hac methodo tradi solent disciplinæ *speculativæ*; quales sunt Physica, Metaphysica, Mathematica, &c.

2. Methodus *Analytica* est, quæ facto initio à fine, progreditur ad media proxima, & ab his ad alia remotiora, donec ventum ad prima & sim-

[illegible] tradunt *Artes*, & di-
[illegible] quales Grammatica, Rhetorica, Logica, Medicina, Ethica, Politica, &c.

Notandum vero hic (si alibi usquam) imprimis obtinere dictum illud, quod passim jactatur. *Artis esse celare Artem*: Philosopho non minus quam nautæ obliquanda sunt vela ut rectum teneat cursum; imo non raro è re fuerit, & summæ instar peritiæ habendum ab artis institutis aliquando desciscere & deviare: ad captum enim & mores illorum quibuscum agitur, omnia accommodanda sunt. Hinc Oratores, Poetæ, nec non Philosophi & Præceptores, plurima sæpius interponunt ad rem parum facientia, ut auditores erigant, avocent, leniant, aut delectent; alia licet maxime ad causam facientia aut omittunt, aut sicco pede transeunt, nè irritent illos aut tædium faciant. Denique pro re natâ quædam invertunt, anticipant, permiscent, repetuntque, ut metam, quam proposuerunt, sibi facilius attingant. Ita nimirum in omnia jus habet *Methodus*. Proprias aliquando leges violat, sed ut easdem certius [illegible]; & Parthorum more ordines subinde deserit, ut de victis hostibus dimovenda nunquam statuantur trophæa.

6 MA 50

FINIS.